

№

46
1919

25

3. ბეგრძევა

1920

საქართველოს
საბჭოთაო
კულტურის
საზოგადოებრივი
ცენტრის
გამომცემი

ბისერყაღ

ზ ი ნ ა ა რ ს ი:

რედაქციისაგან

პ ო ე უ ი ა:

ს. აბაშელი { 1. Un déserteur
2. დათალხული ფირუზი
3. თეთრი ხომალდი

ბაბილინა—წერილი

ღუტუ მეგრელი—უკანასკნელი ნატვრა

ხარ. ვარდოშვილი { 1. ხალისის დამალვა
2. გადარეული
3. უბედურება

ობოლი მუშა { 1. იისფერი ღრუბლები
2. სამსხვერპლოზე
3. დილა

ვარ. რუხაძე { 1. სიმღერა
2. მწუნარება
3. ნეტა ასე რატომ ხდება

გ. ქუჩიშვილი { 1. ფარული სიყვარული
2. ურმული
3. ცეკვა სოფლად

ბ ე ლ ე ტ რ ი ს ტ ი კ ა:

შიო არაგვისპირელი—გაბზარული გული

დ. თურდოსპირელი—ყვავილები

არ. რუხაძე—ჩემს იდეალს

ლევო ქიაჩელი—იშვიათი შემთხვევა

კ რ ი ტ ი კ ა:

ივ. გომართელი—ვარლამ რუხაძის პოეზია

აკაკი პაპავა—ფიქრები თეატრის კრიზისზე

899.969(05)
ც-67. ეროვნული ბიბლიოთეკა

ს ი ს ნ რ ტ ყ ე ლ ა

ყოველ-თვიური ჟურნალი

F.5805

ბოეზია ☆☆☆☆
ბელეტრისტიკა
დრამა ☆☆☆☆
კრიტიკა ☆☆☆
გიგლიომგრაფია

№ 1
დეკემბერი
1919

რ ე ლ ა ქ ც ი ი ს ა ზ ა ნ

ჩვენი დრო ისტორიაში უთუოდ აღინიშნება, როგორც ეპოქა უდიდეს სოციალ-
ბოლიტიკურ კატასტროფათა. მოძავალი თაობა, უეჭველია, განგვიფრებთ შეჩერ-
დება ამ არა ჩვეულებრივ ძალთა საშინელ ბრძოლის სურათის წინ და გაკვირვებით
წარმოდგენს იმ პრფექსს, რომელმაც მთელი დედაძინა გაჭხვია დაუხრულებელ
მეჯახებათა გეგსლის აღში.

შემოქმედს არ მოეწონა მის მიერ შექმნილი სამყარო, დაანგრა იგი, დაუბ-
რუნა პირველყოფილ ქალს და ახლა ქმნის ახალს მშვენიერს ქვეყანას.

კაცობრიობის შექმნა ან თებულა ღვთიური გეგსლით, ის არღვევს ძველს
და ქმნის ახალს.

დედაძინა მოხწყდა თავის ორბიტეს და ახალ მზის ირგვლივ იწყებს ტრიალს.
იმლება ახალი ბერსპექტივი, იქმნება ახალი სამყარო.

დიაღია თავისი მინაარსით ეს დრო და განუშეორებელია მისი კვსიური მშვე-
ნიერება.

მაგრამ თანამედროვეთათვის ეს მშვენიერება თითქმის უხილავია. ის, ვინც პი-
რდათ გართულია ამ უჩვეულ ბრძოლაში, გარგავს მოვლენათა განჭვრეტის უნარს
და საბოლოოდ მისი მოქმედება ემდრჩილება უზენაეს ძალთა შეუწინაღობ კარნახს.

ჩვენ ახლა უმთავრესად რღვევის ხანას განვიგდით. და ეს პრფექსი კიდევ
უფრო ჩრდილავს ქვეყნის გარდაქმნის ბერსპექტივას.

და ამიტომ თანამედროვენი, ობიექტივურად ამხრულებლნი კაცობრიობის გო-
ლიათურ მისწრაფებათა, სშირად, სუბიექტივურად, მოკლებულნი არიან თავისი
დანიშნულების სიდიადის გრძნობას.

და, ვინაიდან ბრძოლა იწვევს საშინელ ტკივილებს, ძადალ მიზანს მოწყვეტი-
ლი სული მახინჯდება და ეგვიში ხდება შესამჩნევ ძადალ.

გამწელდა ცხვრება და ყველა ცდილობს ყვეელი სამკალებით თავი დაადწიოს
განსაცდელს. ზნეობა დაქვეითდა. პირადი ინტერესი გაბატონდა.

ნივთმა შთანთქა სული.

მიწა მოხწყდა გას.

ხად არის ამ დროს ხელოვნება, რომელმაც უნდა გაჭმალღს დაავადმყოფებულ
სულის წინამე მსოფლიო გარდაქმნის წარმტაფი სანახაობა და უჩვენღს მას გზა
ქალხიდან ვარსკვლავისაკენ?

საქართველში არიან ხელოვანნი, რომელთა თვალღს უყვარს ასახვა გეგს-
ლის თამაშისა, მაგრამ რად არის მათ ხელებში ჩირადღნები ჩამქრალი?

რათა დღეს უქმად ვერგსლის წვირა, რომელმაც უნდა გაადგიღღს საქართვე-
ლღს ხელოვანთღს ქნარღს სიმღებზე მიძინებულღ სიმღერა?

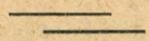
საქართველს მწერლებმა უნდა აიღონ ხელში ეს წვირა.

საქართველს მწერლებმა უნდა აანთონ ჩირადნები და გაანათონ ერის შემოქმედების მწვერვალნი.

ეურნალი „ცისარტყელა“ ერთი ამ ჩირადდანთაგანია. იგი შეეცდება თავისი წვლილი შეიტანოს ქართველ მწერალთა საერთო მუშაობაში.

თავისუფალი შემოქმედება, პატივისცემა ჭეშმარიტი ნიჭისა და ბრძოლა შაბლონის წინააღმდეგ, — აი ის გზა, რომლითაც ივლის „ცისარტყელა.“

რამდენად შესძლებს ის ამ გზაზე წაუბრძოკებლად სვლას, ეს დამოკიდებულია იმ თანაგრძნობაზე, რომელსაც მოელის „ცისარტყელა“ როგორც მწერლების, ისე მკითხველ საზოგადოების მხრით.

პოეზია

ს. აბაშელი.

Un déserteur.

ცათა სილურჯეს ვარსკვლავებით გაეცინება,
 და ვერცხლის ელვას გააქვავებს კავკასიონი.
 მღუმარ ფიჭვნარში წყნარ საღამოს ჩაეძინება
 და იის ფარდას ჩამოუშვებს ცის ამბიონი.

მთის გაღმა ღრუბელს თეთრი მთვარე დაებადება,
 და ცის გაღმანს გამოჰკეტავს მძინარ მთის ტოტი.
 ჩემი თვალების მინანქარი აფერადდება
 იით, ზამბახით, ლალითა და ამეთვისტოთი.

წამიყვანს სივრცე. მომაშორებს მიწის შეხებას.
 თვალებს ამივსებს ჭრელ ოცნებით ფიქრი აზიზი.
 გაჭმლის ჰაერი მთვარის შუქის ცივ აშხეფებას,
 და მიწა შორით გამოჩნდება ვით ოაზისი.

სულს უხილავის სხივთა კრთომა დაესხურება,
 და აენტება ურიცხვ მზეთა მპყრობელის ქებით.
 მთვარის ლოგინი ვარდის თოვლით დაიბურება
 და გამშვენდება მარმარილოს ობელისკებით.

უცებ იელვებს ჩემში გრძნობა ოხერ-ტიალის:
 ცაში დავკარგავ ძლიერებას ვით ანთეოსი,
 და შემაშინებს ვარსკვლავთ შორის მოხეტიალეს
 უსაზღვრო სივრცის ანთებული აპოთეოზი.

შორით მიიპყრობს შემკრთალ თვალებს მთათა გრეხილი,
 და გავექცევი შიშის მომგვრელ ცათა მეუფეს.
 ძირს დავეშვები, ვით დემონი ფრთა-მოტეხილი,
 და ცრემლი წარეცხს ჩენს თვალთაგან შიშ-დაკმეულ ფერს.

დათაგული ფირუზი.

ათი დლით ვისვენებ. მტრედისფერ აგარაკს
 ირგვლივ ახვევია სიმწვანე ფიჭვების.
 აქ გადავეჩვიე მოსაწყენ ლაპარაკს
 და აქვე ვიგრძენი სიმწვანე იჭვების.

სალამოს ჩრდილები იწყებენ საუბარს.
 ღრუბლები ანგრევენ მოოქრულ ვერანდებს.
 ჩამავალ სინათლეს ზევიდან ცა უბერს,
 ძირს ნისლი ჩასძირავს დაღალულ ფერადებს.

ვიღაცა ყოველდღე სადილზე მიბარებს.
 ქალები გზავნიან ვარდისფერ ბარათებს.
 და უკვირთ: ვინ არის—არავის იკარებს?
 ვინ არის, რომ ღამეს ოთახში არ ათევს?

ვინ ეტყვის ჩემს ნაცვლად ან ვაჟებს, ან ქალებს,
 რომ მე აქ უშენოდ ცრემლით ვიტვირთები!..
 სალამოს ჰაერში ფირუზი ჰკანკალებს,
 და გულში იზრდება ცისფერი ზვირთები.

ცის ფარდა მოიხსნის სხივების ყაითანს
 და მთაზე დასცვივა ბროლ-იაგუნდები.
 უშენოდ ხეტიალს სული ვერ აიტანს,—
 და ვტოვებ აგარაკს, და შენტან ვბრუნდები.

თეთრი ხომალდი.

ოხ! დამიმძიმდა ტვირთი ჩემივ მოსასხამისა,
და დაღლილობის შემომერთყა ირგვლივ რკალები.
მომწყინდა მუღამ ერთ ნაპირზე თვლა დღე-ღამისა,
და ზღვას ვესროლე სევდიანი ჩემი თვალები.

დიღხანს ვაწვალე მოქანცული თვალი ლოდინით,
მაგრამ ზღვის სივრცემ არ მაჩვენა არც ერთი ნავი.
თანდათან კუბოდ გადამექცა ცივი ლოგინი,
და მეც იმედი მიმე ლოდ-ქვეშ დავაბინავე.

და ბოლოს, როცა აღსასრულის მანძილს ვზომავდი,
და უკანასკნელ წუთებს თვლიდა ფიქრი გვიანი,
უცებ გამოჩნდა ლურჯ ტალღებზე თეთრი ხომალდი,
და ჩემ წინ ქშენით გაიარა გზა ქაფიანი.

ბაბილინა.

წ მ რ ი ლ ი.

ერთი ლექსი დაწერეო, რა ვქნა, რისთვის შემოთვალე!
 მე თითისტარს ვატრიალებ, არ მცალია დღეს, არც ხვალე;
 არ მცალია!—ჩემს ბალანებს მოვეუქსოვო ეგებ წინდა...
 ნულარ მიცნობ მგოსან-ქალად, ნურვინ მიცნობს დე, არ მინდა!

არ მცალია, არა, არა!—ძველმანს ვარღვევ, ვქსოვ, ან ვკერამ;
 იცის ჩემი ტრაგედია ჩემს ოჯახში სახლის კერამ.
 ტანწერწეტა ჩემს ბალანებს ძველი, უშნო ჩვარი ჰფარავთ;
 დამეჩაგრნენ... აბა, რა ვქნათ? ხომ ვერავის რას მოვპარავთ!

დღეს ცხოვრება ახლად იშვის და ბაზარიც თვალს იტაცებს,
 და ქალაქიც უჩენს, აწვდის მოსაკაზმავს ქალებს, კაცებს;
 ვუჭვრიტინებ მაღაზიებს მე ხალისით მეტის-მეტით,
 ვუჭვრიტინებ მადააშლით და ვშორდები გულდაწყვეტით.

რა გავლექსო? რა შევაქო? რის მნახველი, რას განვიცდი?
 ტყვეთა ვყვეარ დღიურ ზრუნვას, გავირიყე, ვითმენ, ვიცდი...
 ტყვეთა ვყვეარ დღიურ ზრუნვას, ბატონს მახინჯს, ბეცს და ელამს,
 ჩემს პატივს და ჩემს ღირსებას დასცინის და ფეხით სთელამს.

ღუბუ მებრელი.

უკანასკნელი ნაშკრა.

როს საქართველოს საშინელი დაუდგა დარი,—
 თავისუფლების ცხოველ სხივით ველარ ტკებოდა,
 ღონე მიხდილი, არც ცოცხალი და აღარც მკვდარი,
 მძიმე უღელ ქვეშ ქედმოხრილი, იტანჯებოდა,
 განგების ძალთა სწორედ გაშინ მარგუნეს წილად,
 როგორც ქართველსა, ქვეყნად ყოფნა და მოქმედება.
 და, რომ, ვით მხოლოდ ხელოვანი, ვერ ვმღერდე ტკბილად,
 განა ეს ცოდვად და ბრალადა მე დამედება?!

როცა ოჯახში საყვარელი ყველასთვის პირი
 სულთმობრძავია, დასტრიალებს თავზე სიკვდილი,
 განა იქ ყველას არ აწუხებს საერთო ჭირი,
 და შეუძლია მხიარული ვისმე სიცილი?
 და მეც, როდესაც სამარისა კარზედა მდგარი
 დედა-სამშობლო საყვარელი მეგულებოდა,
 განა შემეძლო უდარდელად მექედრა ქნარი,
 მამულის ხვედრი მამულიშვილს დამეწყებოდა?..

არა! დიდებულ თამარისა დიდებულ დროთა,
 როცა ხარობდა საქართველო გალადებული,
 შვენოდა ლხენის და დიდების მგოსანი შოთა,
 და მოგვევლინა კიდევ, მზეებრ გაბრწყინებული,
 ჩვენს საუკუნეს-კი, დაწყველილს, მოცულსა ბნელით,
 საუკუნესა მონობის და გადაგვარების,
 ეჭირვებოდნენ, რომ ეწერათ სისხლით და ცრემლით,
 მგოსანნი სევდის, შურის გების და მძულვარების.

და, აი, მართლაც ამ საშინელ დროს მუზა ჩვენი
ან მწარე გლოვის ზარის მთქმელი იყო ქალწული,
წამის ღიმილშიც მწუხარება-ვაების მჩენი,
და ან მებრძოლი აღგზნებული, რისხვით აღძრული!
დიდება მისგან შთაგონებულ მგოსანთა კრებას,
დიდება გმირებს მამულისთვის თავ-დადებულებს,
მისი კვენსა რომ არ აძლევდა მათ წუთსაც შევებას,
ბედით რჩეულებს და ბედითვე გაწამებულებს!

არც-კი ეღირსათ დაამება გულის მწვავე წყლულის;
უნცროსს მათ შორის მე მხვდა მარტო ეს ნეტარება,
და ბედნიერსა, მიღწეულსა საწადელს სულის,
უკანასკნელად მხოლოდ ერთი ეს მენატრება,
რომ არ ენახოს საქართველოს კვლავ ჟამი წყენის,
მის ცაზე მარად ბრწყინავდეს მზე უხვ-სხივოსანი,
აღარ მოაკლდეს, შოთასებრი, გალობა ღებნის,
უკანასკნელი მე ვიყო მის სევდის მგოსანი!..

ხარიტონ ვარდოშვილი.

ხალისის ღამელა.

ხალისის ღრუბლებში დამალვა
მე ეხლა შევიგნე.
ვეცემი... ვიგრძენი დაღალვა
და ვზასაც ვერ ვიგნებ.

მე მახსოვს ზეფირი, მდელიო და —
ვარდები სხვა მოდის.
თვალეზო! რამდენი გელოდე
და მაინც არ მოდი.

მიყვარდა უღარდელ ნიავის
ფრენა და სიკარგე.
გავიგე მე შენი სიავე
და სულიც დავკარგე.

ვინ იყო აქ ჩემი ნუგეში
და ჩემი მფარველი?
დაღამდა... ნისლიან გუბეში
სიხარულს არ ველი.

თვალეზო, რომ იყავ ისეთი
ჩემთვის არ ითვლები.
ხომ ხედავ სანამდის მივედი,
ქკუაზე ვიშლები.

გ ა დ ა რ მ უ ლ ი.

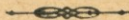
ნუ გახვალ გარეთ, დღეს ქარია გადარეული,
 ზანზარებს ქუჩა და ხეები ტოტებს ტოტს ახლის,
 ქარმა არ იცის შინაური და გარეული,
 დღეს დაანგრია მან ბჭეები მეფის სასახლის.

მიდი დაჰკეტე, არ გააღოს გრიგალმა კარი,
 არ შემოიჭრას ჩვენს ოთახში საშინელება.
 ნუ გახვალ გარეთ, მოდი ჩემთან, მკერდს მომეკარი,
 ოჰ, ღმერთო ჩემო, რა მოგველის, რა გვეშველება!

ცის შუაგულზე ინაკეთება ელვა რისხვისა,
 იუდას ლანდი დღეს დაეძებს ქრისტე მაცხოვარს;
 წაართვა ქარმა ცალიერი საფულე ქისა
 უღროოთ წვერებ გათეთრებულ გამხდარ მათხოვარს.

ძველ სამრეკლოზე შეშლილი ხმით გატყდენ ზარები,
 ღრუბლები ელდით კანკალებენ, შიშით ჰქრებიან;
 ღმერთების ტაძრებს ახვევია ირგვლივ მგზავრები
 და ძველ ცოდვების პატიებას ივედრებიან.

ნუ გახვალ გარეთ, დღეს ქარია გადარეული,
 მიდი დაჰკეტე, არ გააღოს გრიგალმა კარი.
 ქარმა არ იცის შინაური, არც გარეული,
 ნუ გახვალ გარეთ, მოდი ჩემთან, მკერდს მომეკარი.

უ ბ ე დ უ რ ი ბ ა,

გრიგალის ოხვრას და ველურ ფიქრებს
 გაცივებული მზე ემდურება.
 შუალამე გარს ავსულებს იკრებს,
 მე კვლავ დამეძებს უბედურება.

მეხით და ელვით შემკრთალი მთვარე
 სიკვდილის ცელზე ყვითელ ზოლს აჩენს;
 სადა ხართ, სადა—ო მომეხმარეთ,
 უბედურებას ვინ გადამარჩენს!

ქარი და მთვარე, მეხი და ელვა,
 შეშლილი ღამე—უცნაურობა
 როცა გრიგალი უმატებს ღელვას,
 შავი ფიქრებით ცა იბურება.

ო მომეხმარეთ—უფრო ავდება
 შავი გრიგალი და ზეცის რისხვა, —
 ო მომეხმარეთ—დღეს გათავდება
 ჩემი განკითხვა, ჩემი განკითხვა!

ოპოლი მუზა.

იისფერი ღრუბლები.

ჩამავალ მზის მქრალ სხივებს გაჰყვა სული მკენესარე,—
ღამე სევდას მომიძღვნის, გულს მიზხამავს დღე მწარე.
გულ ზვიადი ქუჩები შავად დაითალხება;
ღამე გაშლის გიშრის ფრთებს,—ლანდებს გაეხარდება!

ველურ ვნებით დამთვრალი ქალაქი, ძილ-გამქრალი,
მსხვერპლებს დაეწაფება... და ახ, მე ეს წანწალი
ამ ქუჩების ხუნდებში მომბეზრდა, ვით სამარე!—
და ჩასულ მზის მქრალ სხივებს გაჰყვა სული მკენესარე!..

თვალი მოვჰკარ ცის ნაქერს, ლურჯათ ფრქვეულ სხივთ ნამქერს,
და იღუმალ ზეცის ქნარს, საოცნებოს, მზით ნაჟღერს,
იისფერად ყვავოდა ღრუბლის ქსელი ფრთა-მარდი,—
აქ უყვარს სულს, ფრთებ-შესხმულს, ცის ლურჯ მკერდზე ნავარდი!

ჰაეროვან კოშკებში ვპოვე ბინა სულისა,—
ჰა ვიხილე ტაძარი უკვდავ სიყვარულისა!
და ლურჯ-თვალა ფერიებს, ანგელოზებს ციურსა,
ტრფობა რომ უსხივოსნებს სახეს ნარნარს, ღვთიურსა,
გადვეუშალე ვედრებით დაქრილ გულის წყლოლები,
და შეესთხოვე მომავლის სხივთა ნაკადულები...

— ვერ გავძელი, ოჰ ვერა მე ქუჩების ბრქვალეებში,
ჩაჰქრა სხივი ღვთიური იქ ლითონის თვალეებში!
ნიღაბია მხოლოდ იქ ძმობა და სიყვარული,
წრფელი სიტყვა— შური და გესლის შხამი ფარული!..

ახ, ლურჯ-თვალა ფერიავ, მიგალობე მე რამე,
თორემ დასწყდა სიმი ქნარს, აღარ ძალ-მიძს მღერა მე!

და შეირხა ლურჯ ტბაზე ღრუბლის ქსელი ცილა,
 სხივ-მოსილმა ფერიამ ქნარი ააწკრიალა:

— „მიწის შეილო, შევების ვარდს, აკოკრებულს ნამითა,
 აქ ვერ ჰპოვებ, სტყუევდები, შევებას ზო გრძნობ წამითა.—
 შორეულ მზის ჩირაღდნის იყავ მარად მკობელი,
 მისი აღით გარდაჰქმენ დედამიწა მშობელი,
 და ეგ ქუჩის ლანდები, ეგ ლითონის თვალები,
 ისე მალე გაჰქრება, ვით ამ ღრუბლის რკალები!“..

იისფერი ღრუბლები ცის ლურჯ ტბაში ბანაობს...
 და მომავლის ხატება სულში მღერის, ნანაობს!..

330.

ს ა მ ს ხ ვ ი რ ბ ლ ო ზ ი.

სულის იღუმალ ქვითინით მოველ აქ, ლანდათ ქცეული,
 ყოველ დღიური ვარამით დაჭრილი, გულით სნეული;
 მოველ და ლოცვად აღვაფლენ უმანკოებას ყრმობისას:
 — ნუ, ნუ დამიჭკნობ სხივ-მოსილ, წმინდა ყვაფილებს გრძნობისას!

არ იქნა, ვეღარ აივსო უფსკრული პირ-სისხლიანი,
 აღარ გათენდა შვების დღე, ნათელი, სახე-მზიანი!..
 მშობელი ქვეყნის გოლგოთა, უმანკო სისხლით მორწყული,
 არ ძღება, მსხვერპლებს მოითხოვს, წამების ჯვარით მორთული!..

ნანგრევთა შორის ყმულით, ვით მხეცი გაცოფებული,
 დაძრწის და დაეხეტება ავ-სულთა ბნელი კრებული;
 შურის და მტრობის შხამს აფრქვევს, გველივით მიმოსრიალებს,—
 უფრთხის, მომავლის ალამი წითლად რო ელავს, ციალებს!

ქარიშხლის ფრთებით რხეული სისხლის ზღვა აზვირთებული,
 და ნაპრალები, განწირულთ ჩონჩხებით ამოვსებული...
 ეკლის გზა, ცრემლ-მოფრქვეული, წამებით გამონარები...—
 იკმარე, ჰოი, სამსხვერპლოვ, იკმარე გემუდარები!

სულის იღუმალ ქვითინით მოველ აქ, ლანდათ ქცეული,
 ყოველ დღიური ვარამით დაჭრილი, გულით სნეული;
 მოველ და ლოცვად აღვაფლენ უმანკოებას ყრმობისას:
 — ნუ, ნუ დამიჭკნობ სხივ-მოსილ, წმინდა ყვაფილებს გრძნობისას!

დილი.

თენდება... ელვარ სხივების ზოლი
 შეამკობს მალე სამშობლოს მთებსა;
 დილის ნიავე შორს გაიტაცებს
 ქარხნის საყვირთა მქექქარე ხმებსა...

იღვიძებს სწრაფად მაშვრალთ ჟბანი,—
 ცხოვრების აზრი, ცხოვრების წყარო,—
 ადგება კვამლი... და შავი ნისლით
 დაიჩრდილება ვრცელი სამყარო!

აჰა აფეთქდა ქურაში ცეცხლი,
 ფოლადი თეთრად ელავს, ციალებს,
 იფრქვევა ირგვლივ ნაპერწკლის ჩქერი,
 კვერი ხმაურობს, გრდემლი გრიალებს...

მანქანის ღერძზე ზუზუნებს ღვედი,
 ჰქრის და სრიალებს ელვასებრ მარდი;
 აქვე სდგას მუშა რკინის მკლავებით,
 შრომის ქარცეცხლში გამონაზარდი.

ღელავს, ბობოქრობს შრომის ტალღები,
 და ფრთებს შლის ძალა უხვად მომქმედი:
 აქ იქედება ძლევის მახვილი,
 აქ იქედება მაშვრალთა ბედი!

ერთია აქა ათასთა აზრი,
 და მანქანებიც ერთ ჰანგზე მღერის:—
 „მომავლის არეს მიგვაფრენს სული,
 ვესურს ხილვა სატრფოს, პირ-მშვენიერის!“

და ღელავს შრომის მედგარი ტალღა,
 გრიალებს გრდემლი, ზუზუნებს ღვედი...
 აქ იქედება ძლევის მახვილი,
 აქ იქედება მაშვრალთა ბედი!

მ. რუხაძე.

სიმღერა.

ა.

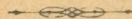
მზე ამოვიდა! მზე ამოვიდა!
 აგერ დაჰფეთქენ სხივთა პებლები...
 და ჩემი მუზაც ეშხე მოვიდა:
 ჰა, შეარხია სიმთა წკებლები.
 კისკისებს ქნარი! ოცნების რაშით
 თავსა ვეფლები ყვავილთა მდელოს
 და ასე ვმღერი: დიდების ტაშით
 შევხვდეთ მომავალს ნორჩ საქართველოს!

ბ.

უკვე დაემხო ქვეყანა ძველი,
 ბევრი კერპები ძირს ჩამოსცვივდა,
 და იქ, სადაც უხამს ანთხევდა გველი,
 სიმართლის დროშა ამაღლდა წმინდა!
 ვინც უკან იყო—წინ მიდის ახლა,
 ეჭიკჭიკება ტრფობის სამყაროს:
 დე, ვისიც გული ნაღველმა დაჰხრა,
 აწ ნეტარების ცრემლი დაღვაროს!

გ.

ნუ დამანახვებთ მოღრუბლულ სახეს,
 მოდით, აფურინდეთ დღეს შევების მთაზე,
 და მზეს ვუმღეროთ, მზეს მოჩახჩახეს,
 თავისუფლება რომ უზის ფრთაზე!
 იგი გაგვითბობს გათოშილ გულსა,
 სულს მოაშორებს სევდის ლაინებს,
 გვასწავლის ძმობას და სიყვარულსა,
 აყვავილებს დამქნარ ყვავილებს!

მწუხარება.

დიდხანს ვიტანჯე! წუთისოფელი
შეიქნა ჩემთვის ვრცელი უღაბნო!
ისე მივდივარ, ბედის მგმობელი,
როგორც მოვედი მე აქ, უღაფნოთ!

ვერ მივწვდი მიზანს, სიზმრათ ნახულსა,
თუმცა შავ ბედს ქედი არ მოვუხარე!..
აწ რა ვუყო გულს, ეჭვით დახრულსა?!
ვის მივაბარო ფიქრი მწუხარე?!

ზეცა ყრუ არის! მიწა უგრძნობო!
აუხსნელია ყოფნის ზღაპარი!
ეჭ, სულო ჩემო, შეგების უცნობო,
არა გაქვს არსად თავ-შესაფარი!|.

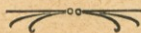
ნისბა ასე რატომ ხდება?!

ა.

შემოდგომის ყვითელ ფოთლებს,
 მოწყენილებს, როგორც ობლებს,
 ფერ-მიხდილთ და თვალე-სოვლებს,
 იტაცებს და ფანტავს ქარი,
 არა აქვთ თავ-შესაფარი.
 და, ვითარცა ლტოლვილთ ჯარი,
 ტყე-ღრეებში უმწეთ ყრიან,
 მწუხარების კრემლებს ღვრიან.
 ცახცახებენ, ძრწიან, ძრწიან.
 ტანჯვა მათი ცასა წვდება,
 მაგრამ ისე უხმოთ კვდება,
 რომ არვის გულს ის არ ხვდება...
 ნეტა ასე რატომ ხდება?!

ბ.

ჰე, თომასაც სცივა, სცივა,
 თვალებიდან სევდა სცივა,
 სული უწუხს, გული სტკივა...
 და არ იცის, რა ქნას თომამ:
 უღალატა სულის ზომამ,
 და წყეულობა შემოდგომამ
 მის გულშიაც ჩაიხედა
 და, იმდენათ ითავებდა,
 დააკვნესა: „ვაი დედა!“
 კვნესა მისი ცასა წვდება,
 მაგრამ ისე უხმოთ კვდება,
 რომ არვის გულს ის არ ხვდება...
 ნეტა ასე რატომ ხდება?!

გ. ჭუჩიშვილი.

ფარული სიყვარული.

ღამით ბაღში დაგინახე,
 თლილ თითებით ვარდებს ჰკრეფდი;
 მთვარეს ჰგავდა უენი სახე,
 ისე თეთრად ანათებდი.

ფეხ-აკრეფით მოგეპარე,
 მოგეფერე გულში გრძნობით;
 იასამანს მოვეფარე,
 ვნეტარებდი ფარულ ტრფობით.

უ რ მ უ ლ ი.

თეთრი ღამეა, ღამე ღვთიური,
 მთვარე მეფურად მისცურავს ცაზე;
 ისმის ღიღინი ტკბილ-მშობლიური,
 მღერის მეურმე ნაღვლიან ხმაზე.

მღერის მეურმე და ეს ურმული
 აღვიძებს ჭალებს, აღვიძებს ტყესაც;
 ყველაფერია ურმულში თქმული:
 სოფლის დაღხენაც და სოფლის კენესაც.

სიკვამლე.

ჩამოდექით! განი! განი!
 ტაში, ხალხო, ტაშია!—
 გენაცვალე, გოგონავ,
 კობტა დაირაშია!

ბიჭოს! შეხეთ ზენოსა!—
 როგორ უვლის, როგორა!
 კაცს აგიყვებს ვნებითა
 ვგ ძუძუებ-კოკორა!

ოჰ, შენ კი მოგეხვე
 ტან-ტატანის რხევაში;
 ცრემლათაც დაგეფრქვი
 თვალთა ეშხის ფრქვევაში!

ტაში, ტაში, ბიჭებო!
 გააჩაღეთ ტაშია!
 გოგოვ, შენ გენაცვალე
 გავლა-გამოვლაშია!

ხალხო, ერთი უყურეთ,
 თედო რა ყოფაშია!
 ისე უვლის წრეშია,
 როგორც ქორი ცაშია!

სწორედ ყარამანია
 აკალთულ ჩოხაშია!
 ბევრი გოგო დადნო
 თავადურ ცეკვაშია!

განი, განი, ბიჭებო!
 ტაში, ხალხო, ტაშია!—
 დიფტიპიტომ! დიფტიპიტომ!—
 ისმის დაირაშია!

ბელესტრისტიკა

ზიო არაგვისპირელი.

გაზზარული გული

(ქართული სრავი)

პირველი კარი

I

... იყო და არა იყო რა, აბა, ღვთის უკეთესი ვინ იქმნებოდა, იყო ერთი უხვი ძლიერი თავადი თავის ყმითა და მიწა-წყლით. იმის სახელი განთქმული იყო მთელ სამეფოში, და მეფეც ძალიან აფასებდა იმის კეთილ-ზნეობას და სიუხვეს; ნამეტნავად იმის ყმების გალაღებას და კმაყოფილებას.

ყოველ-დღე მეფის კარს აუარებელი ხალხი მიდიოდა საჩივრით, თუ თხოვნით. მეფეც ყოველ-დღე ისმენდა იმათ საჩივარს გულის-ყურით, ასამართლებდა, ასაჩუქრებდა და ისე ისტუმრებდა. მაგრამ მეფეს ჩვეულებათ ჰქონდა: როცა მთხოვნელი, ან მომჩივარი წარუდგებოდა, უეჭველად ჰკითხავდა: „ვისი ყმა ხარ?“ ერთხელაც არ უხსენებია ამოდენა ხალხს კაცობას სახელი. დანარჩენი თავადების ყმა თითქმის ყოველთვის ათობით და ოცობით მოდიოდა.

— ეს რა ამბავია, რო კაცობას ყმა ერთიც არ მინახავს ჩემ კარს, და სხვებისას კი ვერ ავდივარ?!. შეეკითხა მეფე მთხოვნელთ და მომჩივრებს.

— იკურთხოს შენი სახელი, დიდებულო მეფევი!.. უპასუხეს ერთ-ხმად... კაცობას ყმები, დიდებულო მეფევი, ჩვენ ბატონებზედ უკეთ ჰცხოვრობენ და ვიღას უნდა შეჭჩივლონ თავიანთ ბედნიერება?!.

მეფე ჩაფიქრდა. ცოტა სიჩუმის შემდეგ კიდევ შეეკათხა:

— კარგი... თუ კი მაგრეა, აქნობამდის თითო-ოროლა მოდიოდა მომჩივარი... ამ ბოლო დროს კი თქვენი რიცხვი მატულობს. რისთვის მოხდა ეს ასე?.. წინად კარგები იყვნენ თქვენი ბატონები, და ესლა მაშ რამ გააუკუღმართავა?!.

— იკურთხოს შენი სახელი, დიდებულო მეფევი, წინადაც ისეთები იყვნენ, მაგრამ წინად კაცია იხიზნებდა დევნილთ. აუარებელი ხალხი შეეხიზნა. ამისთვის

შენ არ გაწუხებდნენ... დღეს კი, რაც თავისუფალი მიწა-წყალი ჰქონდა კაციას, სულ შეხიზნულებს უბოძა... არც ერთი ხიზანი იმის მიწა-წყლიდან აღარ გამოსულა. ყველა ეყმო. ეხლა ერთი ხიზანიც აღარა ჰყავს და იმასთან ახლად შეხიზნებულს მარტო რამდენიმე დღით იხიზნებს.

— რაც მიწა წყალი მქონდა, ყველა ყმებს უჭირამს, თავისუფალი მიწა აღარა მაქვს მოგცე. მაშ შენ სტუმარი ხარ. მესტუმრე, და გაგაცილებ უშიშარ ჩემ მეზობელ თავადამდის...

— ხომ მოგესხენება, დიდებულო მეფევე, სტუმრობა დიდი ხნით არ შეიძლება ჩვენისთანა ხალხისთვის?! ხიზნობასაც ვთაკილობთ, რადგანაც ისევ ის სტუმრობაა, რადგანაც ბატონი მიწა-წყალს გვაძლევს უსასყიდლოდ. ამიტომ ეყმნენ ხიზნები კაციას და იმის ოჯახისთვის იკისრეს დამოკიდულება...

— ხიზანი მეტის-მეტად მორცხვი და მოხატრებული სტუმარია!.. გააწყვეტინა მეფემ სიტყვა... ხიზანი, თუ კი იმას რითიმე გაუმასპინძლდი, ის ცდილობს თავის შრომით შეინახოს თავი და მასპინძელი არ შეაწუხოს, მასპინძელს არა ავნოს რა...

— ჰო და, დიდებულო მეფევე, ამისთვის ეყმნენ კაციას, რომ სტუმრობა ხანგრძლივი არ გამოსულიყო. დღეს კი იმათ ყმობამ სხვებს ხელ-ფეხი შეუკრა და აღარ იციან საით წავიდნენ, რადგანაც კაციას თავის ყმების შეწუხება არ უნდა. ამისთვის არის, რო ეხლა შენ გაწუხებთ ჩვენი ჩვილით. სხვა თავადებთან კი ვერ მივსულვართ, რადგანაც ერთი მეორეზე უარესია...

II

კაცია ბატონი მარტო ამით არ იყო განთქმული; მარტო ეს ქება არა ჰსმენია მეფეს კაციაზე... უფრო თავის ასულით იყო განთქმული...

კაციას ჰყვანდა მზეთ-უნახავი ასული ეთერი. იმის სახელი მთელ სამეფოს ბატონებში იყო განთქმული, თუმცა კი იმის მნახველი არავინ იყო...

... კაციას ასული ეთერი!.. კაციას ასული ეთერი!.. სულ ამას გაიძახდნენ სამეფოს საცოლო ბატონიშვილები და, თუ ეთერი ცოლად არ გაჰყვებოდა, ნახვით მაინც ენახათ. ეთერის ცოლად შერთვა კი ყველას ეწადდა და ამისთვის ყოველ დღე მთხოვნელი მთხოვნელზე მოსდიოდა. ან კი რატომ არ მოუვიდოდნენ მთხოვნელნი?!.

ეთერის სილამაზე, თუმცა მნახველი არავინ იყო, აუწერელი იყო, და იმის მამის ქონება კი ყველასთვის სანუკარი იყო, რადგანაც კაციას ძე არ ჰყვანდა და სიძე იქნებოდა იმის მამულის პატრონი.

მიწა-წყლით და ყმით კაცის სამეფოში, თუ პირველი ადგილი არ ეჭირა, მეორე მაინც ეჭირებოდა...

კაცია ვერა ჰბედავდა თავის ასულის დაუკითხავად რაიმე გადაჭრილი პასუხი მიეცა. თავის ასულის სურვილის მონა იყო და, აბა, უიმისოდ როგორ დაიჭრდა საქმეს...

ერთხელ მამამ უთხრა თავის ასულს...

— შეილო, კარგა მოღერებული ხარ... დრო არის იფიქრო შენს ბედზედ და...

— მამავ, დიდიხანა ვფიქრობ და ველი ჩემ ბედს ამ კოშკში...

— ჩემო ნუგეშო, მაშ ამოგიჩვენებ მრავალ მთხოვნელთაგან და გამოგიგზავნი აქ!.. სიხარულით წამოიძახა მამამ და გადაჰკოცნა თავის ასული...

— არა, მამავ, გამომიგზავნე ყველა მთხოვნელი, და თითონ ამოვარჩევ ჩემ საქმროს...

— შეილო, ვაი თუ შესცდე, და მაშინ რაღა ვქნა?!

— არა, მამავ, თუ შევცდი, მაშინ მონელება ჩემთვის ადვილი იქნება. შენი შეცდომა კი ჩემთვის მოუწონებელი იქნება. მოუწონებელ ქვად ჩამერქობა სხეულში, და შენი სიყვარულიც შეიბღალება...

— არა, შეილო, არა!... შენ ნებას ავასრულებ.

— აგრე, მამავ... უპასუხა ასულმა და გამოემშვიდობა...

და, აჰა, თითქმის ყოველ-დღე უგზავნიდა თავის ასულს მთხოვნელს. ბევრი ისეთი ახალგაზრდა გამოაბრუნა, რომ მამასაც კი ჯაგრი მოუვიდა...

მიიღებდა თუ არა მთხოვნელს, მაშინვე ყურთ ერთი და იგივე სიტყვები შემოესმოდა: „ოხ, მშვენიერებავ, ცის კიდემდის შენი სიმშვენიერის ხმა მიუწვდა, და მართალიც ყოფილა... შენ“...

— მერე რა გნებავს?! სიტყვას უეცრივ აწყვეტინებდა მზეთ-უნახავი.

— შენი მონობა, შენი ყმობა!.. მიბრძანე და, აი, მუხლს ვიდრეკ შენ წინ...

— მძულს მონა!.. ცივად უპასუხებდა და გატრიალდებოდა.

გაწბილებული ნანაჯოგიანად გადაიკარგებოდა ხოლმე და რამდენიმე თვის განმამავლობაში თვალით აღარავის ეჩვენებოდა...

რა ჰსურდა ეთერს, რო ვერე უმოწყალოდ ექცეოდა მთხოვნელებს?! ამან კაცია სადარდელში ჩააგდო, მაგრამ ვერ უმხელდა. თუ მამა ვერას მიუხვდა, აბა, სხვა ვინ რას მიუხვდებოდა, რადგანაც ეთერი თავის გულის თქმას არავის ანდობდა, გარდა მთვარისას, ისაც იმ დროს, როდესაც სოფელი მთლად ძილს მიეცემოდა. მაშინ გამოაღებდა თავის კოშკის სარკმელს და მთვარეს მიჰმართავდა ნაღვლიანად: „ჰოი, მთვარევ, ჩემო ერთგულო, ყურთ-უჩურჩულე ჩემი სახელი“

თუ ის სხვაზე ვისმეზე ფიქრობს... გააბი შენი სხივების ქსელი ჩემსა და იმის შორის, რომ ამოძრავდეს იმისი გული ჩემთვის ისე, როგორც ჩემი ჰძვერს იმისთვის!.. ოჰ, მთვარე, თუ კი ველირსე ჩემ წადილს და ოდესმე დედოფალი გავხდი... მთვარე, ჩემო ერთგულო, მაშინ შენ გემონები მთელ სამეფოთი“...

ასე მოსთქვამდა ხოლმე ეთერი სიმღერით და თმა-გაშლილი, თითქმის დასაძინებლად გაიზადებული მთვარეს ემუდარებოდა...

რო გაეგოთ იმის გულის თქმა, მაშინ იმდენი მთხოვნელი კი აღარ მოუვიდოდა. ჩქარა მოახერხებდნენ მეფის ძის მოსყიდვას და აათვალსწუნებინებდნენ. თითონ მამასაც რო გაეგო, აღშფოთდებოდა და შეემუდარებოდა, გულიდგან ამოეღო ეს წადილი. მაგრამ არავის ეყურებოდა, რადგანაც მხოლოდ მთვარეს ანდობდა და ისაც იმისთანა დროს, როდესაც მთელ სოფელს ეძინა...

III

... სწორედ ეთერის კოშკის პირდაპირ ერთი საოქრო-მჭედლო იყო, რომელშიაც ერთი მოხუცებული ოქრო-მჭედელი მუშაობდა თავის შევირდით. მოხუცი დილით მოვიდოდა, მუშაობდა, და საღამოთი კი სახლში მიდიოდა. საოქრო-მჭედლოში კი იმის შევირდი რჩებოდა. მეტის მეტად კეთილი კაცი იყო ოქრო-მჭედელი და ამისთვის ძალაჲ კარგად ექცეოდა თავის შევირდს. თითონ შვილი არ ჰყვანდა და თავის საოქრო-მჭედლოს შევირდს უმზადებდა. უხაროდა ოქრო-მჭედელს, სიხარულით ცას ეწეოდა, რო ასეთი კარგი შევირდი გამოადგა, და ამით ამაყობდა. „არ შემარცხვენსო“ ხშირად ეუბნებოდა თავის ცოლს და მეზობლებს. „ეხლავე მჯობნის ხელობაში და შემდეგ უფრო დახელოვნდება ჩემი მახარე და ჩვენ ხელობას ძირს არ დაუშვებს“-ო!..

მართლაც გულ-მოდგინედ მუშაობდა მახარე... სულ იმის ფიქრში იყო, თუ როგორ გამოეყვანა თავის ოსტატისგან ნაჩვენები ნიმუში. ხშირად, ძალიან ხშირად ოსტატზე უკეთესად დაიმუშავებდა ხოლმე სხვა და სხვა ნივთებს... და, აი, ამისთვის აღტაცებით იხსენიებდა ოსტატი თავის შევირდს!..

როდესაც კი ოსტატი თავის სახლში წავიდოდა, მახარე უფრო გულ-მოდგინედ მუშაობდა. წმინდა სამუშაოს თავს ანებებდა, რადგანაც ძნელი იყო მკრთალ სინათლეზედ მუშაობა. ამ დროს ის ლითონების გადადნობა-გადმოდნობას, მორგვალეობას, გამოწკვპას, ან კიდევ სხვა რამ საქმეს იჩენდა მეორე დღისთვის წმინდა სამუშაოსთვის მასალის შემზადებით...

ასე მუშაობდა მახარე საოქრო-მჭედლოში, როცა გონს ჩავარდა და თავის ხელობას შეგნებულად შეჰხედა. ისე გაერთობოდა ხოლმე მახარე, რო ხშირად

მამლის ყივილიც კი თავს ატყდებოდა. მაშინ კი საჩქაროდ წვებოდა, რო დი-
 ლით აღრე გაედვიდა და წმინდა სამუშაოსთვის ხელი მოეკიდა...

ერთ საღამოს, როდესაც სოფელს უკვე ეძინა, ასე გართულს შემოესმა ნა-
 ზი ხმა. მახარემ ყურები აცქვიტა და სმენად გარდიქმნა... სულ მოულოდნელი
 იყო მახარესთვის ამ დროს ეს ხმა. განცვიფრებულს სამუშაო მიაფიწყდა, საბერ-
 ველი მოუდუნდა, გადნობაზედ მიმდგარი, გავარვარებული და მოელვარე ლითონ-
 ნი თან და თან უმაგრდებოდა, და ცეცხლიც ფერფლის ლეჩაქით ებურებოდა...
 და აგერ ლითონი სულ გაცივდა, ქურაში ცეცხლმა ცხრა-კეცი ფერფლის ლე-
 ჩაქი თბილ საბნად წაიხურა... მიიძინა...

მახარეს ხელი მაინც არ მოძრაობდა... იჯდა მახარე სმენად გარდაქმნილი
 და უნებურად მთელის არსებით მიიღვტოდა ხმისკენ, რომელიც ხან მედგრად
 ეფრქვევოდა თავს, და ხანკი ნაზად, ტკბილად ეგუგუნებოდა და ესალმუნე-
 ბოდა...

უნებურად ფეხ-აკრებით, მოკრძალებით, თითქოს ეშინოდა... თითქოს კი
 არა, მართლაც შეუფხვებლად ეშინოდა თავის მოძრაობის ხმაურობით არ ჩაჰვლი-
 ჯოს ეს ნაზი ბადე ციური ხმისა...

გავიდა მოწიწებით საოქრო-მქედლოს დერეფანში და...

ამ დროს ხმა მისუსტდა. კოშკის სარკმელში ბროლისგან ნაკვეთ ქანდაკებას
 ოდნავ თვალი მოჰკრა, რადგანაც სარკმელი დაიხურა... და ხმაც მისწყდა...

მახარე საშინლად ააღელვა ამ გარემოებამ. ის წამიერი ნეტარება ნაღველად
 შეეცვალა, და თავის თავს სასტიკად დაუწყო ყვედრება. ეგონა, გარედ რო არ
 გასულიყო, ის ხმა არ შესწყდებოდა... დამხარებული შევიდა საოქრო-მქედლო-
 ში და მთვარის შუქზე ქურა თვალებში წაეჩხირა. ლითონს ხელი წამოავლო და
 იატაკზე გადაახეთქა ლითონმა თავისებური ხმა გამოიღო...

ეს გარემოება მახარეს ყურადღებას არას დროს არ მიიქცევდა, მაგრამ ეხლა
 კი ხმით მოჯადოვებულისა მიიქცია. უცნაურ ხმად ეჩვენა ეს რაღაც წკრიალი
 იმ ხმასთან შედარებით, რომელიც ჯერ ისევ ყურში უტრიალებდა. მახარემ ლი-
 თონი აიღო და ხან წკიპურტის დარტყმით, ხან ქვის და ჩაქუჩის დაკვრით და
 ხან კიდევ ისევ იატაკზე გადადებით ლითონს ახმაურებდა და ადარებდა ყურებ-
 ში ჩარჩენილ ხმას...

უკვირდა მახარეს, რო ლითონსაც ხმა ჰქონია... თითქოს წინად არასდროს
 არ ჰსმენაო, ისე ჰკვირობდა.

აკაკუნებდა მახარე და ენატრებოდა იმ ხმას დაჰგვანებოდა. ერთი ლითონ-
 ნიღვან მეორეზე გადადიოდა და ეძებდა მგზავს ხმას...

IV

დილით მოვიდა ოქრო-მჭედელი და განცვიფრდა, როდესაც მახარეს შეჭხედა და იქაურობა სულ არეული იყო. კიდევაც შეეშინდა ოქრო-მჭედელს, ჭკუა ხომ არ აერიო, ისეთი საშინელი გამომეტყველება ჰქონდა მახარეს.

— რას ეძებ, შვილო?! სიყვარულით შეეკითხა ოქრო-მჭედელი მახარეს და ნაზად მხარზე ხელი დაადო.

— ხმას, ოსტატო, ხმას!..

შეეშინდა ოქრო-მჭედელს. ამ პასუხმა სულ დაარწმუნა, რომ მახარეს თავზე რაღაც ამბავია. აღერსიანად ხელი მოჰხვია მახარეს და ხმის კანკალით უთხრა:

— შვილო, უთუოდ მთელ ღამეს არ გეძინა... დაღლაობა გეტყობა!.. წამოდი, დაიძინე და... მე დავალაგებ იქაურობას.

მახარე გამოერკვა ამ სიტყვებზე. მიიხედ-მოიხედა და შეკრთა, რომ დანახა იქაურობა... თაროებიდგან სულ იატაკზე გაებნია სხვა და სხვა ძვირფასი ნივთეულობა. არც ერთი ნივთი თავის ადგილზე აღარ იდო. ყველაფერი იატაკზე იყო მობნეული...

სირცხვილისგან დაიწვა მახარე. თავი ჩალუნა და რაღასაც ლულულუღებდა...

— ნურა გენაღვლება რა, შვილო, ნურა!.. უფრო აღერსიანად უთხრა ოქრო-მჭედელმა მახარეს და თითქმის ძალად წაიყვანა ტახტისკენ...

გაუხარდა ოქრო-მჭედელს მახარეს გონს მოსვლა. ესლა საშინლად შეებრა-ლა. ეგონა, ღამე რამ ავი სული მოელანდა, ან დაეცა, რომ ასეთი დაუხვდა, და ჩქარა გონს მოსვლას არ მოელოდა... „მადლობა ღმერთს, ჩქარა გამოერკვაო“!.. უსიტყვოდ ღმერთს მადლობა შესწირა და კიდევ უფრო დაჟინებით ურჩევდა მიწოლას...

— დავწვები, ოსტატო, დავწვები!.. მაგრამ ჯერ ავალაგებ და...

— თავად ავალაგებ, შვილო, შენ ნურა გედარდება რა!..

უძილობამ თავისი ჰქმნა. მიწვან თუ არა, მაშინვე ჩაეძინა...

კარგად მოსამხრებელი იყო, როდესაც მახარეს გამოედვიდა. ჯერ გონს ვერ მოვიდა. ეგონა, ოსტატის მოსვლა ვერ გაიგო, ისე ჩაჰძინებია. დილა ეგონა. თავის ღღეში ესეთი არა დაჰმართნია რა, და ესლა „რაღა ღმერთი გამიწყრაო“, გაიფიქრა და საჩქაროდ წამოდგა...

ოქრო-მჭედელი თავ-ჩალუნული მუშაობდა. შენიშნა თავის შეგირდის მოძრაობა, მაგრამ არ შეჭხედა. ვითომ არ შეუმჩნევიო, ისე მუშაობდა. უნდოდა— მოეფიქრა თითონ შეგირდს და გონს მოსულიყო...

ასეც მოხდა. შევირდი, წამოდგა თუ არა, მაშინვე ოქრო-მჭედლისკენ წავიდა, რომ ბოდიში მოეხადნა. მაგრამ ერთი ნაბიჯის წარდგმაზედვე ყველაფერი მოაგონდა. მაშინვე ცივი წყალი შეისხა თავ-პირზედ და გარდაწყვეტილი აზრით მივიდა ოქრო-მჭედელთან.

— ოსტატო, წუხელის...

— არა უშავს რა, შვილო, ნუ რა გენადღვლება რა! შენ წლოვანებაში სხვებს უარესი ემართებათ! გააწყვეტინა ალერსით სიტყვა ოქრო-მჭედელმა...

— არა, ოსტატო... რწმენით უპასუხა შევირდმა: ჩემ წლოვანებაში უნდა გამოიჩინოს ადამიანმა უნარი მოფიქრებისა და დაკვირვებისა, თორემ სიბერის დროს გვიანდა იქნება...

ოქრო-მჭედელს ქუაში დაუჯდა შევირდის სიტყვები, და უთხრა:

— შვილო, განაგრძე!

— წუხელის გიჟივით მოვიქეცი და, აი, მთელი დღე გავაცდინე იმის მიზეზით...

— მადლობა ღმერთს, გამოერკვიე, თორემ დიღას, შვილო, შემეშინდა... სინარულით წამოიძახა ოქრო-მჭედელმა.

უნდოდა შეჰკითხებოდა, თუ რამ ააღელვა ღამე ის, მაგრამ აღარა ჰკითხა. გაიფიქრა: „ვაი, თუ ჩემმა შეკითხვამ ამის საიდუმლოს კარი ამოუღესოს, და მაშინ ჩემთვის სულ გაუგებარი დარჩება ამისი საიდუმლო“...

ქკვიანი და გამოცდილი იყო ოქრო-მჭედელი...

V

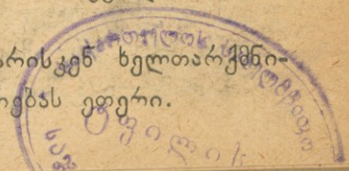
— არა... არა!.. არ შემოიძლიან შორიდგან ყურის გდება!.. უეჭველად უნდა ვნახო!.. წამოიძახა მახარემ, როდესაც იმ ღამესაც, იმავე დროს. შემოესმა ის ნაზი ხმა... და ქურდულად გარედ გავიდა.

თუმცა მახარემ გარდასწყვიტა, მუყაითად ემუშავნა ამ ღამეს და ყურადღება აღარ მიექცია, თუ კიდევ განმეორდებოდა ის ხმა, მაგრამ პირველ გაგონებაზედვე მკლავი მოუღუნდა და სმენად გარდიქა.

მხოლოდ ერთმა სურვილმა და შეიპყრო მახარე. რაც შეიძლება მალე ნახოს ამ ნაზი ხმის ბუდე. სხვა ყველაფერი მიავიწყდა...

... გავიდა თუ არა, ფეხ-აკრეფით დაუპირდაპირდა კოშკის სარკმელს, საიდგანაც გამოიხუხ-ჩუხებდა ეს ხმა, და მთლად მოღუნდა... ბოძს მიეყრდნო, რომ არ წაქცეულიყო.

ბადრი მთვარე დაჰქათქათებდა არეს. პირ და პირ მთვარისკენ ხელთარქმნილი ბროლის მკლავები აღეპყრა და მოსთქვამდა თავის ვედრებას ეფერი.

ვედრების სიტყვები არ ესმოდა მახარეს, მაგრამ ხმა კი, იმის მხურვალე შინაარსი თავის ძლიერის გრძნობით და სინაზით ძვალსა და რბილში უჯდებოდა. ეთერის მთვარის შუქზე მოძრაობა, თუმცა სახის და სხეულის მოხაზულობას გარკვევით ვერ ამჩნევდა მახარე, მაგრამ ეს გარემოება ხომ უფრო საოცნებოდ ჰხდოდა თითქმის პერანგის ამარა, თმა გაშლილ ეთერს...

მოჯადოვებული მახარე იდგა დერეფნის ჩრდილში, და თავში რა არ უტრიალებდა...

ეხლა ის მომჯადოვებელი ხმა უსაზღვროდ აღიზინებდა მახარეს, როდესაც ამ ხმის პატრონ ეთერს, ბროლისგან ნაკვეთს, სარკმელში მოღალადეს ჰხედავდა.

ქალმა დაასრულა თავის ძილისპირი მთვარისადმი და მიიმალა...

წამს მახარე თითქოს გაჰქრა... აღარ არსებობდა... აღარც მთვარე აშუქებდა...

მახარე გამოერკვა და...

ბევრჯელ გაუგონია ეთერის სილამაზე... ბევრჯელ უსურვია თვალი მაინც მოეკრა, მაგრამ ის ხომ მზით უნახავი იყო. ეხლა კი, აი, თურმე მთვარით სანახავი ყოფილა და მერე რა ყოფილა...

ქაბუკი აიწვა და გულ-ჩაწყვეტით ხელი ჩაიქნია...

ზღაპრით შევიდა საოქრო-მკედლოში და მოუჯდა ქურას. უსურვილოდ საბერველი დაუბერა და დაიწყო ლითონების დაღობა...

„მიუწლომელი იყო ვილაც ხელოსნისთვის ეს სიმშვენიერე, თუმცა ვინც უნდა იყოს მახარეზე ძლიერად არავის ეყვარება ის... ის“... ფიქრობდა მახარე ამ ღროს და თან ეთერის მოძრაობა, მთლად ის თავის ხმით, გავარვარებულ ქურის ალში ეღმანებოდა...

VI

მამლის ყივილს ჩაასწრო. გადაწყვეტილის აზრით მიწვა და მაგრად დაიდინა...

მეორე დღით ოსტატს ჩვეულობრივის მუშაობით დაუხვდა, და ერთმანეთში სრულებით არ მოუგონიათ იმ დამის ამბავი.

მთელ დღეს ჩვეულებრივ მუშაობდნენ ოქრო-მკედელი და მახარე. ერთად ისადიდეს. საღამომდის ერთად იყვნენ ოქრო-მკედელი და იმისი შეგირდი. ოქრო-მკედელს არავითარი ცვლილება არა შეუნიშნავს რა, გარდა მომეტებული დაფიქრებისა. მაგრამ ოქრო-მკედელმა ამის შესახებ კრინტიც არ დასძრა.

საღამოთი გამოემშვიდობა მახარეს და სახლში წავიდა...

— ქა, ი ჩვენმა შვილობილმა ხელ-ცარიელები კი არ დაგეტოვოს, კაცო!.. ცოტა ფხიზლად მოვექცეთ, წამოიძახა ოქრო-მჭედლის ცოლმა, როდესაც მოუსმინა თავის მეუღლეს მახარეს შესახებ...

— რას მეუბნები, ადამიანო, ე მაგის გაფიქრებაც კი ცოდვია!.. მე კი მგონია, ეხლა ის მომწიფდა და კარგ ნაყოფს რამეს გამოიღებს. გუშინდელმა იმისმა საქციელმა ცოტა არ იყოს შემაშინა. მაგრამ დღეს კი გუშინდელი საქციელი მისხნის იმის დღევანდელ ჩაფიქრებულ მოქმედებას... ის ლითონებში რაღაცას ეძებს... თუ რას ეძებს, ამას ჩქარა დავინახავთ, თუ არ მოტყუვდა მახარე...

— შენ უკეთ იცი, მაგრამ რასაც უნდა ეძებდეს, მოძებნოს, და ჩვენ კი მშრალზედ არ დავრჩეთ... მხოლოდ ამას გეუბნები...

ოქრო-მჭედელმა უკმაყოფილოდ შეიკრა შუბლი, მაგრამ ცოლს აღარ გასცა პასუხი და დასაძინებლად მოემზადა...

ოქრო-მჭედელი მიუხვდა მახარეს. ამ დღეს მახარე დინჯად მუშაობდა, ჩაფიქრებული, მაგრამ თავის ხელის მოძრაობით კვერის ხმარებაში გამოტყდვის დროს, სულ ამხელდა თავის სულის კვეთებას.

წინა ღამეს გადასწყვიტა: „თუ ეთერის ხმა დავისაკუთრე, თითონ ვეღარსად წამივიაო“...

ეს ისე გაუჯდა მახარეს ძვალსა და რბილში, რომ ქეშმარიტებად მიიჩნდა. იქნება ქურის ალმა და ლითონმა შთააგონა ეს, რადგანაც ალსაც და ლითონსაც თავის ნებაზე ამოძრავებდა. ამ ძრიელის რწმენით ჩაიძინა და ამავე ძრიელი რწმენით გაიღვიძა. ეხლა უკვე გარდაწყვეტილი ჰქონდა: „თუ ეთერის დამორჩილება მინდა, უნდა ჯერ იმის ხმა დავიმორჩილო და ჩავაქსოვო ლითონში და შემდეგ კი თავის თავად თითონ ეთერიც ჩემ ხელთ იქნებაო“...

სწორედ ეს იყო მიზეზი, რომ ოსტატს ასე მშვიდად დაუხვდა... ჩაფიქრებული სხვა და სხვა ლითონებში მუშაობის დროს ეთერის ხმას ეძებდა, რომელიც ასე მკაფიოდ განუწყვეტლივ, თითქოს იღუმლად, უმდერდა. ლითონის ყოველ ხმაურობას აღარებდა იღუმალ ხმას, კიდივ სცდიდა მეტ-ნაკლებლივი ხელის მოძრაობით და ღრმად უკვირდებოდა იმის ხმის კრინვას... თუ კი ეთერის ხმას რაიმე ლითონის კრინვა მოაგონებდა, ის მეტის და მეტის გულ-მოღვინებით სცდიდა სხვა და სხვა ხელის ძალით და სისწრაფის მოძრაობით...

ამ დღის მუშაობით სრულებით კმაყოფილი დარჩა მახარე, რადგანაც რამდენიმე ლითონის კრინვაში ოდნავი ეთერის ხმის მგზავსება ჰპოვა...

როდესაც ოსტატი გამოემშვიდობა და მარტოკა დარჩა, მახარემ სწრაფად ხელი მოჰკიდა შემჩნეულ ლითონებს და დაუწყაო ცდა. გულ-მოღვინედ მუშაობდა: ხან ცალ-ცალკე, ხან შეერთებულად სცდიდა, მაგრამ სრულ მგზავსებას ვერ ჰპოულობდა...

მთვარეც ამოვიდა ამ დროს, და ეთერის კოშკის სარკმელიც გაიღო, საიდ-
 განაც სანეტარო ხმა ეთერისა მთვარისადმი მოისმა: „ოჰ, მთვარევ, მთვარევ, ჩე-
 მო მეუფევ, შენ გაბარებ ჩემ გულის სურვილს!..“

მახარე სწრაფად დერეფანში გავარდა, ბოძს აეფარა და იქიდგან აღევნებდა
 თვალ-ყურს ნეტარ ქანდაკების ხმის და სხეულის რხევას.

მოჯადოვებული მახარე დიდხანს იდგა ისე და მხოლოდ თავის ქანდაკების
 მოძრაობით სტკებოდა. იმისთვის არ არსებობდა არც მთვარე, არც საოქრო-
 მკედლო და არც თუ დედამიწა...

ქანდაკება გადმოეკიდა სარკმელს... მკერდი მთლად სარკმლის გარედ ჰქონ-
 და. შიშველი, ბროლად ნათალი მკლავები მთვარისკენ მიზყრობილი...

„... ჩემო ღვთაებავ, მეფის წულს უთხარ... იმის სურვილით თავბრუ მეხ-
 ვევა... ბევრ ვაჟკაცთ უარის თქმითა გული ჩაფუკალ... შენ გელი... გელი; ჩე-
 მო საუნჯევ!..“ ასე უთხარი, ასე ასწავლე, ჩემო უფალო...“ ახ!.. წამოიკვნესა
 მახარემ ამ სიტყვების გაგონებაზედ და...

„მაშ მეფის წული ესურვებაა?! მე კი... მე მაინც ვაღმერთებ და ვეძებ...
 ვეძებ... რას?!“ ღრმად ჩაფიქრდა.

ეთერი კი გუგუნებდა და მთვარეს ევედრებოდა, რათა დაჰხმარებოდა მეფის
 წული გადმოებირებინა ამისკენ, რადგანაც მთვარე იმის და ყველასიც მესაიდუმლე
 არის და როგორც მოისურვებს, ისე შეაკავშირებს ქალს და ვაჟს...

„... არა!.. წაიბუტბუტა მახარემ, როდესაც მოაგონდა წინა ღამის გადაწყვე-
 ტილება, ისე მოხდება, როგორც მე მინდა, და კიდევ ღრმად ჩაფიქრდა...

მთვარე მაცდურ ხსივებს გარშემო აბნევედა და ყველას იმედს აძლევდა...
 აღფრთოვანებული ეთერი უფრო მეტად უმატებდა სხეულის და ხმის მოძრაობას...

მახარე კი ღრმად ჩაფიქრებული ცდილობდა გამოეცნო, თუ ეთერის ხმას
 როგორ დაჰპატრონებოდა და ლითონებში ჩაექსოვა.., „მაშინ... მახარის რწმე-
 ნით... ეთერიც იმისი იქმნებოდა...“

აჰხედა მომღერალ ეთერს და... „ახ... ეხლა კი მიხვდიო!..“ ნისლი მოჰ-
 შორდა იმის შუბლს, აღტაცებით მიაპყრო თვალები ეთერის ბაგეს... უფრო გო-
 ნების თვალთ ჰხედავდა, ვიდრე ნამდვილით ეთერის ბაგის მოძრაობას, და ამის
 ბაგეც, თითქოს სარკედ გარდიქცაო, უხმოდ ამოძრავდა. თან მარჯვენა ხელს
 თავის ენის მოძრაობას აყოლებდა...

თვალი არ დაუხამხამებია, ისე უმზერდა ეთერის ბაგეს და ამოძრავებდა თა-
 ვის ბაგესაც ისე, როგორც ის. თან მარჯვენა ხელსაც აყოლებდა.

როდესაც ეთერმა უკანასკნელად აღზნებულად წამოიმღერა: „შენ ხარ
 უფალი, ჰოი, მთვარევ, ჩემი სულის და გულის და იმისაც... გვედრები შეგვა-

ერთეე... შეგვა... ერ... თეე... ე...“-ო და სარკმელი დახურა, მახარეს ბაგე გაეყინა და ხელიც შეუდგა უკანასკნელ მოძრაობაზე...

ასე მთლად გაყინული უმოძრაოდ იდგა, და გონება კი საშინელის სისწრაფით მუშაობდა...

დიდ ხანს იდგა ასე მახარე გაყინულად... შემდეგ ბაგე აატოკა, ხელიც აამოძრავა და ეთერის სიმღერის დროს ამოძრავებული ბაგე და ხელი სისწორით ისევ ისე უხმოდ აამოძრავა, თ-თქოს ეთერი ისევ სარკმელთან მღეროდა და მთვარეს ევედრებოდა...

რაკი დაასრულა მახარემ უნაკლულად გამეორება ბაგისა და ხელის მოძრაობისა, ალტაცებით შევიარდა სამკედლოში და შეუდგა მედგარ მუშაობას...

ეხლა უკვე მიჰხვდა, თუ უნდა ლითონმაც ისეთი ხმა გამოიღოს, როგორიც ადამიანს აქვს, ადამიანის გაღებულ ბაგის სახე უნდა მისცეს და შიგ ენასავით ლითონივე უნდა დასრიალობდეს...

უმთავრესი შებოჭა და სიამოვნებით მიწვა, რათა ძილში მოეპოვებინა ძალა წვრილმანების შესამუშავებლად...

უძილობით ძალიან დაიქანცა და ეხლა, რაკი ერთი გარდაწყვეტილება მიიღო, დამშვიდდა, სწრაფად ღრმა, გამასიცოცხლებელმა ძილმა შეიპყრო...

VII

მახარე გულ-მოდგინედ მუშაობდა. ოქრო-მჭედელმა თითქმის დამშვიდა თავისი ცოლი, რომ მახარე ისეთს არას ჩაიდენს, რომ ისინი აზარალოს. გული მაინც სხვას ეუბნებოდა ოქრო-მჭედლის ცოლს და უსიტყვოდ საიდგანდაც გულის სიღრმიდგან თვალის გამომეტყველებით აფრთხილებდა თავის ქმარს...

მახარე კი დღე და ღამ წვრილმანებს ირკვევდა, თუ როგორ მოემწყვდია ეთერის ხმა ლითონებში... უმთავრესი მოვევლინა და ეხლა წვრილმანებამ, თითონ უმთავრესის გამოსახვამ გაართთულა საქმე, რადგანაც ლითონი კვერს და ცეცხლს ემორჩილებოდა, მაგრამ ყველა ცალკეს თავისი ხმა ჰქონდა, რანაირი სახეც უნდა მიეცა ცალკე ლითონისთვის.

წვრილმანის აღსრულება, შემუშავება უფრო ძნელი გამოდგა, მაგრამ მახარეს დაუღალავმა გონების მუშაობამ და მუდმივ ლითონების წრთენამ ესაც სძლია...

დიდი შრომის შემდეგ შეიმუშავა სახე ბაგისა და ლითონის დადნობით ჩამოსახა ბაგე ადამიანისა, მხოლოდ ენას... ენას ვერ აბამდა და ხელით ახმაურებდა...

ერთი კვირის შემდეგ ესეც სძლია... თიხისგან გააკეთა ისეთი ფულურო ბაგე, რომელშიაც ჩაისხმებოდა ლითონი და შემდეგ გაციებისა, შეიძლებოდა თიხის დამტვრევით თიხის ბაგის მაგივრად ლითონის ბაგე მიგედო... შუაში ენის ჩამოსაკიდო იყო...

მახარე იმ დროსაც კი მუშაობდა, როდესაც ეთერი ემულარებოდა მთვარეს. ეხლა მახარე გარედ აღარ გამოდიოდა, და ამ დროს იმის შრომა, გონებისა, თუ ხელისა, უფრო ორკეცდებოდა...

ბევრი დაპრკოლება გადაეღობა წინ. ერთი ლითონისგან ჩამოასხა ბაგე, ენაც ჩამოაბა, მაგრამ ერთი გარემოება დაავიწყდა: ყუნწი დაავიწყდა. დაიქერდა ხელში თუ არა და ენას ამოძრავებდა, ლითონს ხმა სულ ეხლიჩებოდა და, ეთერის ხმას კი არა, თავისასაც კი სრულებით აღარ ემგზავსებოდა... ამითაც გული არ გასტეხია. უფრო მეტის გულ-მოდგინებით შეუდგა მუშაობას... შეიმუშავა ახალი ბაგე თიხისა უფრო მოზრდილი, ყუნწიც გაუკეთა. პირველმა ცდამ დაარწმუნა, რომ ეთერის ხმა ერთ ლითონში ვერ მოემწყდებოდა... ვერ ჩაედნობოდა... და ამისთვის აიღო მახარემ სხვა და სხვა ლითონი, რომლებშიაც კი ჰპოვებდა ეთერის რთული ხმის ნაწილებს და ისე შეაზავა, როგორც მოესმოდა იმის ყურს... ლითონის მეტ-ნაწილს იღებდა, რომელშიაც ეთერის ხმა მეტად გამოიხატებოდა, ხოლო ნაკლებს იმ ლითონს, რომლისაც ეთერის ხმაში ნაკლებად მოისმოდა...

ოთხი, თუ ხუთი ლითონი მეტ-ნაკლებობით აიღო და ერთ ღამეს, როდესაც ოქრო-მკედელი სახლში წავიდა, დადნობას შეუდგა... ჯერ მაგარი, ძნელად სადნობის ლითონის კერძი ჩადო დასადნობ ქოთანში... იმან როდნობა დაიწყო, მიუმატა კერძი უფრო ადვილად დასადნობისა და ასე თანდათანობით ადებულ ლითონები ერთ მასალად აქცია...

დიდი ხანია ეთერმა თავის ჩვეულებრივი გოდება მთვარისადმი გაათავა... მახარეს არც კი შეუმჩნევია ეს გარემოება...

დიდი ხანია რაც პირველად მამლებმა იყიველეს... არც ეს გაუგია მახარეს... ხშირი მამლის ყვილი რო გაჩაღდა, მხოლოდ მაშინ გასწორდა წელში და სახე გაბრწყინებულმა გადაჰხედა თავის ქნარს...

იმიტოც უფრო კმაყოფილი დარჩა, რადგანაც თიხის ბაგემ თავის ყუნწით დაიტია მდნარი ლითონები და შეეცებას არ დააკლდა... ესაც დიდი გამარჯვება იყო მახარისა... ასე მეტ-ნაკლებობის წინდაწინვე გამოზომვა მასალისა სახის ტეულობის მიხედვით...

მახარემ გამოაღო კარი და დერეფანში გავიდა. იმისი პირველი გონს მოსული ადამიანის თვალის სხივი ეთერის კოშკის სარკმელს ეკვეთა...

ვერც კი შეამჩნია ცის მომშვენებება... ბუნების გამოღვიძება... და ადამიანთაც ამოძრავება...

— მახარე, გეტყობა, კარგად გამოგიძინია, რომ ვერე დამწვიდებული სახე გაქვს!.. შემოესმა ოქრო-მჭედლის ხმა მახარეს...

მახარემ მოიხედა და მართლაც ოქრო-მჭედელი წინ ედგა.

მხოლოდ ეხლა შეამჩნია გათენებაც, გამვლელ-გამომვლელიც და...

— არა, ჩემო მამავ (მამას ეძახდა მიმართვის დროს მახარე ოქრო-მჭედელს), წუხელის ერთ წუთსაც არ წამილულავს თვალი, ვმუშაობდი...

ოქრო-მჭედელი გაშტერდა... თვალი ააყოლ-ჩააყოლა თავის მახარეს... თავის შეგირდს... თითქოს ის არის... და ის არ არის... ველარ იცნო... ხმა... კილო ლაპარაკისა თითქოს მახარესია, მაგრამ მახარისა... იმ შეგირდი მახარისა, რომელიც გუშინ საოქრო-მჭედლოში დასტოვა! იმისი არ არის!..

„ამ ერთ ღამეს ასე გამოცვლა?!. ჰკვირობდა ოქრო-მჭედელი... ეს ეხლა შეგირდი კი არა, ჩემი ოსტატის კილო და... არა...“

— მახარე, მართლა არა გძინებია?!. შეეკითხა ოქრო-მჭედელი განცვიფრებულად რო გამოერკვია...

— განა როდისმე სიცრუე შეგიმჩნევია, ჩემო საყვარელო მამავ?!. კითხვითვე უპასუხა მახარემ...

ოქრო-მჭედელი ეხლა კი დარწმუნდა თავის გულ-უბრყვილობაში, თუ აქნობამდის ვერ ამჩნევდა ცვლილებას თავის შეგირდში...

— ვწუხვარ, ჩემო მახარე, რომ აქნობამდის არ შემიმჩნევია შენი ზრდა... თითქოს ამ ერთ ღამეს გაზრდილხარ... გაზრდილხარ კი არა, დავაჟკაცებულხარ, ისე მეჩვენები...

— არა, მამავ, წუხანდელი ღამე ჩემ ხნოვანებას მხოლოდ ერთი ღამით მიემატა... რაც შეეხება დავაჟკაცებას, ამაზე კი არ ვიცი, რა გითხრა... ვგონებ, მართალი ხარ... ის არა ვარ, რაც გუშინ ვიყავი... ამ ღამემ გუშინდელი მახარე და დღევანდელი ძალიან დააშორა...

— ჰოო, მაშ არ მოეტყუებულვარ, ჩემო მახარევ!.. წამოიძახა ოქრო-მჭედელმა და განაგრძო: დღევანდლობის შეგირდი მყვანდა, ასე ვფიქრობდი, დღეს კი გამობრძნედილი ოქრო-მჭედელი მყავს ამხანაგად. ეხლა, ჩემო მახარევ, უნდა იშოვო შეგირდი და... გული აუჩუყდა, და ცრემლებით თვალები აევისო... შეილო, შენ უნდა უხელმძღვანელო ამ საოქრო-მჭედლოს.

... მო, შეილო, გულში ჩაგიკრა და დაგლოცო, წაილულულა და ხელები გაუწოდა...

— მამავ! გულ-აჩუყებითვე წამოიძახა მახარემ... ოღნავ წატორტმანდა და მოდუნებული გულში ჩაეკრა ოქრო-მჭედელს და...

რამდენიმე ღამის თევამ, განუწყვეტელმა მუშაობამ და მღელვარებამ თავისი გავლენა იქონიეს მახარის გაკაჟებულ სხეულზედაც... ნამეტნავად ოქრო-მჭედლის

ლობიერმა სიტყვებმა გაკვეთეს იმისი დაქიმული ძარღვები, და უეცრივ მოეშვა...

— გაფითრებული მახარე ძლივას შეიყვანა საოქრო-მქედლოში ოქრო-მქედელმა და საწოლზე დასვა...

წყლის შეპკურების შემდეგ მახარე გამოერკვა, საშინელი დაქანცულობა იგრძნო და მიწვა...

— მამავ, მაპატიე ჩემი ასეთი მდგომარეობა... უთუოდ დავიღალე... ძლივას ლაპარაკობდა მახარე...

— ნუ სწუხარ, შეილო, ვიცი, რაც შენ თავს არის...

— მერე ყველაფერს გიამბობ... ეხლა კი... ეხლა... კი... ეხ... ლა... ეხხ... — მიეხუტა თვალები, და ღრმად სუნთქვა დაიწყა მახარემ...

ოქრო-მქედელი დიდხანს იდგა მახარის თავით და ისმენდა მახარის მშვიდ სუნთქვას... „საწყალი, მახარე, ვინ იცის რამდენი ღამე ათია... — თქრობდა ამავე დროს. მაგრამ... პირველად როდის შეენიშნე?!. ჰო თითქმის თვე ანგრეული საოქრო-მქედლო რო დამიხვდა... მას შემდეგ“... მიიხედ-მოიხედა და საოქრო-მქედლო აათვალიერ-ჩამოათვალიერა... „დამიძველდა საოქრო-მქედლო... განაგრძო უსიტყვოდ ფიქრი... დროა გაახლებისა... ეხლა მახარე იზრუნებს... მე კი“... კიდევ მიათვალიერა და თვალი მოჰკრა რაღაც ხუფს, თუ რას...

ფენ-აკრეფით მივიდა და ხელი შეახო. უნდოდა აეღო გაესინჯა, მაგრამ ხელი დაეწო. ზევიდგან დაუწყა შინჯვა... ვერ გაიგო, თუ რა არის...

კოტა ტრიალის შემდეგ, იფიქრა: „უკვერო სამუშაოს გავაკეთებ რასმეო, რო მახარე არ გავადვიდოვო,“ და აჰხადა ნივთების და ლითონების ყუთს თავი, რათა ამოეღო სამუშაო, მაგრამ რას ჰხედავს?!

ოქრო-მქედელი განცვიფრდა. ლითონები თითქმის სულ აღარ იყო ზანდუქში და გაკეთებულ ნივთებისა კიდევ ნახევარი...

VIII

... ოქრო-მქედლის ცოლმა სადილი მოუტანა ქმარს და მახარეს, მერე სამხარი, მაგრამ მახარეს ისევ გაუნძრევლად ეძინა. ოქრო-მქედელი კი ჩაფიქრებული ერთ სამკაულს დასცქეროდა და უაზროდ ატრიალებდა... როგორც მახარეს სადილისა არა გაუგია რა, ისე ოქრო-მქედელმა ხელი არ ახლო სადილს, და, როდესაც ცოლმა სამხრობისას გაკვირვებით წამოიძახა: „სამხარი მოგიტანეთ და თქვენ სადილისთვისაც ხელი არ გიხლიათო“!.. ოქრო-მქედელმა ტუჩებზე ხელი მიაფარა და წაუსისინა: „სუ... სუს... მახარეს ძლივას ჩაეძინა... უქეიფოდ არის!“

— უი, დამიდგეს თვალი!.. წამოიძახა ოქრო-მჭედლის ცოლმა და მახარის საწოლისკენ წასვლა დააპირა, მაგრამ ქმარმა კაბის კალთა დაუჭირა და წაჰსჩურჩულა:

— აკი გეუბნები, ძლივას ჩაიძინა!.. ნულარ ხმაურობ, არ გააღვიძო... სამხარი უკან წაიღე, და, სადილი კი—ვახშმად დაგვიგდე...

ცოლმა წაიწუწუნ-წამოიწუწუნა, გამოჰკრა სამხარი და დაღონებული ფეხაკრეფით შინისკენ წავიდა...

ოქრო-მჭედელი კი ისევ ღრმა ფიქრს მიეცა...

„რვა გაზაფხულისა ბალღი ავიყვანე მახარე... ათმა განვლო უკვე და ჯერ არც ერთი ურჩობა არ მახსოვს... ჩემ დაუკითხავად, ჩემ ურჩველად არა გაუკეთებია რა და... ეხლა კი, აგერ ერთი თვე იწურება კიდევაც... ეს ბალღი რალასაც ცოდვილობს და აქნობამდის არა მკითხა რა...

ფიქრობდა ოქრო-მჭედელი და გონს ვერ მოსულიყო, თუ მახარეს რა დემართა...

მართალია, მახარე დილას შეჰპირდა ყველაფერს გეტყვიო და ბოღიშიც მოიხადა, მაგრამ ეს ხომ ის არ არის, როდესაც წინაღვე გაუზიარებდა აზრს, ამასაც მოეწონებოდა და ორივე თითქმის შემოქმედები იყვნენ... ორივე სიამაყით იძახდნენ: „ეს ჩვენ გავაკეთეთო!..“ რამდენჯერ ყოფილა ეს ასე: აი, თუნდ ის სამკაული, რომელსაც განუწყვეტლივ ხელში ატრიალებს... ეს მთლად მახარეს მოგონილია, მაგრამ მახარემ წინ და წინვე გაუზიარა თავისი აზრი, ოქრო-მჭედელმა მოუწონა, ორივენი სიხალისით შეუდგნენ აზრის განხორციელებას. რასაკვირველია, მახარე ასრულებდა; ოქრო-მჭედელიც გაფაციცებით ადევნებდა თვალ-ყურს... ისაც ხშირად შენიშვნებს აძლევდა... იღებდა მონაწილეობას და... ბოლოს გაკეთებული ნივთი ორივეს შემოქმედებითი საკუთრება იყო...

პირველი სამკაული მაშინვე ბატონმა თავის ქალისთვის შეიძინა, და რაკი იმის ქალს ამკობდა და მთხოვნელნი ბევრნი მოსდიოდნენ და ჰხედავდნენ, მაშინვე უკვეთავდნენ ოქრო-მჭედელს შინაურებისთვის...

ეხლა ველარც კი ასდიოდნენ კეთებას... მახარე მუშაობდა გულ-მოდგინეთ, ოქრო-მჭედელიც კი მუშაობდა შემდეგში, უფრო ჩონჩხზე...

ეს იყო საყურე...

მახარეს ძალიან უყვარდა ბუნება... და ცდილობდა ყოველ-გვარი სამკაული მიემგზავსებინა...

ერთ გაზაფხულს საყურეს აკეთებდა. საყურე ტლანქი ნიმუშისა იყო. აკეთებდა ისე, როგორც მიღებული იყო... ოქრო-მჭედელი კი ქალს ელაპარაკებოდა, რომელიც სწორედ საყურისთვის შემოსულიყო.

— ამ წუთს არა გვაქვს და, თუ მერე შემოივლი, მზად გვექნება!..

— როდისღა მერე?.. შეეკითხა ქალი... დღეს მინდოდა!..

— მახარე, საღამოსთვის იქმნებაა?!

მახარემ აიხედა და თვალ-წინ წარმოუდგა ლამაზი ქალი, რომელმაც ოქრო-მქედლის შეკითხვაზე მოჰხედა. მხარზე პატარა პეპელა ეჯდა ქალს და, აი, სწორედ ამან უფრო აუმუშავა გონება. უეცრივ გაუელვა თავში: „ეს პეპელა რო ყურის ბიბილოზე ეჯდეს, რანაირად დაამშვენებდაა!..“ და მაშინვე პეპელის ფერლითონს ხელი მოჰკიდა და თავის განათქიპრის განხორციელებას უნდოდა შესდგომოდა...

— მახარე, გაიგონე, რა გკითხე?! ხელმეორედ დაეკითხა ოსტატი...

— როგორ არა, მამავ, ეს უკვე მზადაა, ემ წუთას გავათავებ, მაგრამ, თუ ხვალ საღამოთი გამოივლის, მაშინ დაფუმზადებ ძალიან ლამაზ საყურეს.

— არა, გეთაყვა, ეგ ეხლავე დამიმზადე, თორემ ხვალ საღამოთი აღარ მეცლება. დღეს ჩვენებიანთ შროშანას ქორწილი აქვს და...

— მაშ ეხლავე!.. სინანულით წამოიძახა მახარემ და სულ რამდენიმე წუთში დაუმზადა ტლანქი საყურეები...

ქალს მხარზე ისევ ისე პეპელა ეჯდა და ნაზად არხევდა ფრთებს. მახარე ადგა, მიუახლოვდა ქალს და ჩუმად ხელი წაატანა პეპელას.

ვერც ქალმა და ვერც პეპელამ ასეთი მოქმედება მახარისა ვერ შეამჩნიეს. ორივენი, ჯერ პეპელა და მერე ქალი საღტად დარჩნენ, როდესაც მახარემ პეპელას ფრთები დაუჭირა და სწრაფად ყურის ბიბილოზე უეცრობით პეპელის ხშირად ამოძრავებული ფეხები მიაღო... ქალიც მთელი თავის სხეულით ატოკდა და შეჰკვივლა:

— უი, ეს რას ემგზავსება?!.

ოქრო-მქედელმაც გაკვირვებით შეჰხედა მახარეს, თუმცა კი არ იცოდა, თუ საქმე რაში იყო.

— აბა, მამავ, შენ თითონ სცადე, რა მოუხდებოდა ამ პეპელის მგზავსი საყურე?!.

ეხლა კი მიჰხედა ქალიც და ოქრო-მქედელიც, თუ მახარემ რა განზრახვით ჩაიდინა ეს... მარტო პეპელა ვერას მიჰხედა და ხშირად ამოძრავებდა ფეხებს...

— ეხლა პეპელეები ამიბი ყურს!.. კასკასით წამოიძახა ქალმა: ემაგეების ასხმა რო მდომნოდა, აქ კი აღარ მოვიდოდი!.. ჩაიღო ჯიბეში საყურეები და გამოემშვიდობა ორივეს.

მახარემ ნაღვლიანის სახით ნაზად პეპელა ისევ ქალს დაასვა, მაგრამ პეპელა სწრაფად შეფრთხილდა და მოჰშორდა ქალის მხარს, თითქო იწყინა ქალის

სიტყვებში, და დერეფანში გასრიალდა... მახარეს მარტო მადლობის ნიშნად ორ თითზე ფრთის ნაზი ფერფლი დაუტოვა...

როდესაც ქალი გავიდა, მახარემ დაწვრილებით გაუზიარა თავის ფიქრი ოქრო-მჭედელს... ისიც დაფიქრდა, ჩაუკვირდა და ალტაცებაში მოვიდა...

მაშინვე მახარე დასვა, თავს დაადგა და შეუდგნენ ორივე მუშაობას... არ შეუსვენიათ, ვიდრე თავიანთ განზრახვა ოდნავად სისრულეში არ მოიყვანეს. ეს ნასადილევეს იყო. სამხარი რო მოუტანეს, დასხდნენ, სიამოვნებით ისამხრეს. თან ისევ იმ მუშაობაზედ პეპელა-საყურეზედ ლაპარაკობდნენ:

— მართლა, რა კარგი იქმნება: ქალი ლაპარაკობს, საყურე ირხევა და პეპელის ფრთების ოდნავ რხევას ემგზავსება. ამბობს ოქრო-მჭედელი...

— ემგზავსება კი არა, თითქოს ცოცხალი პეპელა ქალის ბიბილოს დაჰკონება და ეალერსება!..

— მართალს ამბობ, ჩემო მახარე, მართალს!.. ძალიან კარგი რამ იქნება, თუ კი ცოცხალ პეპელას დავამგზავსეთ...

სულიერი განცდა ოქრო-მჭედლისა ისეთივე იყო, როგორიც მახარისა. ორივენი განიცდიდნენ შემოქმედთა კმაყოფილებას.

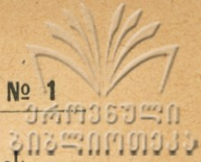
მართლაც მეორე დღეს პეპელა-საყურე რო გაათავეს, და კარგიც გამოვიდა, იმათ სიამოვნებას საზღვარი არა ჰქონდა. სიამოვნება უფრო გაუორკვედათ, როცა ბატონმა ნახა და მაშინვე თავის ქალისთვის იყიდა...

მერე რამდენი მოდიოდა და სთხოვდა პეპელა-საყურეს. გაკეთებას ველარც კი ასდიოდნენ. ორივე გულ-მოდგინედ მუშაობდა...

განა მარტო პეპელა საყურე იყო?! რამდენი სხვა რამ სამკაული გააუმჯობესეს მახარემ და ოქრო-მჭედელმა!..

მაგრამ უფრო საუკუნოებით დარჩა ქინძისთავი პირველ წოდებითი სახელით... მაშინ დაერქვა სახელად ქინძის თავი და დღესაც ისევ ქინძის თავს ხმარობენ...

ბატონმა შეუკვეთა ოქრო-მჭედელს თავის ქალისთვის ოქროს სამკაული შუბლ-საკრავის დასამაგრებლად თავიანი მამალი ნემსი (უყუნწო თავიანი). მახარემ მეორე დღეს ჩვეულებრივი მამალი ნემსი უსახო თავით სადილობამდის დაამზადა და გადადო... სადილად ლობიო მოუვიდათ... თან სანელიც მოაყოლეს... როცა აიღო სანელი და უნდოდა მოეყარა, ხელში რაღაც მაგარი მოჰხვდა... ფრთხილად მოაყარა სანელი, და მაგარი კი თითებ შუა შეინარჩუნა... დაჰხვდა და მაშინვე მიჰხვდა, თუ რა იყო. რამდენი უნახავს ახალი, ჯერ გაუხმობელი... მაშინვე წარმოუდგა თვალწინ ნახად დახრილი ორივე მხრიდან ოდნავად შეზნექილი გუნდი... ესლა, თუმცა გამხმარი იყო, მაგრამ ხაზები და მოყვანილობა მთლად შერჩენოდა...

— რას დასცქერი აგრე დაჟინებით?! დაგკითხა ოქრო-მჭედელი მახარეს...

— სანელში ბებერი ქინძიც ჩაუხშიათ, რო ქინძის თავი შიგ ჩაჰყოლია. უბასუხა და ქინძის ყვავილის გული გადააწოდა...

ამის შემდეგ ხმა აღარ ამოუღიათ. ისადილეს გემრიელად და მოსანელგებელი ტკბილი საუბარი დაიწყო...

— ეხლა კი, ჩემო მახარე, გავუთავოთ ბატონს მამალი ნემსი, თორემ მალე მოვა წასაღებათ.

— გავათავე კიდევაც, მამავ!.. და მამალი ნემსი ხელში აიღო...

• თითქოს, როცა აკეთებდა, მოსწონდა... მუყაითად მუშაობდა, რათა ლამაზად გამოეყვანა... ეხლა კი ტლანქად ეჩვენა...

— გავაკეთე, მაგრამ... რაღაც არ მომწონს!.. ოქრო-მჭედელმა ჩამოართვა და სინჯვა დაუწყო.

— რათა, შვილო, ძალიან ლამაზად არის გაკეთებული!.. ბატონი მადლობასაც გვეტყვის.

მახარეს უეცრივ თვალები გაუბრწყინდა, წამოდგა ზეზე და...

— მადლობას გვეტყვის, რასაკვირველია, მაგრამ უკეთესი რო მივაწოდოთ, მაშინ ათჯერ მადლობელი დაგვრჩება!.. ჩვენ შეგვიძლიან უკეთესი მივცეთ, მამავ!..

— როგორ შვილო?!.

— აი, მამავ, ამ ნემსის თავის მაგივრად რო წელან ქინძის თავი გაჩვენე, ისეთი გავაკეთეთ და ცოტათი თავი ვადმოვხაროთ, რომ გული პირდაპირ გიცქეროდეს, მაშინ ძალიან ლამაზი იქნება!..

ოქრო-მჭედელი ჩაფიქრდა... აწონ-დაწონა და ჭკუაში დაუჯდა...

— მართალს ამბობ, ჩემო მახარე!.. მაგრამ თავის დროზე ეს ჩავაბაროთ... ახალს როცა გავაკეთებთ, ვაჩვენოთ... თუ მოეწონება, მერწმუნე, სიხარულით აიღებს...

IX

... ოქრო მჭედელი იჯდა თავის ადგილას და ყოველივე ეს თვალწინ გადაეშალა... თითქმის ამ დროს ოქრო-მჭედელი განიცდიდა ისევ იმ სიამოვნებას ეხლა, ამ მოგონების დროს, როგორცაა წინად... მაგრამ, როდესაც მოგონებამ ძალაუნებურად დღევანდელ დღემდის მოიყვანა, უფრო მწვავედ ეჩვენა მახარეს საქციელი ვიდრე დილას... ეს უკვე მზის ჩასვლის დროს იყო, და აქრელებულ ცას, თითქოს იწვისო, ცეცხლის ალი გადაჰკროდა დასავლეთისკენ.

მახარემ ამ დროს გამოიღვიძა... თვლების ფშვნეტით წამოჯდა და თვალის გახილვებაზედ დაინახა ოქრო-მჭედელი...

— უჰ, რა ჩამძინებია, შენი მოსვლაც კი ვერ გავიგე, მამავ!.. წამოიძახა დარცხვენით მახარემ, წყლით სავსე ჩაფუკას ხელი დაავლო და დერეფანში გავიდა პირის დასაბანად.

ზამთარ-ზამხულ ჩვეულებად ჰქონდა დერეფანში პირის ბანვა...

გავიდა თუ არა, ოქრო-მჭედელს უეცრივ შემოესმა შეშინებული ხმა მახარისა:

— მამავ, ვგიჟდები, რაა ჩემს თავს!? ოქრო-მჭედელი მაშინვე დერეფანში გავიდა და დაინახა: მახარეს ხელიდგან ჩაფუკა გავარდნოდა და შეშინებული თვალებით ჩამავალ მზეს შესცქეროდა...

— რა დაგემართა, შეილო?!. თანაგრძნობით შეეკითხა მახარეს და მხარზე ხელი დაადო.

მახარე მთლად თრთოდა.

— ჰხედავ მზეს!..

— როგორ არა, შეილო!

— განა იქიდგან ამოდის მზე?!

— იქიდგან ამოდის კი არა, ჩადის, შეილო!.. ეხლა მზის ჩასვლაა!..

— როგორ?.. ახ, ეხლა ყველაფერი მაგონდება!.. შუბლზე ხელი გადისო და ჩაიცინა...

— შე კი მეგონა: მზეს უკუღმა სიარული დაუწყია!..

მახარემ ჩაფუკა აიღო და იქავე საოქრო-მჭედლოს ახლოს წყაროსკენ პირი ქმნა. პირი წყაროსთანვე დაიბანა და სავსე ჩაფუკით მხიარულად დაბრუნდა საოქრო მჭედლოში, რომლის დერეფანში სადაც დასტოვა ოქრო მჭედელი, იქვე ღრმად ჩაფიქრებული იდგა...

— მამავ, ეხლა ყველაფერი შემიძლიან გულ-ახდილად გიამბო!.. მხიარულად მივიდა მახარე ოქრო-მჭედელთან და ალერსით ხელი მოჰხვია...

— აი, შევიდეთ საოქრო-მჭედლოში და ყველაფერს გიამბობ.

ოქრო-მჭედელი ხმის ამოუღებლივ, ისევ ისე სევდიანი გაუძღვა წინ, და ორივენი საოქრო-მჭედლოში შევიდნენ.

ოქრო-მჭედელი თავის ადგილას დაჯდა; მახარე კი პირდაპირ თავის ნაწარმოებთან მივიდა და ხელი დაადო... თუმცა ცხელი არ იყო, მაგრამ მახარემ ცივი წყაროს წყალი ჩაფუკით დაასხა... ცოტა ხნის შემდეგ ოდნავ ორთქლმა შებურა ბაგე...

მახარე მივიდა ოქრო-მჭედელთან და გვერდით მოუჯდა. ოქრო-მჭედელი კი თვალს არ აშორებდა...

— აგერ იმ თიხის ბაგეში მოვათავსე ჩვენი ლითონები...

— რა ბაგე, ვისი ბაგე!?. იქ რაღაც ხუფია...

— რა ვქმნა, მამავ, სხვანაირ ბაგეში ვერ მოვათავსე იმ ქალის ხმა!..

— ვინ ქალისა?! უზარმაზარი ქალი ყოფილა ის ვილაც არის, თუ მაგოდენა ბაგე აქვს...

— მამავ, როგორც გეტყობა, ნაწყენი ხარ და ამისთვის დაცინვით გინდა სამაგიერო მომიწყო ჩემი დანაშაულობისთვის...

ოქრო-მქედელი შეკრთა. მოაგონდა დილანდელი მახარეს გამომეტყველება... შეეშინდა, ისევ დილანდელი სახე არ მიიღოს და თავი შეგირდათ არ აგრძნობინოს... ეხლა კი მახარე ისევ ისეთი მახარე ელაპარაკებოდა, როგორც გუშინ... გუშინ წინ და...

სწრაფად კილო შეცვალა.

— მიაშვებ ჯერ დალაგებით და მაშინ სხვა იქმნება. თორემ ნაწყვეტი ლაპარაკით ვერა გამოძირკვევია რა...

— ეხლავე, მამავ!.. და დაწვრილებით უამბო ყველაფერი, თუ როგორ დაეზადა ქალის ხმის ლითონებში ჩაქსოვა, და ან რამ აიძულა ღამ-ღამობით ემუშავა...

ოქრო-მქედელი თვალს ვეღარ აშორებდა მახარეს და აღტაცებაში მოდიოდა, რომ მახარე იმის თვალ-წინ იზრდება, იცვლება და... როდესაც მახარემ თავის განცდის ამბავი დაამთავრა და ოქრო მქედელს შეჰხვდა... იმის თვალ-წინ დილანდელი მახარე იჯდა...

წამოდგა ოქრო-მქედელი. მახარეც ადგა. ხელი გაუწოდა მახარეს ოქრო-მქედელმა და აღტაცებით უთხრა:

— მომე ხელი!.. ეგ მარჯვენა დამილოცნია, რომელსაც ამდენი რამ გაუკეთებია!.. ხომ იცოდი, მახარე, რო ყოველთვის გეხმარებოდით... მარტო ეს მაწუხებს ეს შენი ნამუშევარი, რად დამიძალე და თავიდგანვე არ მაცნობე!.. იქმნება დაგხმარებოდი რაშიმე .. ეხლა კი...

მახარე დაიბნა. ეს პირველად იყო, როდესაც ოქრო-მქედელი ხელს უწვდიდა მახარეს, როგორც თანასწორს. მოწინააღმდეგეობით ჩაკიდა ხელი გამოწვდილ ხელს და, უკანასკნელი სიტყვები რო გაიგონა, უკვე გაბედულად მოუჭირა ხელი ხელს...

— ვერ გაგიზიარე, მამავ, მხოლოდ უღროობის გამო... ღამ-ღამით ხდებოდა ყოველივე ეს, და შენ კი ამ დროს აქ არ იყავი, და მეორე დღეს ნაამბობს ვერ განიცდიდი... იქმნება ხელიც შეგეშალა, რადგანაც ხმა არ გსმენია... ის ხმა, რომლის შებოქვასაც ვცდილობდი, უნებურის რჩევით რომელიმე ლითონის ხმაურობისა. მეუბნება, ღამე გეთია და... ეს ხომ შეუძლებელი იყო...

— რატომ, შვილო, რო გეტქო...

— როგორ, მამავ, განა გავბედავდი ემაგის თხოვნას?!. არა და არა!..

მთლად დაკმაყოფილებული ოქრო-მჭედელი სიამოვნებით შესცქეროდა მახარეს...

მახარე კი ამ დროს უფრო დინჯდებოდა და ჰგრძნობდა ზრდას...

— ეგრე, მამავ, თუ ნებას მომცემ, ეხლა ჩემ ქნარს მივხედავ... იქმნება დროა გავაშიშვლო, გაჩვენო ხოლოდ შობილად ბატონის ასულის ბაგე და გაგაგონო, თუ კი მართლა მოვახერხე შებოჭვა იმისი ხმისა...

— ეხლა მაგაზე უკეთესს ვერას ჩაიდენ...

მახარემ გადაატრიალ-გადმოატრიალა ლითონით საესე თიხის ბაგე, ჩაიხედა შიგ და, რა დარწმუნდა თიხის უქრობაში, ფრთხილად იწყო იმის შემომტვრევა, და მოპრიალე რთული ლითონი თან და თან უიშვლდებოდა... მთლად შემომტვრია თიხის გარსი და თბილი ლითონის ბაგე სწრაფად გაარბენინა წყაროსკენ და შიგ ჩადო... ოქრო-მჭედელიც უკან გაჰყვა და თვალს არ აშორებდა...

მახარემ რამოდენიმე წუთის შემდეგ ამოიღო ბაგე და საოქრო-მჭედლოში შეიტანა. დადო თავის ლოგინზე და თავის საბნით წაბურა...

რად ჩაიღინა ეს?!. რო ეკითხნა ოქრო-მჭედელს, რომელიც უკან დასდევდა, ვერ უპასუხებდა...

ოქრო-მჭედელი არ ეკითხებოდა. მხოლოდ გაფაციცებით თვალ-ყურს ადევნებდა...

მახარემ წაბურვის შემდეგ — ისევ გააშიშვლა ლითონის ბაგე... ჩამოაბა ენა, ყუნწში გრეხილი გაუყარა და კაჩხაზე ჩამოჰკიდა...

უკვე შეღამდა. დრო იყო ოქრო-მჭედლის წასვლისა. ამ დროს ყოველთვის ვახშობდა შინ... მაგრამ ის შინ წასვლას არ ჩქარობდა და მოუთმენლად ელოდა შემდეგს...

— ეხლა კი, მამავ, უნდა გამოვცადო ჩემი ქმნილება... მაგრამ არ მინდა ამ დროს სხვა ვინმემ გაიგონოს შებოჭილი ხმა... მხოლოდ ჯერ-ჯერობით!.. და კარები მიხურა...

ნაზად, ძალიან ნაზად შეახო ენა პსკერს და ხელის მოძრაობა გაიმეორა წინა დღეებისა... მოისმოდა ნაზი... ჩუმი შორიდგან ხმა. მახარე ამ ხმით გაცოცხლდა... ველარ იცნობდა კაცი...

უეტრივ შეწყვიტა ხელის მოძრაობა და აღტაცებით წამოიძახა:

— იცი, მამავ, არ მოველოდი, თუ ასე შევაზავებდი ლითონებს, რომ იმის რთული ხმა შემებოქნა: ამაღამ შევამოწმებ, როცა ის სარკმელთან მთვარეს შეევედრება. მაშინ კი...

— ამაღამ მეც შენთანა ვარ, შეილო!

— როგორ, მამავ, ეს რო მცოდნოდა, ხომ პირველ ღამესვე გთხოვდი!.. მაგრამ დედა ნარგიზა რას იტყვის... ხომ...

— არა, შეილო, დედა ნარგიზას ეხლავე წავალ და ვეტყვი, რო ამაღამ გვიანობამდის არ მივალ და ჩქარა მოვალ. ხომ ბატონის ქალი მხოლოდ სოფლის მიძინებისას იწყობს თავის ვედრებას?!. მაშ ბევრი დრო გვაქვს. გინდ ერთათ წავიდეთ და იქ ვივახშმოთ...

ესაც პირველად იყო, რო ოქრო-მჭედელმა, როგორც თანასწორი, ვახშმად სახლში მიიწვია...

— მამავ, განა შემძლიან შენთან.. ველარ დაათავა, რადგანაც ყელში მომდგარმა მღელვარებამ ხმა ჩაუკმინდა და თვალები კი ცრემლით აუესო...

— შეილო, მახარე, ეხლა შენ ისე უნდა მოიქცე, როგორც ოქრო-მჭედელი... სრული უფლება გვაქვს გაიჩინო შენი სახლ-კარი და... მაგრამ ჩემი სახლ-კარი და ეს საოქრო-მჭედლოც მე და ნარგიზას გადაწყვეტილი გვაქვს შენ დაგისაკუთროთ...

— მამავ!.. მეტი ვეღარა თქვა რა მახარემ და ხელი კოცნით და ცრემლებით დაუსველა...

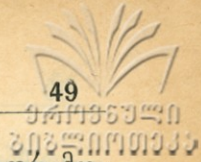
საოქრო-მჭედლოს კარი გამოიკეტეს და გაჩუმებულები გაუდგნენ გზას...

X

მახარე... ეს განყენებული სახელი და ადამიანი იყო ამ ძლიერ და მშვიდობიანი ბატონის საბატონოში... არავის ახსოვდა იმის მშობლების სახელი და გვარი... მარტო ოქრო-მჭედელმა და იმისმა ცოლმა ნარგიზამ იცოდნენ, რომ ამ ათი შემოდგომის წინად რომელღაც მებატონეს გამოჰქცევდნენ მამა, ცოლი და შეილი შემოსახიზნებლად და საყმოზლადაც... მაგრამ მამა მახარესი საზღვარზედ უგზო უკვლოდ დაიკარგა... შეწუხებული დედა მახარესი თავის შეილით მოადგა კარს... უხვად დაუხვდა ოქრო-მჭედელი ძვირფას სტუმრებს (სტუმარი ყოველთვის ძვირფასი იყო) და ჩქარა შეიხიზნა. მაგრამ მახარეს დედა მოსვლის უმაღლეს ლოგინად ჩავარდა... ჩქარა გონება დაჰკარგა და ერთი კვირის შემდეგ სააქოსაც გამოესალმა და საიქიოს ესტუმრა...

მახარე დედის გვერდს არ მოჰშორებია ამ უკანასკნელ დღეებში... როცა მიწა მიაყარეს, მაშინაც კინაღამ საფლავში ჩაუვარდათ, რომ დედის გვერდით ყოფილიყო...

ამ რიგად შეჰრჩა მახარე ხელთ ოქრო-მჭედელს და იმის ცოლ-ნარგიზას...

უშილო ნარგიზა ვერ შეეგუა მახარეს, რადგანაც არ იცოდა, როგორ მოველო... ორმოცდა ათ შემოდგომას გადაბიჯებულ დედაკაცს ახლად დედობის დაწყება გაუძნელდა და ამისთვის ქმარს ურჩია, მახარე საოქრო-მჭედლოში მოთავსებინა და თან ხელობაც ესწავლებინა...

საოქრო-მჭედლოში ამ დროს ჰყვანდა უკვე გაწრთვნილი ხელოსანი და მახარე იმას მიუჩინა... თითონ ყოველ დღე მოდიოდა საოქრო-მჭედლოში და მახარეს ზრდას თვალ-ყურს ადევნებდა... რვა შემოდგომის მახარე (ეს ცნობა მახარეს დედისგან ჰქონდა მიღებული) დაბინავდა საოქრო-მჭედლოში, და იმის შემდეგ ფეხი არ შეუდგამს ოქრო-მჭედლის სახლში...

დედ-მამა ძალიან კარგად ახსოვდა. თუ რამ ალერსი და სიყვარული განუცდია, მხოლოდ მშობლებისგან, და იმათ შემდეგ კი... გულის კარი დაეხურა.

მართალია, ოქრო-მჭედელი, იმისი ცოლი ნარგიზა და საოქრო-მჭედლოს ხელოსანი სიყვარულით ექცეოდნენ, მაგრამ ის არ იყო, რაც დედის, ან მამის გაჯავრებაც კი... გაჯავრებაშიაც კი სიტყვით გამოუთქმელი სიყვარულის სიო ეწნოდა და გულს უღობობდა... და ალერსი ხომ... უბრალოდ დედის ხელის შეხებაც კი აგრძნობინებდა მშობლის სიყვარულს...

როცა კი მოცლილი ჩაფიქრდებოდა, მაშინვე ოცნებას ეძლეოდა და წარსულ-განცდილი მომავლის ქსელში ახვევდა... გამოუხიზლება კი სიწვევით აგრძნობინებდა, რომ ის წარსულია და აღარ დაბრუნდება, რომ სამუდამოდ უნდა გამოსთხოვებოდა...

თითქმის თვალ-ცრემლიანი მაშინვე საქმეს გაიჩენდა და გულს აყოლებდა... უფრო ხშირად დედის უკანასკნელი წამები აგონდებოდა... დედის უგონო თვალები, მაგრამ მახარესკენ მიპყრობილი... იმისი ხელის სავსავი, თითქმის ეძებსო, და რო შეახებდა მახარეს ლოყებს, ოჰ, რა სიძლიერით აფრქვევდა იმაზე ალერსს!.. სიყვარულს... სიცოცხლეს!..

რაც დრო გადიოდა, და საქმე კისერზედ აწვეებოდა, უფრო იშვიათად ეძლეოდა ამ მოგონებას... როცა ხელოსანი ოთხი შემოდგომის შემდეგ წავიდა, საოქრო-მჭედლო მთლად კისერზედ დააწვა მახარეს, მაშინ ხომ სულ დრო აღარა ჰქონდა ტკბილ მოგონება-ოცნებას მისცემოდა და განეცადა თავის სიტკბო-სიმწარით... მხოლოდ თან და თან უფრო მეტად ჰგრძნობდა ალერსის სიმშვილს... სიყვარულისას...

მაგრამ ეს გამოურკვეველი იყო მახარეში... გული დახურული ჰქონდა, მაგრამ ჰშიოდა კი...

მხოლოდ ეხლა გააღო გულის კარი, როცა ოქრო-მჭედელთან ერთად მიდიოდა სავაზშმოდ, და თავის და უნებურად ცრემლებით ჩამობანა თავის სახე... მკაფიოდ

თვალწინ წარმოუდგა დედა... მომაკვდავი... ხელების მოფათურე, და იმისი უკანასკნელი ცივი ტუჩების, ვითა სიკვდილის, შეხება, მაგრამ იმისმა ტუჩებმა თუმცა ცივებმა, მაინც თრთოლვით სიყვარული, სიცოცხლე უნდერძეს...

გული ისე მიენელა, მიეფერფლა, რომ წაქცევაზე იყო, როცა ოქრო-მქედელმა თავის ეზოს კარი შეაღო, მაგრამ ნების საშინელმა სიძლიერემ განფანტა მოგონება, სინამდვილეს სასტიკად ჩაებლაუჭა და თითქმის დამშვიდებული, თვალ-მშრალი ნარგიზას მიესალმა და ალერსით მოიკითხა...

XI

ოქრო-მქედელი და მახარე ერთად სულ-განაბებულები იდგნენ საოქრო-მქედლოს დერეფანში და ელოდნენ მთვარის ამოსვლას. მახარეს გვერდითვე იდგა სამი ლატნისგან გამაგრებული კაჩხა და ზედ მახარეს ქმნილი ბაგე ეკიდა...

ესლა ოქრო-მქედელი უფრო მოუთმენელი იყო, ვიდრე მახარე...

ჯერ ვახშმის დროსვე ოქრო-მქედელი ძალიან მოუთმენლობას იჩენდა...

ვახშამი ძალიან საჩქაროდ იყო, რადგანაც ამ ვახშმის დროს მეზობლების თანა დასწრებით მახარე დალოცა, მიულოცა ოქრო-მქედლობა და კიდევაც, რაკი მოხუცებულება ნებას აღარ აძლევს კიდევ განაგრძოს იქ მუშაობა, მთლად პასუხის მგებლობა მახარეს გარდასცა...

გულ-აჩუყებული ლაპარაკობდა ოქრო-მქედელი, სხვებსაც გული აუჩუყდა, ნარგიზამ ხომ ცრემლები აფრქვია... რის გამო?!. ეს ძნელი გამოსაცნობი იყო.

მახარემაც ძლივას მოახერხა საპასუხოდ რამდენიმე სიტყვის წალულლულება... ღვინომ თუ ოქრო-მქედლის სიტყვებმა აღელვა, ვერ გამოერკვია...

— მაშავ, ვფიცავ ჩემ მშობლებს, ჩემ გამჩენს... შენს მამობას და ნარგიზას დედობას, არ გავამტყუენო—შენი ნდობა!..

მეტი ვეღარა მოახერხა რა...

ყველანი ჩაფიქრდნენ...

— შვილი არა მყავს, დაიწყო ამის შემდეგ ოქრო-მქედელმა, შვილივით ვზარდე მახარე და, აი, მეზობლებო, თქვენ წინ ვამბობ: მახარე ჩემი შვილია და ნარგიზაც ჩემი აზრისა... ჯერ მაშინვე ვიშვილეთ, როცა ზბედური შემოხიზნული დედა გაჩაღდა ანა მახარეს... ესლა კი საჯაროდ ვაცხადებთ...

თავი პირში ჩაიდო, და აკოცა მახარეს, ნარგიზამ მკერდი გაიხსნა, მახარემ ძუძუს თავი პირში ჩაიდო, და შემდეგ ნარგიზამ გულში ჩაიკრა მახარე და ალერსით, თითქოს თავის პატარა შვილი უწევსო, ქოჩორი აუბურძგნა...

— აბა, შვილო მახარე, ესლა კი დრო არის!.. აჩქარებდა ოქრო-მქედელი.

— არა, მამავ, ჯერ კიდევ ბევრი დრო გვაქვს... მთვარე ეხლა იგვიანებს და...

მოვახშმე მეზობლებმაც დალოცეს მახარე, ოქრო-მქედელს და იმის ცოლს ნარგიზას მიულოცეს სანატრელი შვილი, და გამოემდამემშვიდობნენ...

— კაცო, რაზე მიჰუანტე სტუმრები, სად მიეჩქარები?!. ცოტა წყრომის კილოთი შეეკითხა ნარგიზა ქმარს, როცა მეზობლები წავიდნენ.

— საოქრო-მქედლოში მივეჩქარებით, ნარგიზ!..

— როდის ერთხელ წაჰსულხნარ ვახშმის შემდეგ საოქრო-მქედლოში, როდღეს მოინდომე... მე როცა ჩვენი ნაშვილობი მახარე პირველად ჩვენთან ვახშობს... ვგონებ ამ დამის გათენებას სიღბინით უნდა შევხვედროდით!.. ცოტა-ოდნე წყენით უპასუხა ნარგიზამ ქმარს და აღერსით გადაჰხედა მახარეს.

— არა, საყვარელო დედავ, მამას ტყუილად ბრალსა სდებთ!.. სიყვარულით უპასუხა ნარგიზას მახარემ: მამა მხოლოდ ჩემის თხოვნით მოდის საოქრო-მქედლოში უდრო-უდროდ; მაგრამ მიზეზი დიდია და ამის გამო უარი არ მითხრა... ოქრო-მქედლის მაგივრად უპასუხა მახარემ ნარგიზას... მაგრამ საჩქარო მანც არა გვაქვს რა... მხოლოდ მთვარის ამოსვლისას უნდა იქ ვიყვნეთ...

— ჰო და, თუ კი მაგრეა, ეხლა მთვარე სავახშმოდ არის ჩასული, და ძალიან გვიან ამოდის... მაშ, რათ გაუანტე სტუმრები?!. ხომ იცი, მეზობლები არიან... ეწყინებათ... ეგრე იტყოდ, რომ მთვარის ამოსვლისთვის გაქვთ საქმე და ისენიც იმ დროსთვის წავიდოდნენ, თორემ...

— თორემ... გააწყვეტინა სიტყვა ნარგიზას ოქრო-მქედელმა... თორემ კი არა... მაშინ უფრო ნაწყენები დარჩებოდნენ... ხომ იცი, რაც მეტს დაჰლევენ, მით უფრო დიდხანს უნდათ სხდომა... მზის შეხვედრა... შენ თითონ გინდოდა გათენება და...

— იპ, რაც გინდა ისა ჰქმენ, შენი ლაპარაკის თავი არა მაქვს... აკი გეუბნება მახარე, საჩქარო არ არისო!..

— დედი, დედი, საჩქარო არ არის მთვარის ამოსვლამდის, მაგრამ იმ დროისთვის ძალიან საჩქაროა... უეჭველად იქ უნდა ვიყვნეთ... მაბატიე, დედი, თუ დროებით მამა მოგტაცე და, გეფიცები, ჩქარა მევე მოვიყვან...

— შეილო, მახარე, დარწმუნებული ვარ აგრე იქმნება, მაგრამ ამან რო ისე სასწრაფოთ გაუანტა მეზობლები, ის მაფიქრებს...

— განა, საყვარელო დედავ, ამ სულ უმნიშვნელო გარემოებამ მაგრე უნდა აგაღელვოს?!. დარწმუნებული ვარ, ხვალ ისევე მეზობლურად შეჰხედებით, როგორც დღეს და გუშინ...

— მახარე, დროა, წავიდეთ!.. შეაწყვეტინა გაჯავრებულის კილოთი ოქრო-მქედელმა...

— წავიდეთ!..

XII

მთვარის ამოსვლას მარტო ოქრო-მქედელი და მახარე არ ელოდნენ... ელოდა აგრეთვე სარკლის გვერდით მჯდომი ეთერიც... იცოდა ეთერმა მთვარის ამოსვლის დაგვიანება, მაგრამ, აბა, როგორ დაიძინებდა, რო მთვარისთვის არ გადაეცა თავისი გულს-ნადები, არ შეჰვედრებოდა, და თაყვანი არ ეცა მთვარისთვის... ეხლა ხომ მთვარე ჩქარა ათი ღლით გამოესალმება, და მაშინ მყუდროება სურვილიც არ იქმნება ესეთი... რამდენ ხანს მოუწდება ლოდინი ასეთ იშვიათ შემთხვევას...

ჩუმად, შეუმჩნევლად, თითქოს კატა ჩიტს ეპარებო, ამოვიდა მთვარე; თავისი ცივი, მაგრამ თავის სიცივიტ და უელვარობით ძლიერად მომხიბლავი სხივები კოშკის სარკმელს აფრქვია...

წამიც არ დაჰგვიანებია ეთერს. დიდი ხანია ეთერი აქ წამს უცდიდა... მაშინვე სარკმელი გამოაღო და როგორც სატრფოს, ისე მიესალმა:

„ჩემო მთვარე!.. ჩემო ნუგეშო, მო მიაშბე...“

... შესწყდა უეცრივ ქალის ხმა... ეთერს პირი ღია დარჩა... ველარ დათავა თავის გოდება...

მახარემაც შესწყვიტა თავის ხელის მოძრაობა... აღელვებისგან გაფითრდა და ხმას ველარ იღებდა. იმაზე აღელვებული ოქრო-მქედელი იყო...

ეთერი შეკრთა და პირღია დარჩა, როდესაც თავის ხმასთან ერთად მოესმა მეორე იმისი ხმა...

რა იყო ეს?! იმის ხმის „ჰაიჰო“ თუ ქაჯი ემანქებოდა... წამს კანკალმაც აიტანა...

მახარე და ოქრო-მქედელი ააღელვა ეთერისა და „ბაგის“ ხმის უცნაურობამდის მგზავსებამ...

მთვარე კი ისევ თავის მალური ცივი სხივების ფრქვევით ეაღერებოდა ეთერს და ამზვიდებდა. —

მართლაც დამზვიდდა ეთერი. უფრო მეტის ნდობით გაუწოდა ბროლად კვეთილი მკლავები, რის დანახვამ მახარე შეაფროლა, და შემოსძახა ეთერმა:

„არ შობილა ჯერ...“

მახარემაც ეთერის ხმის მიხედვით ძლიერად აახუა „ბაგე“.

„მაცდურიი... ვაიჰ!..“ მოისმა ეთერის თითქმის კვილი...

მახარეს ხელმაც „ბაგეს“ გამოაძახებინა უკანასკნელი ხმა ეთერისა და ისევ ისევ უცნაურად მისწყდა „ბაგის“ ხმაც, როგორც ეთერისა...

უცნაურ კვილზე გამოიღვიძეს სოფლის ძაღლებმა და არე-მარე აახმაურეს. ამავე კვილმა გამოაღვიძა ეთერის გაღიაც, რომელსაც ეთერის გვერდით ოთახში ეძინა, და გულ-გახეთქილი შემოვარდა ეთერის ოთახში. ყურში ეთერის კვილი ეღდა...

ოქრო-მჭედელი და მახარე გაფითრებულები იდგნენ. არ იცოდნენ თუ რა ექმნათ, როგორ დახმარებოდნენ ეთერს, რომლის მკლავები და თავი უძრავად გადმოკიდული იყო... კოშკი ძალიან მაღალი იყო...

— უი, დამიდგეს თვალები, ამას რას ვხედავ?! შემოვსმით ამ ღროს კვილი...

შვილო, მახარე, ეხლა კი სახლში წავალ... იმას უშველიან... ბატონი ეხლავე ეთერთან გაჩნდება და უპატრონებს... თუ ხვალ რამ მოკითხვა იყოს, ყველაფერი ვუამბოთ... ნურას დაემაღავთ!..

— დასამალი რა გვაქვს!..

ჯერ ოქრო-მჭედელი არ წასულიყო, რო ეთერი ძლიერმა მკლავებმა ასწიეს და სარკმელს მოაშორეს. სარკმელი კი მაშინვე დაიხურა.

ოქრო-მჭედელი გამოემშვიდობა მახარეს. მეტი აღარა უთქვამს რა, მაგრამ სათქმელი ბევრი ჰქონდა... შინ მიმავალს გულში ჩაენერგა და სულ აუნგრია... აუწყეა გული...

ჰკიცხავდა თავის თავს, რომ არ დაუშალა მახარეს ეს საქციელი... „იქნება მოუვიდეს რამ ეთერს და... ხომ სულ ეს არის პასუხის მგებელი... რას აჰყვამ ბალღით, ბაღლის ოცნებას და... ოჰ, მთვარევე, შენ გვიშველე... შენ ხომ მოწმე ხარ, ჩვენ ცუდი არა გავგივლია რა გულში... მაგრამ ჩემ თავზედ გეუბნები, გულთამხილავო, მახარეზე არას ვამბობ... იქნება იმას რამ ჰქონდა გულში... არა... არა მგონია!..“ და ხელები აღაპყრო მთავრისკენ...

მთვარემ ნაზად ჩამოჰლიმა... გული დაუშალამოვა, რომ ქალი უვნებელი დარჩება...

„თუ მაგრე მოხდება, მაშინ ხომ უკეთესი... იქნება მაშინ უფრო კარგი იყოს!..“ ამ ნუგეშით შეაღო კარი და მთლად დამშვიდებულმა ღრმა ძილს მისცა თავი...

XIII

სულ სხვა გუნებაზე დადგა მახარე ოქრო-მჭედლის წასვლის შემდეგ. დიდხანს უძრავად იდგა. გონს ვერ მოსულიყო, თუ ასეთ ძლიერ შთაბეჭდილებას მოახდენდა ეთერზე... ან კი რად უნდა მოეხდინა, როცა „ბაგის“ ხმა ძალიან ჰგვანდა, ჰგვანდა კი არა... შორიდგან ეთერის ხმა იყო... და მაშასადამე ეთერს

არც კი უნდა ეგრძნო ეს ხმა... მაშ რა მოხდა?... არა... არა... ეთერის ხმას და „ბაგის“ ხმას ერთმანეთისგან ვერ გაარჩევდი... ეს ხომ ოქრო-მქედელმაც სცნო?! მაშ... მაშ...“ თავს იმტვრევდა მახარე და ვერ გამოეცნო, თუ რად მოხდა ეს...

მახარეს ძლიერი ექვი შეეპარა „ბაგის“ ხმის მზგავსებაში და საშინელმა სურვილმა შეიპყრო, შეემოწმებინა ეხლავე ეს ხმა... ეთერის ხმა ხომ უტყუვრად ყოველ წამს ყურში უდგას...

სწრაფად ხელი წაავლო ბაგის ენას და ოდნავის ხელის მოძრაობით ნაზად აახმაურა „ბაგე...“

სარკმელი გაიღო, და სამმა შიშით ათრთოლებულმა აჩსებამ თავი გადმოყო...

როდესაც ეთერი გონს მოვიდა და მამას და გადიას უამბო თავის თავგადასავალი, ცოტა ექვის თვალით შეჰხედეს ეთერის სიტყვებს!..

ეთერი კი ეფიცებოდა იმათ, რომ ქვევიდან ვიღაც მეორე ეთერი ხმას აყოლებდა... უთუოდ წყეული ამედევნა და რაღა მეშველება, აღარ მომშორდება...

— რას ამბობ, შვილო, რა წყეული?!. შენთან რა ხელი აქვს?!

— თავს ზარი დამკა იმ ხმამა!.. გონება დავკარგე...

— ეგ ჩვენც კარგად ვიცით, რადგანაც ძლივას მოგაბრუნეთ, მაგრამ რამ დაგაკარგვინა, აი, რას გეკითხებით...

— ხმამ, მამავ ხმამ!.. მეორე ხმამ...

— ეე, შვილო?!

— დილაზე ჩვენ მებატე ჯეირანას მოვიყვან და შევალოცვინოთ .. ძალიან სჭრის იმისი...

— გაჩუმდით!.. უეცრივ აკანკალებით გააჩუმა გადია და მამა... ყური დაუგდეთ... გესმით?!. მეორე მე მღერის...

ეთერის მამამ და გადიამ სული განაბეს, და მართლაც გარედგან ოდნავი, ნაზი, შორეული ეთერის ხმა მოისმოდა...

ამ სიჩუმის დროს ხმა უფრო დაუახლოვდათ, მკაფიოდ შემოესმათ და სამივეს თავზე თმა აუბურძენა... შიშის ზარმა შეიპყრო სამივე...

ეთერის მამას ენა მუცელში ჩაუფარდა... უნდოდა ეთქვა რამ, მაგრამ ენა არ ემორჩილებოდა... მთელი ტანით ტოკავდა, მხრებს იშმუშნიდა და...

ხმა კი უფრო ირკვეოდა და უცნაურად ემგზავსებოდა ეთერის ხმას... სიმღერის კილოს...

— ეთერ... აქა... ხარ?!. ძლივას წაილულულა მამამ და შეჰხედა ეთერს...

ეთერი ხელ-მეორედ გულის წასვლაზედ იყო... სწორედ ამ გარემოებამ აღლევინა მამას განეფანტა შიში და ეთერს მიჰშველებოდა... ძლიერად მკლავში ხელი წაავლო და მკაფიოდ... გარკვევით შესძახა:

— ნუ გეზინიან, შვილო, აქა ვარ!.. გარკვეულმა ხმამ სამივე გონს მოიყვანა და სამივე თითქოს შეადუნა ერთმანეთსო... შუაში ბატონი და აქეთ იქიდგან კი ეთერი და გაღია ამოუდგნენ...

ბატონი მივიდა სარკმელთან... თუმცა შიში ჰბოჭავდა, მაგრამ უცნაურობას გამოარკვევა უნდოდა...

რასაკვირველია ეთერი და გაღია უკან არ ჩამორჩნენ და უნებურად მივიდნენ სარკმელთან...

ბატონმა სარკმელი გამოადლო... ეთერის ხმა უფრო მკაფიოდ შემოიჭრა და თავს ზარი დასცა სამივეს, მაგრამ ერთმანეთის სიახლოვემ იხსნა სამივე განსაცდელისგან...

ეს არ იკმარეს... როგორც პებელა სანთლის შუქს ეძგერება ხოლმე, თუმცა იქ ცეცხლი მოელის, ისე ამათ სულ უნებურად თავები გადაყვეს...

— მამავ, ხომ გჯერა, მეორე ეთერი გარედ მღეროდა მეთქი?!

მოისმა აკანკალებული ხმა ეთერისა, და მაშინვე „ბაგის“ ხმა შესწყდა...

აღტაცებულმა მახარემ სარკმელს შეჰხედა, და სულ მთლად გაეფანტა ექვი...

თვით ეთერი ემოწმება: „მეორე ეთერი გარედ მღეროდა“-ო... თუ თავის ყურის სმენა ატყუებდა, ეხლა ეთერიც ხომ არ სცდება...

უმზერდა სამ თავს სარკმელში გადმოკიდულს და სამივე მხოლოდ ერთში გამოიხატებოდა...

ეს ეთერის თავი იყო იმის თვალის მხედველობა...

— შვილო, ეხლავე წავალ, შევიახრადებ კარის-კაცებს და მოვნახავთ იმ მეორე ეთერს...

— არა, მამავ!.. შეშინებულმა ეთერმა წამოიძახა... ამაღამ უშენოდ ვერ დავრჩები!..

მახარე დერეფანში იდგა. მთვარე არ აშუქებდა დერეფანს და ამისთვის უხილავი იყო სარკმლიდან გადმომტკერალთათვის...

— მგონი, საოქრო-მქედლოდგან მოისმოდა ხმა!.. წამოიძახა გაღიამ...

— მეც აგრე მგონია!.. დაუმატა ეთერმა.

— მით უკეთესი!.. სთქვა ბატონმა... უფრო ადვილად მოგიყვან იმ შენ ეთერს...

XIV

როდის აქეთია სარკმელი დაიხურა... ხშირი მამლის ყვილიც დაიწყო, მაგრამ მახარე ისევ დერეფანში იდგა და სარკმელს შეჰტკეროდა... იმ სარკმლის იქით ეგულებოდა ეთერი... ეთერი იმის ოცნების ხატი...

მხოლოდ ამ ღამეს იგრძნო მახარებ, თუ რისთვის უნდოდა ეთერის ხმის ლითონში ჩაბოჭვა... ეთერის მთლად ჩაბოჭვა ჰსდომნებია და... ის კი ხმას გამოეკიდა... შებოჭა... იქმნება უნებურად ხმას აედევნა, ეგონა, ხმის შებოჭვით თვით ხმის პატრონსაც დაეპატრონებოდა, მაგრამ ამ ღამემ დაუმტკიცა, რომ ნამდვილი ეთერი კოშკშია და აქ მხოლოდ იმის ოცნების ეთერი და ლითონში ჩაქნილი იმისი ხმა.

როცა ეთერმა შეამოწმა ხმის მგზავსება, მახარე ალტაცებაში მოვიდა და ბაგეს აკოცა თავდაღვიწყებით... მაგრამ ღამის თვეს შემდეგ დარწმუნდა თავის შეცდომაში... თურმე ეთერი მთლად თავის შემადგენელობით სდომნებია, და არა ხმა... ეს მუშაობაც კი მხოლოდ ეთერის სიყვარულის ნაყოფი ყოფილა...

მხოლოდ ეხლა იგრძნო სიმწვავე სიყვარულისა და აშაოება თავის ოცნებისა... ეთერი?! ეს ხომ იმისთვის მიუწდომელი არსებაა... ვინ ვილაც საოქრო-მქედლოს ხელოსანი და ეპოტინება დიდებულ ბატონის ასულს!.. აღგზნებული კოცონი სწორ-მოასზრების თანდათანობით იფერფლებოდა... ფერფლი თანდათან კაჟდებოდა და გავარვარებულ კოცონს ჰბოჭავდა, მაგრამ კი ვერ აქრობდა სიყვარულს.

როცა მამლებმა ყვილს მოუხშირეს, მახარე თავის და უნებურად მივიდა კოშკთან, სარკმლის პირდაპირ დაემხო და აქვითინდა... სტიროდა თავის ბედს, თავის სიბეზავს... თავის უნუგეშო სიყვარულს და სწყევლიდა იმ წუთს, როდესაც ეთერი სარკმელში იხილა...

მთლად მოქანცული განთიადისას წარმოსდგა და საოქრო-მქედლოში შევიდა. დერეფნიდან „ბაგეს“ შეიტანა...

სულ უარარობას ჰგრძნობდა მახარე... ერთად-ერთი სურვილი... სიყვარული ბედმა არგუნა, და ესაც უმწეო... მხოლოდ ცივი ლითონი მისცა ხელთ ბედმა...

— ბედი რა მასხარა და სასტიკი ყოფილა!.. წამოიძახა მახარემ და „ბაგეს“ გადაჰხედა...

ბაგე უგრძნობლად იდო იქავე იმის გვერდით... იმის სულს და გულს არას ეუბნებოდა. ხელიც კი შეახო, თითქოს უნდოდა დარწმუნებულიყო, რომ სცდებოდა, მაგრამ სიცივის მეტი ვერა იგრძნო რა... ნატამალი სითბოც კი ვერა...

— არის ვინმე საოქრო-მქედლოში?! გარედ გამოდი!.. შემოესმა დერეფნიდან ვილასიც ხმა...

ქარი ღია იყო... უკვე კარგათ გათენებულიყო... მახარემ იგრძნო ვისგანაც იქნებოდა გამოგზავნილი დერეფანში მდგომი კაცი, მაგრამ თითქოს არა იცის რაო, და არც გუნებაზე იყო, ადგილიდან დაძრულიყო.

- არ გეყურებთ, ვინ არის საოქრო-მჭედლოში?.. განმეორდა დერეფანში...
- კარი ღიაა, თუ რამ საქმე გაქვს შემოდი!.. უპასუხა ეხლა კი მახარემ .. მახარე უეცრივ ფეხზე წამოდგა, როცა იმის თვალწინ ბატონი გამოიქიმა...
- ბატონო... რას მიბძანებ?!
- ოქრო-მჭედელი სად არის?..
- ჯერ არ მოსულა... შინ არის!..
- წუხელის აქ არაინა ყოფილა?!
- წუხელის?!. გაკვირვებით შეეკითხა მახარე... მე ყოველ-ლამ აქა მძინავს, სხვაგან არსად...
- მაშ, შეილო მახარე, აქა გძინავს ხოლმე?!. დაეკითხა ბატონი გაკვირვებით და ტახტზე ჩამოჯდა...
- სულ!.. რაც ოქრო-მჭედელთან ვარ, დღე და ღამ საოქრო-მჭედლოს არ ვშორდები...
- მე კი მეგონა აქ ღამობით არაინ არას მეთქი... წაილაპარაკა თავის-თვის ბატონმა და ჩაფიქრა...
- უთუოდ ღამ-ღამობით მაგრა გძინავს... ახალგაზდა ხარ... ცოტა ფიქრის შემდეგ წაილაპარაკა ბატონმა...
- მოხდება ხოლმე მკვდარივითა მძინავს, ხან კი მთელ ღამეს არა მძინავს.— წყნარად უპასუხა მახარემ.
- რა მიზეზით?! შეეკითხა ბატონი, თითქოს მახარეს უძილობის მიზეზის გამოსაძიებლად მოვიდა...
- მახარემ თვალეზი დააქყიტა... ყოველ წუთს ელოდა წუხანდელი ამბის შესახებ შეკითხვას, და ბატონი კი აქეთ-იქით უხვევს... ეხლა კი ამ კითხვამ გააოცა... წამს გაიფიქრა, ყველაფერი დაემალა, მაგრამ მეორე წამს კი სულ წინააღმდეგ აზრს დაადგა...
- რა მოგახსენო, ბატონო.. ყოველ უძილო ღამეს თავისი მიზეზი ჰქონდა უთუოდ, რის მოგონებაც ეხლა ძნელია...
- წუხელის უთუოდ მაგრა გეძინა?!.
- წუხელის... წუხელის... ნეტავი მკვდარივით მძინებიყო და...
- როგორ?!. შენც შიშის ზარმა შეგიპყრო, როგორც ჩვენ?!. შენც გაიგონე... წამოდგა ზეზე ბატონი უეცრივ და მხარზე ხელი დაადო მახარეს.
- მახარე გონს მოვიდა... იგრძნო თავის სისულელე. კინაღამ თავის გულის ნადები გაუმხილა...
- არა, ბატონო, შიშის ზარს არ შევეუპყვრებარ, და არც რამ საშავისო მომხდარა რა წუხელის...

— მაშ, ჩემო კარგო, მაგრა გძინებია, თორემ მაგრე არ ილაპარაკებდი...

— გარწმუნებთ, წუხელის თვალი არ მომიხუჭავს, ისე, როგორც შენ...

— რა იცი, რო არ მეძინა?!

— წუხელის რამდენჯერმე გნახე...

— სად?!

— ჯერ პირველად, როცა გულ-წასული შენი ქალი სარკმელის მოაშორე, მერე სარკმელთანვე შენ ქალთან ერთად და კიდევ სხვა ვილაც იყო მესამე შექვენთან და უბნობლით ვილაცის დაქერას...

ბატონი მთლად შიშმა შეიპყრო... უარესი ამოცანა დაუდგა თვალ წინ, როდესაც მახარე წარსულ სურათს უშლდა... მახარემ ყოველივე ეს ნახა და კი არ შეშინდა, სხვა არა მოესმა რა...

— შეილო მახარე, რატომ ბატონს არ აუხსნი ყველაფერს?! მოესმათ ორთავეს ოქრო-მჭედლის ხმა, რომელიც იმათ შეუმჩნევლად საოქრო-მჭედლოში შემოვიდა...

— მაშავ, ვცდილობ ყველაფერი ვუამბო!..

— მაშ შენც იცი რამ წუხანდელის ამბავისა?! განცვიფრებით შეეკითხა ბატონი ოქრო-მჭედელს...

— დაბძანდი, ბატონო, დამშვიდდი და ყველაფერს ვიამბობ... აქ საშიშო არა არის რა...

— თუ ღმერთი გწამს, მიაბზე, თორემ გონება მერყევა... იქ კიდევ ჩემ ქალს. ანიშნა თავის ქალის კოშკზე...

— დამშვიდდი, ბატონო, აქ გონების შესარყევი არა არის რა...

— მაშ შენც გაიგონე მეორე ეთერის ხმა?!

— აკი მოგახსენებ, აქ გონების შესარყევი არა არის რა... გავიგონე... გავკვირდი და ალტაცებაში მოველი, მაგრამ შედეგმა ძალიან შემაწუხა... მერე კი დავმშვიდდი და კარგადაც მეძინა...

— მაშ მიაბზე... მიაბზე... ვერა გამიგია რა?!

— ბატონო, დამნაშავე მე ვარ შენი ქალის წინაშე, სხვა არავინ... წამოიძახა მახარემ... არ მეგონა, თუ ჩემი საქციელი ისეთ შედეგს მოიტანდა, თორემ არ გავბედავდი... ეხლაც ვერ გამიგია, რატომ გონება დაჰკარგა, როცა იმის ხმას იმისივე ხმის მგზავსი ხმა აჰყვა?!

— მარტო ეგ იყო, ბატონო!.. დაუმატა ოქრო-მჭედელმა.

— და ეგ საკმარისი არ არის, რომ კაცმა გონება დაჰკარგოს?! წამოიყვირა ბატონმა... მაგრამ ვინ, როგორ დაემსგავსა ჩემი ქალის ხმას?!

— აი, ეს!.. მიუთითა „ბაგეზე“ მახარემ...

— ეგ?! დაკვირვებით წამოიძახა ბატონმა... მაგან დასცა თავ-ზარი ჩემ ქალს და შემდეგ მეც შიშის ზარმა შემიპყრო?!.

თან და თან ბატონისთვის უფრო გაუგებარი ხდებოდა ყოველივე ეს... ის უფრო ადვილად შეურიგდებოდა, რომ ეოქვათ: მოვიდა ვიღაც ეთერის მგზავსი და იმის ხმით დაიწყო სიმღერა... ეთერს ხმა ააყოლა... ეს უფრო შესაძლებლად მიაჩნდა, ვიდრე რაღაც ლითონისა, რომელზედაც მიუთითეს ოქრო-მჭედელმა და იმის შევირდმა...

— ეს სულ მახარეს ოინებია... დაიწყო ოქრო-მჭედელმა და მოკლედ უამბო ბატონს, თუ მახარემ როგორ მოამწყვდია ეთერის ხმა ლითონში...

ბატონმა მოინდომა მოსმენა ეხლავე, მაგრამ მახარემ უარი უთხრა, რადგანაც ხალხმა იწყო დენა და „სულ მოგვეხვევიან, თუ კი „ბაგის“ ხმა გაიგონესო“...

— მხოლოდ ჩემთვის მოვამწყვდიე შენი ქალის ხმა ლითონში და არა სხვებისთვისო... დაუმატა მახარემ...

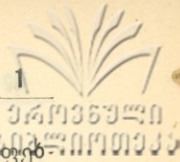
XV

მოუთმენლად ელოდა ბატონი და იმისი ქალი სოფლის მიძინებას. მახარემ აღუთქვა თავის „ბაგის“ იმღერება მხოლოდ მაშინ. მთვარის ამოსვლასაც აღარ მოუტყდიდა, თუ კი ეთერიც იმღერებდა...

რასაკვირველია, ეთერი კოშკიდგან არ ჩამოვიდოდა... ის და გადია სარკმელთან იდგებოდა, ეთერი იმღერებდა, და მახარეც „ბაგეს“—უკეთ ვსთქვათ— „შიშის ზარს“, როგორც ბატონი დაჟინებით იმეორებდა, ახმაურებდა. ამ დროს ბატონიც საოქრო-მჭედლოში იქმნებოდა, რათა თვალით ეხილნა და ყურით ესმინა, თუ „შიშის ზარი“ როგორ ახმაურდებოდა და ეთერის ხმას როგორ დაემგზავსებოდა...

მახარეც, ეტყობოდა, რაღაც მოლოდინშია... მართალია, მუშაობდა, მაგრამ მუშაობის დროს ოცნება სწრაფად იმის გონებას საამო ბადეში ჰხვევდა და მიაქანებდა საარაკო სამყოფისკენ... დილას თუ სასაღამუროვითი ღამის მიეცა, როცა ხელთ ცივი ლითონი შეპჩჩა, ეხლა ეს ლითონი თითქოს ხორცს ისხამდა და ეთერის სახეს იღებდა...

რამდენი არაკი მოუსმენია ბავშვობისას, სადაც მეფის ასულნიც კი მწყემს, მებატეს მისდევდნენ... თუნდ დედამ რომ უკანასკნელად უამბო. ხომ დიდი მგზავსებაა... „მწყემსი ყოველ ღამ თავის გულს სალამურს ანდობდა... თურმე კოშკში ბატონის ასული ყურს უგდებდა... ველარ გაუძლო მომხიბლავ სალამურის ხმას, გამოვიდა გარედ... გაეშურა სალამურის ხმისკენ... ახლო ეჩვენა სა-

ლამურის დამკვრელი, მაგრამ თურმე მთის წვერზედ უკრავდა მწყემსი... თუ შეიშველა, ნაზი არსება დაიქანცა... მწყემსს ვერ მისწვდა სასო-წარკვეთილმა. რაც შეეძლო მოუწოდა მწყემს... ქალის ნაზმა სასო-წარკვეთილმა ხმამ მთა-ლრე გაპკვეთა და მწყემსს ყურში ჩაეწვეთა... თითქოს ამ ხმას ეძებდა, ამისთვის უკენსდა გული და სალამურსაც ასე აკენესებდა... სწრაფად მოსწყდა თავის ადგილს და დაეშო მთიდგან...

„ქალს მოესმა ქვების ხრიალი, იმედი მოეცა და იწვევდა თავისკენ... როცა დაუახლოვდა ფეხის ხმაურობა, შეშნდა ქალი და იკივლა... სწორედ დროზედ მოვიდა მწყემსი, თორემ შეიშისგან გული წაუვიდოდა... ნადირი ეგონა.

— ნუ გეშინიან... ნუ!..

— ვინაა?!

— ვისაც უხმობდი!..

— მაშ რატომ სალამურის ხმა არა გდევს თან?!

— რამდენიმე ნაბიჯი კიდევ წარმოსდგა მწყემსმა და საღტად დარჩა... ხმა ველარ ამოიღო, ისეთი მშვენიერება ედგა თვალწინ...

— დედოფალო... ჩემო მეფეე!.. მიმსახურე.. წაილულლულა მწყემსმა...

— მეშინიან!.. წამოიძახა ქალმა და ქვითინი მორთო...

მწყემსი მიუახლოვდა და კიდევ შეევედრა:

— „მიმსახურე ბატონიშვილო!.. საიდგან მოხეღ აქ ამ ღრეებში?! უკან წაგიყვან...“

— „არა, არა!.. სალამურის ხმამ გამომიწვია აქით... მაგრამ ველარ მივალწიე იმის სამეფოს... დავილაღე... იქ მინდა, მაგრამ აღარ მესმის ხმა...“

— „მე ვუკრავდი სალამურს!.. მოწიწებით უპასუხა მწყემსმა...

— „თუ შენ უკრავდი, მაშ რისთვის მეშინიან შენი?!

— „არ ვიცი!.. დაბნევით უპასუხა მწყემსმა, და გულს რაღაც ჩასწყდა... იქ შენი ხმა რო შემომესმა, საშველათ გამოვეშურე... მაშინ სალამური ველარ მოაგონდებოდა, როცა ჰპოვა ის... რასაც ეძებდა... მაგრამ...“

— „თუ შენ უკრავდი... გააწყვეტინა ქალმა სიტყვა, ისევ დაუკარ და გავემგზავროთ შენ სამეფოსკენ...“

— „ჩემი სამეფო ძირ-ბალახოვანი მთის წვერია და ქერი კი ცა-ვარსკვლოვანი...“

— „დაუკარ... დაუკარ, თუ შენ ისა ხარ!..“

— „მწყემსმა სალამური ამოიღო და ააკენესა... ქალი აკანკალდა და წამოიძახა:

— „ჩქარა წავიდეთ შენს სამეფოში!.. უკან დაბრუნება არ ძალ-მიძს!..“

— „წავიდეთ, ჩემო ყველაგ!..“

— „ფეხები აღარ მემორჩილებიან!.. კვნესით წამოიძახა ქალმა...“

— „ოო... მხრებზედ შევისომ და ისე ავიყვან ჩემ ბინამდის... თანაც სამხიარულოდ ავამდერებ ჩემ სალამურს!..“

— „ოხ, ნეტარებაგ!.. მაგას ხომ სიზმარშიაც ვერ ვნახავდი, ჩემო ყველაგ!..—წამოიძახა ქალმა თავის მხრივ...“

— „მწყემსი სულ დადნა ამ ხმაზედ... სწრაფად შეისვა მხრებზედ და სალამურს ჩაჰბერა...“

— „ახმაურა სალამური სამხიარულოდ... გასაგიჟებელ სამხიარულოდ, რადგანაც გიჟსავით ბედნიერი იყო თავის ტვირთით... ეს იყო ხმა ნეტარებისა... განა როდისმე ესიზმრებოდა, რო ამისთანა ბედნიერება ერგებოდა?!. არა... არა და ათასჯერ არა!.. ეს მეხივით უეცრივ თავს დაატყდა და აკი ამისთვის ასე მედგრად შეუდგა აღმართს და თან სალამურს სამხიარულოდ ახმაურებს, რასაც სიხარულით არე-მარე ბანს აძლევს...“

„ქალი?!. ქალი ხომ ნეტარების ბადეშია გახვეული და მიჰქანავს ზევით საარაკო სამყოფისკენ და სიამოვნების ნიშნათ ხშირ-ხშირად ხელებს ალერსით მწყემსს ლოყებზედ უსვამს და შიშველი ფეხებით უნებურად გვერდებში უღიტინებს...“

ოქრო-მკედელმა რამდენჯერმე გადმოხედა სიყვარულით და ჩაიცინა... ფიქრობდა, მიუხვდა მახარეს ოცნების საგანს... და არ სწყვეტდა იმის ოცნების ქსელს...

მახარეს კი ერთი სიტყვაც არ დაჰვიწყებია დედის არაკიდგან: „უახლოვდება მწყემსი მთის წვერს. სუსტდება, მაგრამ სალამურის კილოს არ სცვლის... ქალიც თავის ალერსს არ უკლებს... ავიდა მწყემსი მთის წვერზე, თავის სამფლობელოში შევიდა და მყის ქალი ძირს დაუშვა...“

— „დავიღალე!.. წარმოსთქვა მწყემსმა და სიყვარულით თავი ქალის მუხლებზედ მიდო...“

— „დაისვენე, ჩემო ყველაგ, ჩემი მუხლი ბალიშად იხმარე!.. მე კი გიყარაულებ და ამავე დროს შენ სამფლობელოს დავათვალიერებ! ალერსით ჩაჰხურჩულა ქალმა და ალერსიანად ბროლის თითები ხუკუქა თმაში სავარცხლად ჩაუყარა...“

„და ოცნებას მისცა თავი... გამოერკვია მხოლოდ ძაღლის საშინელ, შემზარავ ყმუილზედ... „მერე რა გამოერკვევა იყო?!.. ძაღლი უვლიდა გარს და შემზარავის ხმით ყმუოდა... ტიროდა!.. მწყემსი უძრავად გაშეშებული იდო იმის წინ და იმისი თავი ლოდსავით აწვებოდა მუხლებზედ...“

„რა მოუვიდა ქალს, არაკი აღარას ამბობსო, ასე დაათვა იმისმა დედამ ეს არაკი... მხოლოდ ამბობენო, დაუმატა დედამ: ძაღლმა ასწავლა ქალს მწყემსის დამარხვა... ქვევით მათის მწვერვალის კალთაზე მუხა სდგას, იმის ტოტების ქვეშ საფლავი ორივემ ამოუთხარეს და საუკუნოდ იქ მოასვენესო... დღესაც იმ მუხის ქვეშ პატარა ბოკერია ბალახით შემოსილი, თუ ზაფხულობით მ-ხვალ, რომელ-შიაც განისვენებს მწყემსი, როგორც ამბობენ...“

„ქალისა და ძაღლის თავ-გადასავალზე აღარას ამბობენ, გარდა იმისა, რომ საქონელი ბარში ჩალაღეს, პატრონებმა თავიანთი საქონელი მიიღეს, და ქალი და ძილი კი ისევ მთისკენ გაემგზავრნო“...

უკანასკნელმა სიტყვებმა ტანში ჟრუნტელი მოჰგვარეს მახარეს და წამოიძახა:

— ნუთუ ჩემი და ეთერის ბედიც ეგეთი იქმნება?!

— რა იყო, შეილო მახარე, რაზე შეშფოთდი? დაეკითხა ოქრო-მჭედელი...
 ეხლა კი მთლად გამოერკვა მახარე და სიმშლილი იგრძნო.

— რა ვიცი, მამავ. რაღაც არაკი მომაგონდა და იმან შემაშფოთა... ცუდათ თავდება...

— არაკი იმისთვის არის, რო ისე არ გათავდეს, როგორც ცხოვრებაში ხდება...

— რა ვიცი, მამავ, ხანდისხან ცხოვრებაში ესეთი რამ ხდება, რაც არაკებშიაც არ მოიბოვება...

— მართალს ამბობ, შეილო, განა ლითონში ქალის ხმის გამოქნა არაკებშია ნაამბობი?!

— არა, მამავ, ეგ სრულებით აზრად არ მომსვლია... სხვა რაღაზედაც ვფიქრობდი, რაც აღარ მახსოვს... არ ვიცი, რად... ეხლა კი ძალიან მშიან... თუ მეძინება, არა გამიგია რა!..

— ორივე, შეილო, გეძინება და კიდევაც გშიან... მაშ ჯერ ქამე და შემდეგ დაიძინე...

მახარე სწორედ ისე მოიქცა...

XVI

ხმაურობა მისწყდა. ოქრო-მჭედელმა ნარგისას შეუთვალა დაგვიანება და მახარესთან ერთად ელოდა ბატონის მოსვლას. „შიშის ხარი“ უკვე გარედ გამოიტანა მახარემ და გონების ხმით იმეორებდა ეთერის კილოს...

სარკმელი გაიღო და იქიდგან ბატონის ხმა მოისმა:

— მახარე, გეყურება, რას გეუბნები?!

— მეყურება, თუმცა კი ვერ გხედავ!.. ბნელა!..

— მარტოკა ხარ, თუ ოქრომჭედელიც მანდ არის.

— მეც აქა ვარ, ბატონო.. უპასუხა მახარეს მაგივრად ოქრო-მჭედელმა.

— ეთერი უჩემოთ ღია სარკმელთან ვერ დადგება...— დაიწყო ბატონმა: —
ეშინიან... არ სჯერა, რო ავ-სული არ ემანქება... ამისთვის ჯერ-ჯერობით აქ
დავრჩები... მერე მანდ ჩამოვალ და ვნახავ... დღე გაბედული იყო ჩემი ეთერი...
ეხლა კი კანკალებს შიშით!..

— თუ ნებას მომცემ და კარებს მაჩვენებ მანდ ამოვიტან და შენი ქალი თი-
თონ ნახავს, რო აქ საშიშო არა არის რა!.. უნებურად წამოიძახა მახარემ, და
წამ იმედი მიეცა ეთერის პირის პირ ხილვისა... გული კიდევაც სიამით გადაე-
ფერფლა...

— არა, ეგ არ შეიძლება!.. ცოტა სიჩუმის შემდეგ უპასუხა ბატონმა...

მახარე ჩანელდა. ოქრო-მჭედელიც თითქოს ნაწყენი დარჩა...

— მაშ, აბა, დაიწყე?! მოესმა ზვეიღან ბატონის ხმა...

მახარე უნძრევლად იდგა. ოქრო-მჭედელიც მახარეს არას ეუბნებოდა.

— რატომ არ აახმაურებ შენ „შიშის ზარს“?..

— დილას აკი მოგახსენე, თუ შენი ქალი იმღერებს მეთქი!..

— თუ კი წუხელის გარაჟრაჟებისას უჩემ-ქალოდ ამღერებდი შენ შიშის
ზარს, რატომ ეხლა კი არ შეკვიდიან?!.

— წუხელის მახოვდა კილო. ეხლა კი დამავიწყდა!.. გაჯიუტდა მახარე.

ძალიან კარგად ახსოვდა. ან კი როგორ დაავიწყდებოდა ეთერის კილო, რო-
დესაც სიყვარულის ცეცხლით, სურვილის ცეცხლით იყო ამოქრილი იმის გონე-
ბაში, ყურში.., სმენაში...

ოქრო-მჭედელს, თუმცა ბატონის წყენა არ უნდოდა, მაინც მახარეს პასუხი
სამართლიანად მიაჩნდა. ამისთვის ის არ ჩაერია ლაპარაკში და არ ურჩია მახა-
რეს: აეხმაურებინა თავისი „ბაგე“, ოქრო-მჭედელმა კარგად იცოდა, მახარე
გულ-წრფელ პასუხს არ აძლევდა ბატონს...

რაკი მახარეს ასეთი პასუხი მიიღეს, ეთერმა სხვა ხერხს მიჰმართა... გადია
წინ წააყენა, გვერდს ამოუდგა, ჩუმად უმღერდა კილოს და იმას კი ავალებდა
ხმა-მალღივ ემღერა.

ამღერდა გადიაც...

— გააჩუმე, ბატონო, მანდ ვილაც მღერის, თუ ჩხავის, თორემ შენი „შიშის
ზარი“ გასკდება!..

— ხა, ხა, ხა!.. გულიანად გადიხარხარა ბატონმა... ეთერ, დაუმატა ხარხარს
ბატონმა: ვერ მოგატყუებთ, უნდა იმღერო!..

სხვა დროს გაბედული ეთერი დაიბნა...

მახარემ იგრძნო ეთერის კრღომა და შეებრალა... გაბედულად მოჰკიდა ხელი „შიშის ზირის“ ენას და წუხანდელი ეთერის გაბედული... ძლიერი მთვარი-სადმი მიმართვის ხმა ამოაღებინა „შიშის ზარს“ და... შემდეგ მთლად მიაყოლა ეთერის ხმის მოძრაობა გულის წასვლამდის...

ძლიერი, თავზარ დამცემი იყო ეს ხმა ზევით... კოშკში... ეთერს გული წაუვიდოდა, რო მამა და გაღია გვერდით არ ჰყოლოდა. სამაგიეროდ ბატონი და გაღია დაიბნენ... ველარა გაეგოთ რა... თითქოს ეთერი გვერდით ედგათ... გარედან კი ეთერის უკანასკნელი კვილი შემოესმათ... უნდა მიჰშველებოდნენ, გაქცეულიყვნენ ეთერის კვილზედ გარედ, მაგრამ ეთერი მათ შუა იდგა უვნებელი!..

— ხომ გაიგონე, ბატონო, შენი ქალის ხმა?!. შემოესმათ ქვევიდგან მახარეს სიტყვები... ნუ იმღერებს შენი ქალი... როცა მინდა, ვამღერებ ჩემ ლითონის ეთერს...

— ცრუობს, მამავ, ცრუობს!.. ხმის კანკალით წაილაპარაკა ეთერმა... ავი-სული მემანკება, იმასაც ესმის იმის ხმა და გვატყუებს, ვითომც ის ახმაურებს თავის ლითონს!.. გვედრები, ეხლავე იქ ჩადი, შენი თვალით ნახე და, თუ მართლა ლითონი მბაძავს, მაშინვე გამოართვი და აქ მომიტანე... ჰოო, მამავ!.. ეხლა აღარ შეშინიან... იქილგან ხმა მომეცი და...

— კარგი, შეილო!.. უპასუხა მამამ და გულში ჩაიკრა...

• — მახარე, ჯერ არ დაიძინო, ეხლავე მანდ გავჩნდები!.. გადასძახა შემდეგ მახარეს...

— აღრე ძილს ჩვეული არა ვარ!.. უპასუხა მახარემ...

— მამავ!.. მერე მიუბრუნდა მახარე ოქრო-მჭედელს: მაპატიე, რო ასე ვიქცევი და ასე გაბედულად ველაპარაკები ბატონს.

— რად იბოდინებ, შეილო, გადაქარბებულად არ ელაპარაკები ბატონს, ხელოსანი უბატონოა. მართო ზრდილობით უნდა ველაპარაკებოდეთ ბატონსაც და ყმას... შენ კი უზრდელად არ დაჰლაპარაკებიხარ ბატონს...

— მე კი მეგონა გაბედული ლაპარაკი ბატონთან არ შეიძლებოდა...

— სიმართლის თქმა მეფესაც პირში ეთქმის ყველასთვის და მით უმეტესად ხელოსნისთვის, რომელიც თავისუფალია...

— ჰო, მართალს ამბობს, შეილო მახარე, ოქრო-მჭედელი: ხელოსანი თავისუფალია... დაილაპარაკა ბატონმა, როდესაც ოქრო-მჭედელის უკანასკნელ სიტყვებს ყური მოჰკრა, როდესაც სოქრო-მჭედლოს დერეფანს მოუახლოვდა:

ხელოსანი თავისუფალი რო არ იყოს, მაშინ ხელოსანიც აღარ გვეყოლებოდა ძალით ვერ გააკეთებინებ იმას, რაც იმას უნდა თავისთვის...

— შეილო, ეთერ, უკვე აქა ვარ და... მახარე, აბა, ეხლა ჩემ თვალ წინ ახმაურე შენი „შიშის ზარი“, თორემ ჩემ ქალს ჰგონია, სწორედ გითხრა, მეც ვეთანხმები, ლითონს აღამიანის ხმის გამოღება არ შეუძლიან...

მახარემ ნაღვლიანად შეჰხედა სარკმელს, თურმე მთვარეს უკვე მიეფრქვია თავისი ცივი სხივები სარკმლისთვის და იქ... ეთერი უკვე გამოკვეთილი იყო... სწრაფად თავში გაუელვა: „იქნებ ეთერმა თავისი ხმა ააყოლოს, თუ კი მე ავახმაურებ „ბაგესო“...“

გაფიქრება და „ბაგის“ ახმაურება ერთი იყო...

მახარემ ახმაურა უკანასკნელი დროის კილოთი კი არა, პირვანდელის, როდესაც ეთერის ხმაში მოისმოდა სულის კვეთება და მუდარება...

მართლაც ეთერი მთვარის შუქით და „შიშის ზარის“ ხმით აღვზნებული აჰყვა ჯერ გაუბედავი ხმით... მერე კი პირველობა ხელთ იგდო, და ასე შეხმატკბილებულმა დამთავრა თავისი გოდება...

ოქრო-მქედელი და ბატონი ამ დროს საოქრო-მქედლოში, და ზევით კოშკში კიდევ გადია განცვიფრებისგან პირ-ლიეებზე იდგნენ და ეშინოდათ თავიანთ სუნთქვითაც არ შეეშალათ ხელი ამ შეწყობილ ხმისთვის...

— უჰ!.. სიამოვნებით ამოისუნთქა ბატონმა, როცა გოდება დასრულდა: ეგ შეილო, „შიშის ზარი“ კი არა, „საამო ზარი“ ყოფილა... ამისთანა სიამოვნება ჯერ ჩემ სიცოცხლეში არ გამომიცდია...

— მართალსა ჰბრძანებ, ბატონო, მეც ამაზე უკეთესი არა მინახავს რა... ვმადლობ უფალსა ეს ჩემ საოქრო-მქედლოში გამოიქცედა და მერე ჩემმა ნაშვილებმა გამოჰქედა...

— საქებურია, საქებური შენი მახარე!..

მახარე კი ყურსაც არ უგდებდა. იმისი თვალი და გონება კოშკის სარკმელს არ ჰშორდებოდა, რომელშიაც გამოკვეთილიყო ეთერი... მართალია ეთერის სიმშვენიერის გარკვევა ამ შიშორებზე მთვარიან ღამეს ყოვლად შეუძლებელი იყო, მაგრამ მახარის გონების თვალი მკაფიოდ ჰხედავდა ბროლისგან ნათალ ყბა-ყურს, ყელ-მკერდს, მხარ-მკლავს და იმისი უფსკრულად ქცეულ თვალებს თავის მეტყველ წყარო-ვარდათ გაფურჩქნილ ბავითა...

— ბრწყინვალე მომავალი მოგელის, შეილო მახარე, ბრწყინვალე!.. აღტაცებით მიუბრუნდა ბატონი მახარეს და ხელი მხარზედ დაადო...

ხელის შეხებამ მახარე გამოაფხიზლა, და ბატონს აბნევით შეჰხედა. ეგონა, სიხმარში იყო, და ეხლა გამოელვინაო:

— რას მიბრძანებ?!. შეეკითხა უაზროთ მახარე...

— რა უნდა გიბძანო, შვილო, წელან არ ვამბობდით მე და ოქრო-მჭედელი: ხელოსანი ბატონის ბრძანების გარეშე... მარტო ის უნდა გკითხოთ შენ და შენ ოსტატო მამისას, თუ რა ფასს მთხოვთ მაგ „სამო ზარში“, თორემ, აგერ, ჩემი ქალი მოუთმენლად მიმელის... დამავალა: „თუ მართლა ლითონი ხმაურობს, მომიტანეო“...

მახარემ ოქრო-მჭედელს შეჰხედა და ფერი ეცვალა... ეწინოდა ისეთი არა ეთქვა რა, რის წინააღმდეგ თქმა არაფრისა შეეძლო, და გულს მოჰგლეჯდნენ... ოქრო-მჭედელიც გაჩუმებული იდგა და მახარეს ელოდა...

რაკი ბატონმა პასუხი ვერ მიიღო, მიუბრუნდა ოქრო-მჭედელს და უთხრა:

— მამისავ, როგორც უფროსს, შენ გეკითხები: რას აფასებ?..

მახარე აკანკალდა, თითქოს გააცივო.

— რა უნდა დავაფასო?!. წუხელის ყველაფერი ჩემ შვილობილს ჩავაბარე, მე აღარა მეკითხება რა... ეხლა მახარემ იცის. ყველაფერი მაგას ეკითხება... მით უფრო მაგ ნივთის შემუშავებაში მონაწილეობა არ მიმიღია...

— მამავ!.. აღტაცებით წამოიყვირა მახარემ და მხურვალედ გულში ჩაიკრა...

— მამავ!.. ზევიდგანაც ჩამოჰსძახა ეთერმა...

— შვილო ეთერ, ეხლავე!..— უპასუხა ბატონმა თავის ქალს...

ეთერის ხმაზე მახარე მყის მოსწყდა მამისას მკერდს და ბატონს უთხრა:

ეს, რასაც უნ „შიშის ზარს“, ხან „სამო ზარს“ სახელად არქმევ, თუმცა მე... უეცრივ შესდგა, რადგანაც ოქრო-მჭედელთან ლაპარაკი მოაგონდა, როდესაც იმან მასხარად აიგდო, როცა მახარემ „ბაგე“ უწოდა თავის ქმნილებას... გონებაში ყოველთვის წინ უძღოდა ამ სახელს „ეთერის“, მაგრამ არც ერთხელ არ წამოსცდენია...

ეხლა კნინალამ წამოსცდა...

— მაშ უნ რაღას არქმევ, შეეკითხა ბატონი, რაკი მახარე შესდგა: რატომ არ ამბობ?!.

— „ბაგეს“ არქმევს!.. ჩაერია ოქრო-მჭედელი ლაპარაკში...

— ხა... ხა... ხა!.. ძალიან წააგავს მოყვანილობით ბაგეს!.. გულიანად გადინხარხარა ბატონმა: კარგია კიდევ „ეთერის ბაგე“ არ დაარქვა, თორემ ვიფიქრებდი: მახარეს ჩემი ქალი ძალიან მახინჯად მოჰჩვენებია...

შიგ გულში მოჰხედა ბატონის სიტყვები... მაშინვე მიუბრუნდა ბატონს და გამართლება დაიწყო:

— მხოლოდ ხმის გამოსაცემად ვამბობდი... აი, ამას ენათ ვგულისხმობდი, აგერ ზევით კიდევ საკლიტულს, რაზედაც ენა ჩამოკიდებულია, და ეს კიდევ

ტუჩებათ... ლითონს რო თავისთავად მოძრაობა შეეძლოს, მაშინ უთუოდ ბაგის სახეს მიიღებდა, მაგრამ...

— კარგი, კარგი, შვილო, რაც გინდა დაარქვი, ეხლა კი მიპასუხე: რა ფასია შენი...

— ზარისა!.. სწრაფად დაუმატა მახარემ...

— ჰო, ზარისა?!

— ფას დაუდებელია. — ამ წუთს მაინც უპასუხა მახარემ...

— როგორ?! ჩემი ქალის ხმა მოამწყვდიე და მაგას მეუბნები არ მოგცემო?

— მართალს უბნობ!.. გასასყიდათ არ მოგიმწყვდევია შენი ქალის ხმა.

— პატრონსაც აღარ უბრუნებ?! ცოტა წყრომით შეეკითხა ბატონი...

— პატრონისთვის არა გამომირთმევია რა.

— როგორ, ხმა ქურდულად მოამწყვდიე—და ეხლა იძახი: არა გამომირთმევია რაო?! უკვე განრისხებული შეეკითხა ბატონი...

— ქურდულად?! გამიგონე, ბატონო, ეგ ბრალი... რო გამექურდნა შენი ქალი, მაშინ შენ ქალს ის აღარ ექმნებოდა, რასაც მე წამოვიღებდი... მაგრამ შენ მოწმე იყავი, რომ შენ ქალს თავისი ხმა თავისთან აქვს... მაშ... აღელვებით შეეკითხა ბატონს: რა საბუთით მაგრე მლანძღავ?! აი, ეს „ზარი“ შენისა თუ საამოსი აქ არის... ამოიღე შენი ქალის ხმა და წაიღე... ლითონი ხომ ჩვენია და ჩვენივე დარჩება... მამავ, მიმართა მერე ოქრო-მჭედელს: ეს ლითონი, მგონი ნაქურდული არ არის?!

— შვილო მახარე, დამშვიდდი!.. ალერსით უთხრა ოქრო-მჭედელმა, თუმც ბატონს ამ დროს უკმაყოფილოდ გადაჰხედდა... აქ ცოტა გაუგებრობა მოხდა... ბატონმა ისე ვერა სთქვა...

— ჰო... ჰო... ეგრეა, მამისავ... ქურდობაზე სრულებით არ მიფიქრნია... ამაღამ დამშვიდდი და დილაზედ მოვილაპარაკოთ... ღამე მშვიდობისათ!

(შემდეგი იქნება)

დ. თურდოსპირელი.

ყ ვ ა ვ ი ლ ე ბ ი.

ბაღნარში მინახავს უბრალო, სადა ყვაილი. სახელი არც კი ჰქვია მას. არავინ იცის მისი არსებობა. ვარდ-გიორგინებს მიჩვეული არავინ შეაჩერებს მასზე თვალს, თორემ რომ მიექცივნათ ყურადღება, რომ მუშტრის თვალთ დაპკვირვებოდნენ, — მიჰხედებოდნენ, თუ რა მომხიბლავი, რა თვალ-მახარა რამაა თვისი ლამაზი უბრალოებით... მის სათუთ ფოთოლთა ოდნავი ფურცვლა-შრიალი იღუმალს რამ ზღაპარს მოგვითხრობს, მაგრამ ვინ მიჰხედება მისს ენას, ვინ შეეცდება გაიგოს, თუ რას გვეტიტინება ყვაილი, რომელიც ისე შეუმჩნეველია, რომ სახელიც კი არა აქვს და არც თუ ვინმემ იცის მისი არსებობა.

* *

ძოწ-ბადახშით, სტავრა-ნოხებით მორთულს სასახლეში მინახნია ყვაილოვანს ჰასაკში მყოფი მოახლე... იღლია დაკარწახებული, ხელებ დაშაშრული, სახე შემურული... მხოლოდ თვალები შერჩენია, რომელშიაც არ ჩაუღვენთებია ცხოვრების სისაძაგლე მკაცრ სილატაკეს.

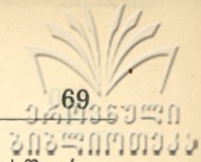
მხოლოდ მისს მონამულ თვალებიდან გამოჟღერტულებს ქალწულის აბულბულეული კდემა-სინაზე.

ერთხელ მომიხდა ვწვევნიდი სრა-სასახლეში მცხოვრებ ბედისგან ალაღებულებს. მასპინძელნი ჟიჟინით გამოიშალნენ...

ჩვეულებისამებრ ყველას დაასწრო მოახლემ და პირველი მოაფრინდა კარებს...

აშიყ-მაშიყთა ზრდილობა მოითხოვს, რომ მსწრაფლ ვეახლო დიასახლისს და ვითა ბლადოჩინს ვეამბორო ხელზე... დაშაქრულ ქათინაურებით დაფუტკბო აზიზი სმენა...

მე კი არ ვაქცევ მას ყურადღებას. მე მომხიბლა ფლასებით მოსილ მოახლემ და პირველ ყოვლისა მას გაუწოდე ხელი. იგი შეჰკრთა. ჩვეული როდია ასეთს მოპყრობას. სხვა სტუმრები სრულებით არ ამჩნევენ მას. მაშ რას ჰნიშნავს ესა? — ჰმ!.. ღომ არ დამცინის? — ჰფიქრობს იგი და სწუხს, ჰფითრდება... დაპ-

კვირგებიხართ შუქურ ვარსკვლავს განთიადის სხივებისგან გაცრეცილს? სწორეთ ასე ილევოდა და ჰკანკალებდა მოახლე... —განა რა დამიშავებია, რომ ასე გამაბიბრუოს, სასაცილოდ გამხადოს ისედაც ბედისგან დაჩაგრული, უყისმათო...

იგი მალე შეფერვიანდა და ეშხით აფანცქალდა, ოდეს ჩემმა თვალებმა დაუწყეს დაყვავება:

— რა კარგი ხარ, რა კარგი ხარ მაგ მორცხვობით, მაგ უბრალოებით... მშვენიერო, რისთვის მიგაჩნია თავი ბეჩავად... შენ მდიდარი ხარ და საესავი, ვით ზღვის სადაფში ობოლი თვალი.

ღიასახლისს რას უყურებ... მართალია იგი გათქვირებულ-გაყვინიზებულა სინებიერთ, მაგრამ ფუქსავატ ცხოვრებას უკვე ჩაუფშრუკნია მისი გრძნობა... გამოურეცხნია მისი გული... გაუხუნებია მისი თვალები...

რა უყოთ, თუ მისს აბრეშუმის ტანისამოსივით შენს ძველმანს შარი-შური არ გააქვს, რა უყოთ, თუ ხელები მასავით სურნლოვან საცხებლით არა გაქვს ჰკურებული, — შენ მაინც სჯობნიხარ მას, სჯობნი ისე, ვით კრიალა თაღლითს წყალ-წმინდა მარგალიტი...

.....

„აგრგვინდა ცა და ქვეყანა,
ბროდეს ბროლისა ცვართა“.

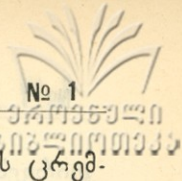
ბროლის ცვარი კი არა წყრომის ხორხოშელა წამოუშინა, გოროზად მოპირქუშდა მასპინძელთა სახე, როგორც კი დაინახეს ეს სურათი და ეს უხმო საუბარი... აიფხორნენ, გაკაპასდნენ... აბა, როგორ მომიტევებენ ასეთს უზრდელობას, ხეპრობას. მიმიღეს, მაგრამ ვაი ასეთს მიღებას... ისხდნენ იგინი ცხვირპირ ჩამოშვებულნი და ხმას არ იღებდნენ... მხოლოდ შეკოპიქებული შუბლი და ამღვრეულ თვალთა მეტყველება კარებისკენ მიჩვენებდა გზას...

ამრუშხული ავდექი და გამოვეთხოვე...

„საწუთრო კაცსა ყოველსა
ვითა ტაროსი უხდების,
ზოგჯერ მზეა და ზოგჯერაც
ცა რისხვით მოუქუხდების“.

ღმერთო, ეს რა მესმის, რა მესმის მოახლისაგან! — დამივიწყე, კეთილო, დამივიწყე გეთაყვანე. ჩვენ ველარ შევხვდებით ერთმანეთს. ხვალ ქალაქიდან მივდივართ დედაბუდიანად...

აღხეინად, ხალისიანად გამშორდა ღიასახლისი, ის კი არ იცის, რომ ორი ცხოვრება იყოფა შუა, ორი ცხოვრება ელვის სისწრაფით ჰშორდება ერთმანეთს

და ველარ შეერთდება, ვერ შენივთდება სიყვარულის ეშხით, მეგობრობის ცრემლებით...

აღარ მინდა, არა, აღარ მინდა ლაღობა და ნიშატობა... ხვალ დილა-ადრინად ნიავის უმაღლესად აღარ წამოვიტყრები მზის შესახვედრად... ხვალ ღიმილით აღარ გაუწოდებ ხელს ყვავილების გამყიდავს, რომელიც ყოველ-ღიმილით ნაირ-ნაირ ყვავილებს მახვედრებს ხოლმე გზაში.

მე ნაღვლიანად ვეტყვი: წაუღე, ძმობილო, წაუღე ეგ ყვავილები ბედნიერებს.

წაუღე ეგენი მათ, ვინც შევარდისფერებულ თვალებით უყურებს მომავალს... მე აღარა ვარ ბედნიერი... მე გამიბედიდა ლაყვარლოვანი სიხარული, ახ, მოულოდნელად გიმიწყდა ზღაპარი ტრფიალებისა...

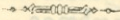
* *

გინახნიათ თქვენ ბაღნარში უბრალო, უსახელო ყვავილი?

ამ ყვავილის კოკრები ცქრიალობენ და ნაზობენ, ვით იმ მოახლის თვალები, რომელნიც ეშხით გამოჰკრთიან ქვაბების მურით შემქვარტლულ სახიდან და მოგვითხრობენ ზღაპარს უცხო რამ სილამაზეზე, უბადლო კდებამოსილებაზე...

ვინ ცდილა დაეგდო ყური ამ ყვავილის ტიტინისათვის?

ვის მოუნდომია ჩაეხედნა მოახლის გრძნეულს თვალეში, რომელნიც ვილაცას ეძებენ, ვილაცას მოუხმობენ, ვილაცას ჰპირდებიან უსაზღვრო ბედნიერებას, დაუტევარს სიყვარულს... მაგრამ ბევრს არ ესმის ის ძახილი, არ ესმის...

არჩილ რუხაძე.

ჩემს იდეალს.

ბნელა...

საშინელი, გულის მკვლელი, სევდით სავსე უკუნეთია...

ცა შეგრაგნილა შავი ღრუბლებით...

არ სჩანს მთვარე... არც ვარსკვლავები...

ძაძით მოსილა ტანჯული მხარე...

საღღაც შორს მწარეთ ჰკივის კოტი...

და გულს კოდავს ტურის ღმუილი...

ქარი საშინლად ზუზუნებს...

სევდით სისინებს...

და ჩამოწოლილ სევდით სავსე გულის ნაფლეთებს სერავს, ღარავს...

არ სჩანს სინათლე... წყვდიადს შეუკრავს არე-მარე...

მძაგს სიცოცხლე...

ამ განცდის წამს სჯობს საფლავი...

მაგრამ შენ გეძებ, ჩემო სიცოცხლე!..

და სანამ ვერ ვნახავ ჩემს იდეალს, შორს ჩემგან, სამარის კარო!..

სადა ხარ, სატრფო! იქმნებ სხვებთან ერთად შენც ჩაგყლაპა ღამის წყვდიადმა!..

* * *

აჩრდილს აჩრდილი მისდევს...

სახეს ვერ ვარჩევ... მიდიან საღღაც, მწკრივ-მწკრივათ...

ეფარებიან ღამის წყვდიადს...

ვინ არიან?..

სად იკაფავენ ღამის წყვდიადში ეკლიან გზას?

სად მიდიან, სად იკარგებიან?..

ქარი ზუზუნებს... ქარი სისინებს...

აჩრდილი აჩრდილს მისდევს ფეხდაფეხ...

წინ... ბრძოლისკენ!.. წყვდიადთან ბრძოლისკენ!..

და თქვენ გთხოვთ, მებრძოლთა რაზმებო, მიპოვოთ სატრფო..,
 ღამის წყვდიადს ტყვეთ ჰყავს ის... ჯოჯოხეთის ცხრაკლიტულში ჩაუმწყევ-
 დევათ იდეალი...

* *
 *

რამდენი მსხვერპლი, რამდენი ძეგლი მძიმეთ აწევს დაფლეთილ გულს!..

რამდენი მეგობარი მისვენია გულის ფიცარზე!..

უკვდავი იყოს თქვენი სახელი!..

ტრემლით ვბან თქვენს უკვდავ სახელს...

გულში აღმართულ ხელთუქმნელ ძეგლს ვეაღერებები...

და მწამს, მწამს გულის სიღრმეში, რომ ამ მსხვერპლთა წმიდა საფლავზე
 აღმოცენდება ხე მშვენიერების, ფრთებს გაშლის ჩემი სატრფო და მოველინება
 ტანჯულ ქვეყანას ბედნიერებათ.

* *
 *

მაშინ გაქრება ღამის წყვდიადი... ქარი ჩადგება.

მზე ამოანათებს... ათას სხივებით იკასკასებს ცის ტატნობზე... მშვენიერი,
 ლალი, კდემამოსილი...

ველ-მინდორი ვარდ-ყვავილით შეიმკობა...

ტანჯული ერი იპოვის შევებას.

თვით სიცოცხლე იქმნება მშვენიერება...

და ეს გული, დღეს დაფლეთილი, სევდით და ბოღმით ამბოხებული, გამი-
 მრთელდება, იმედით იწყებს ცემას, სიამით დატკბება, და სიცოცხლე, დღეს
 მწარე, განაწამები, მზის სხივებთან ერთად აკისკასდება ღამაზე წალკოტში.

ლევო ჭიაჩელი.

იშვიათი შეთხვევა.

ერთ ნაცნობ ოჯახში ვახშამზე შემთხვევა მომეცა გავცნობოდი ჩვენი რესპუბლიკის ახალგაზდა პოლიტიკურ მოღვაწეთაგანს. როგორც მასპინძლებზე, ისე სტუმრებზედაც პატივცემულმა გვაძმა ფრიად კარგი შთამბეჭდილება დასტოვა. რა მოსახსენებელია, რომ ახალგაზდა პოლიტიკოსი განსაკუთრებით იპყრობდა ქალების ყურადღებას და იტაცებდა მათი ფარულ ცეცხლით აგზნებული თვალების სხივებს. საპატიო სტუმარიც გრძნობდა, თუ რა მომჯადოებელი იყო მისი პიროვნება და ამიტომაც უნებლიედ მგალობელი ხმით საუბრობდა, რომლის მთავარი კილო უცილებლად სერიოზული იყო და საამოდ ბოხი, ხოლო დანარჩენი კილო ზოგი ზომიერად დამცინავი, ზოგი ზომიერად შემწყალებელი და ზოგიც ზომიერად გამკიცხავი...

პირადათ მე აღტაცებული ვიყავი მისი თავდაქერილობით. განსაკუთრებით აღმიტაცა იმ გარემოებამ, რომ თითველ იქ მყოფისათვის შესაფერი სიტყვა ჰქონდა და აგრეთვე სახის გამომეტყველება, — ცალკედ მოხუცთათვის, ცალკედ ვაჟთათვის და ცალკედ ქალებისათვის!

სიამოვნებით მაფიქრებინა კიდევცა, თუ რა ხანგრძლივსა და მაღალს კულტურას უნდა გამოეშალა შინებინა ასეთის ღირსების პიროვნება. — ჭეშმარიტად, მართალნი არიან ისინი, რომლებიც ამტკიცებენ, რომ სანამ დღევანდელი სახის კაცობრიობა დაიწყებდა ისტორიულ ცხოვრებას, ქართველობას ჰქონდა შექმნილი უმაღლესი კულტურა, აშენებული ათასწლოვანი ისტორიის საძირკველზე! — ძალაუნებურად სიამაყისა და ამპარტავანობის ფრთა შემეხსა და ვიგრძენი, რომ კარგა მაღლა ავიწიე!

განსაკუთრებით მსიამოვნა იმ გარემოებამ, რომ ნავახშმევს, როცა სასტუმრო ოთახში გაველით, სახელმწიფო მოღვაწე მომიახლოვდა და მშვინიერი დიმილით მითხრა: — დამერწმუნეთ, რომ მე თქვენ კარგად გიცნობთ... შორიდან!.. პირადათ გაცნობა კი დიდად მსიამოვნობს... იშვიათად მომეწონება ხოლმე ბელეტრისტიული ნაწარმოები... უნდა გამოგიტყდეთ, რომ ნაკლებად ვკითხულობ

საზოგადოდ ბელეტრისტიკას... ვერ შევეჩვიე... ჰმ... მაგრამ თქვენი მოთხრობები... ზოგიერთი რასაკვირველია... სიამოვნებით წამიკითხავს!..

— ბედნიერი ვარ... მაგრამ.. იმდენს რას გასიამოვნებდათ, რამდენსაც დროს წაგართმევდათ..

— რატომ, რატომ? ხან-და-ხან ასეთი გართობაც საჭიროა! მერწმუნეთ! რასაკვირველია მოპასუნი არა ხართ, მაგრამ მაინც... ჰმ... მწერალი ხართ!..

აქ ოდნავ წაჭორძიკდა მოღვაწე და შემდეგ, თითქო კილო გაისწორაო, უცაბედად მკითხა:

— მითხარით ერთი, მოპასუნს კარგად იცნობთ?!

— როგორ მოგახსენოთ... წამიკითხავს!..

— დარწმუნებული ვარ... ჰმ...— აქ ჩაახველა და სახეს შესანჩნევად ცბიერი გამომეტყველება მისცა.— რა საუცხოვო სიუჟეტები აქვს... ა?... პირდაპირ საოცარია!.. დიახ... ჩემის აზრით... (ერთი თვალი დახუჭა ამ სიტყვაზე) ჩვენს შორის დარჩეს და... დიდად გარყვნილი პიროვნება უნდა ყოფილიყო მოპასუნი!.. თქვენ როგორ ფიქრობთ?—

— მე კი მგონია, რომ...

— არა, ჩვენებური მაშტაბით რო ვსთქვით!— გამოიცვალა სახე და სერიოზულად განაგრძო.— ჩვენი ზნეობა, რაც უნდა იყოს, სხვაა ჯერ კიდევ და საფრანგეთის კიდევ სხვა!.. ისე კი მოპასუნი მე დიდ მწერლად მიმაჩნია! უთუოდ მომწონს...

— უეჭველად მოსაწონია... რაც შეეხება მის ზნეობას... რამდენადაც ცნობილია, მოპასუნი ფრიად პატიოსანი..

— ეჭვი არა მაქვს... არა, მე ისე ვსთქვი... სიუჟეტებს მიხედვით!.. მართალი გითხრათ, მოხარული ვიქნებოდი, რომ საქართველოსაც გაუჩნდებოდეს მისი მოპასუნი!.. თქვენ ხანდახან კი გეხერხებათ მისებური... ასე ვსთქვით... მაგრამ.. მაინც მოპასუნის ყაიდა ჩვენმა მწერლობამ არ იცის... ჰეე.. ახალგაზრდობისას მეც მიცდია კალამი... მაგრამ... სამწუხაროდ ჩვენი ცხოვრება სხვანაირად არის მოწყობილი...

ჩუმად ამოიოხრა ამ სიტყვით ჩემმა მოსაუბრემ და ნაღვლიანი თვალებით შემომხედა. მერე უცებ, ოდნავ შეწითლებით და მორცხვად:

— გინდათ, მოგცეთ მშვენიერი სიუჟეტი მოთხრობისათვის!?

— მაღლობელი ვიქნები... მაგრამ მგონია თქვენ უკეთესად გამოიყენებდით...

— არ მცალია, კაცო!— ფამილიარულად მომიჭრა სიტყვა.— არა... უთუოდ მოგცემთ!.. ჰახ... ნეტავი, მოპასუნი იყოს ცოცხალი!.. იცით, რა შედეგს შე-

ქმნიდა ამ სიუჟეტისაგან?.. სცადეთ ყოველ შემთხვევაში... მგონია... თქვენც მოერევიტ!..—

აღბად საზოგადოებას შეშურდა, რომ ჩვენი მოღვაწის ყურადღება ამდენი ხნით შევიპყარ, მოგვიახლოვდნენ, შეგვაწყვეტინეს საუბარი...

— შემდეგისათვის იყოს, მეგობარო!.. შემდეგისათვის. გირჩევთ შემთხვევა არ დაკარგოთ, იცოდეთ!—მითხრა უკანასკნელად და საუბარი სხვა საგანზე გადაიტანა.

გვიან იყო, როცა დავიშალენით. ჩვენს საპატიო სტუმარს ავტომობილი უცდიდა. ჩვენ ერთად მოგვიხდა სახლიდან გამოსვლა.

— იცით, რა აზრი მომივიდა?.. მე და თქვენ ამ დამეს ავტომობილით გავისეირნებთ!.. მოთხრობის სიუჟეტსაც გადმოგცემთ და სუფთა ჰაერსაც ჩაგაყნოსვინებთ! მშვენიერი აზრია!..—შემთავაზა სტუმარმა და ხელი ხელში გაიყარა. რა მეთქომდა წინააღმდეგ? ჩავსხედით ავტომობილში.

— ერთი გაგვასეირნე, ჩემო კარგო! ნელა წადი და სწორ ქუჩებით...— ჟბრძანა შოფერს.

სულ მცირე ხნის შემდეგ ყურში ჩამესროდა საამო ხმა ჩემი ნიჭიერი თანამგზავრისა.

....—ეს იყო 1906-ში. იცით აღბად, რომ 1905 ერთობას რისხვა დასცა 1906-ის რეაქციამ. მე ახალგაზდა სტუდენტი ვიყავი და როგორც მონაწილე რევოლუციონური მოძრაობისა იძულებული გავხდი თავი მთებსა და ტყეში შემეფარებინა. სანამ დამსჯელი რაზმები აწიოკებდნენ სოფლებს, ჰკლავდნენ და სწვავდნენ, რა თქმა უნდა, ერთად ერთი ბინა ჩემისთანა ხალხისა იყო ტყე!.. ბევრი წვალემა გამომივლია... თავის დროზე ვერ მოვასწარი შორს წასვლა. იმავე რაიონში მოვემწყვდიე, სადაც ცხრაას ხუთში მე ვმუშაობდი, და ამ გარემოებამ სახიფათო მდგომარეობაში ჩამადლო! რამდენსამე თვეს ჩემთვის მოსვენება არ იყო... დამე ძილი და დღე საქმელ-სასმელი არა მქონდა... სანამ არ დანელდა რეაქცია... სანამ არ გაძლა კარგად ეს მხეცი, ფიქრიც არ შეიძლებოდა სხვანაირ ცხოვრებაზე. ხოლო როდესაც ჩადგა რეაქციის ქარი, მეც ნაცნობ-ნათესავებს თუ მეგობრებს და ამხანაგებს მივაშურე და ერთგვარად შევიმსუბუქე ცხოვრება. რა თქმა უნდა ფრთხილად ვიყავი მაინც. დღე გარედ არ გამვიდოდი, არავის ვეჩვენებოდი. ნათესავთა და მეგობრების პატივისცემამ მალე გამოიღო ნამყოფი და სულ ცოტა ხანში გამოგკეთდი, რაც ტყესა და მთებში ხეტიალში დამაკლდა, კვლავ შევიძინე.

ასე რო ვიყავ და უკვე სოფლიდან გასვლას ვფიქრობდი, სიყრმის ერთ-ერთ მეგობრის წერილი მივიღე, რომლითაც იგი მთხოვდა ვწვეოდი მასაც და რამდენიმე დღე მის სახლში გამეტარებინა. მპირდებოდა უეჭველ მფარველობას და სრულს გარანტიას იძლეოდა, რომ არა დამიშავდებოდა რა.

მე სიამოვნებით გადავწყვიტე მეგობარს ვსტუმრებოდი, მით უმეტეს, რომ დიდი ხანი იყო არ მენახა. ესეც არ იყო, ახალი ცოლშერთული იყო და მოვალე ვიყავ მიმელოცნა... იმავე საღამოს შევჯექ ცხენზე და დავადექი გზას მეგობრისკენ.

დიდად გაუხარდა სიყრმის მეგობარს ჩემი ნახვა. დამასწრო და მომილოცა მშვიდობით გადარჩენა.

— ღმერთი კვლავაც არას გაგიკირვებსო!—

მეც მიულოცე ცოლის შერთვა, ახალი ცხოვრების დაწყება და სხვა ასეთი, რაც ასეთ შემთხვევას შეეფერება.

— აი, სოფელმა რა იცის: შენც ჩემსავით ჩოხა-ახალუხი, ჩემსავით წვერი... ცხენუნაგირი და რევოლვერ-ხანჯალი!.. ახლა კვლავ სწორები ვართ და მეგობრები!.. წიგნმა მაინც ვერ დავგაშორა და ვერა!—ხუმრობით ამბობდა ჩემი მეგობარი.

სახლში რო შევედი, ცოლი შემოგვეგება კარზე. ამასაც მიულოცე, რასაკვირველია, და ხელზე ვაკოცე. მეგობრის ცოლი, შუატანის ქალი იყო, ოცი წლისა თუ იქნებოდა, თეთრი და შავთვალწარბა. უცხო სტუმრის დანახვაზე ლოყები შეწითლებოდა და თვალეში ცნობისმოყვარეობის აღმაცერი სხივები ჩაეყენებია.— ლამზის სინათლეზე იმდენად ლამაზი არ მომეჩვენა, რამდენადაც მოხდენილი და კოხტა.— მესიამოვნა, რომ ჩემს მეგობარს ასეთი ქალი შეეყო. ეს ჩემი სიამოვნება განუცხადე კიდევაც ცოლქმარს.—

აღბად მომელოდნენ, რომ ჩემდა საპატივისცემოდ ყველაფერი მზად ჰქონდათ.— რამდენსამე წუთში გაიშალა სუფრა და მშვენიერი დიასახლისის უხვმა ხელმა ნაირ-ნაირ საკმელითა და სასმელით მორთო იგი.

დიდ ხანს შევექცეოდით საუბრეს, რასაც ვახში მიჰყვებოდა.

გავაბით საუბარი. სიყრმის დროინდელ მოგონებებს დასასრული არა ჰქონდა. ჩემი მეგობარი ჩემთან სწავლობდა გიმნაზიაში. მოსაგონებელი ბევრი გვქონდა. ღვინომაც შეგვიწყო ხელი და გაიმართა ნამდვილი ჯიბრი ნეტარი ცხოვრების სურათების გაცოცხლებისა და ეპიზოდების მოგონების. დიასახლისი ყურს გვივლებდა დაუღალავად. განსაკუთრებულ ინტერესით ისმენდა ქპრის მოთხრობებს... აღელდებოდა ხოლმე, როცა ქმარს სიტყვა შეეშლებოდა ან მოხდენილად

ვერ გადმოგვცემდა აზრს.—სჩანდა, ახალგაზდა ცოლს მთელის არსებით უყვარდა ჩემი მეგობარი.

შემშურდა ეს მყუდრო ოჯახური ბედნიერება. რა მშვიდი, უწყინარი და უზრუნველყოფილი ცხოვრება მოეწყო მეგობარს! მეგონა კი, რადგანაც სწავლას თავი მიანება, ისეთივე ბედი ეწვევოდა, როგორც საზოგადოდ სჩვევოდა ჩვენი თავად-აზნაურობის ოჯახის უკილეებს:—გიმნაზიის ოთხი კლასი და შემდეგ — ჩოხა, ხმალი, ნარდი, ღვინო და... დასასრულ ციხე ან აფერისტის ცხოვრება!

ნავახშმევს უხვმა მასპინძელმა მთხოვა ახლო ხან წასვლაზე არ მეფიქრა. დამპირდა ბევრი სიამოვნება, პატივისცემა.

— აქ არავინ გიცნობს!.. კიდევ რომ გიცნოს ვინმემ, არავინ გილაღატებს!.. მშვიდად იყავ!.. ვინადიროლო, ვითევზაოთ... მართლა, იშვიათი კალმახი იცის ჩვენმა მდინარემ... ამის გამო მეც შესანიშნავი მებაღური შევიქმენ!.. აი, ხვალვე გაგიმასპინძლდები კალმახით... არ მოგწყინდეს, ნუ გეშინია! გაზეთებსაც გიშოვნი და წიგნებსაც!..

მადლობა გადაუხადე ასეთი ყურადღებისათვის მეგობარს. სანამ ამას მელაპარაკებოდა, მისი ცოლი ლოგინს გვიწყობდა და ამის თავღარიგს აძლევდა მოსამსახურეს.

ჩემთვის ლოგინი პაწია სასტუმრო ოთახში. გაეწყოთ, რომელშიაც მიმიპატიუა დისახლისმა.

— თუ რამე დაგჭირდებათ, უბრძანეთ მოსამსახურეს, ჩემო ბატონო. ყველაფერს მოგართმევთ!—თავაზიანად მითხრა, მისურვა დამენებისა და წავიდა.

— არაფრის მოგერიდოს, მეგობარო! ამ პატარა ოთახში კი დაგცხება, მგონია, მაგრამ თანჯარას მაინც არ გავადებ...—მითხრა მასპინძელმა—რა ვიცი, გაცივდე!.. ყოველშემთხვევისათვის იცოდე, რომ მე ზალაში ვწვები... და კარს გამოღებულს ესტოვებ!.. მაშ, ასე!.. დამენებისა!..

გამოვემშვიდობე მასპინძელსაც და მალე სუფთად და ფაქიზად გაწყობილ ლოგინს მივეცი თავი.—რა თქმა უნდა, თავის ბალიშზე დადება და დაძინება ერთი იქნებოდა!

არ ვიცი, რა დრო იქნებოდა, რომ გამომეღვიძა. ზალის გამოღებულ კართ მქრთალი სინათლე შემოადიოდა.

ჰაერი დახურული იყო ჩემს პატარა ოთახში.

ავდექი.

რაკი აივანზე სასტუმრო ოთახს კარი არა ჰქონდა, ფეხაკრეფით ზალაში შემოვიდა. ველ და იქიდან აივანის კარს მივაშურე.—კარი გაღებული აღმოჩნდა.

რიჟრაჟი იწყებოდა. გამჭვირვალე ნისლი დასწოლოდა ჩემი მეგობრის ეზოს.— მთელი გულმკერდით ამოვითქვი სული.

მოულოდნელად შევნიშნე, რომ ვიღაცამ ქიშკარი გააღო. კაცის მქრთალ ლანდს მოგკარი თვალი. დავაკვირდი კარგა.—ჩემს მეგობარს ბაღე გადაეგდო მხარზე და აჩქარებული ნაბიჯით მიდიოდა.

— სათევზაოდ მიდის ალბად!.. ყოჩაღ... ყოჩაღ!—ჩავილაპარაკე.—მონადირე და მებაღური ასეთს დილას მართლაც არ დაჰკარგავს მეთქი!

მცირე ხანს დავრჩი აივანზე. ფრთხილად, ფეხაკრეფით შევბრუნდი სახლში. ზალაში ჩემი მეგობრის გაწყობილი ლოგინი დავინახე. აზრი მომივიდა მესარგებლა მით, რადგანაც ჩემი პაწია გალიასებური ოთახის დახშული ჰაერი, ვიცოდი, არ დამაძინებდა. ცოტა შევკოყმანდი, მაგრამ მაინც მივბრუნდი და მასპინძლის საბანს ქვეშ მოვექეცი.

დილის ტკბილი ძილის წინ საამო თვლენა დამაწყებინებია. ისიც იყო დამიპყრო ძილმა, რომ უცებ გაიღო ზალის უკანა კარი და ყურში ჩამესმა დამხასიათებელი წკაპი-წკუპი შიშველი ფეხისა. გავახილე თვალი.—ელდა მეცა: ზალაში თმა-გაშლილი პერანგისამარა ქალი დადიოდა.

შემეშინდა.

მოჩვენება მეგონა. მაგრამ როგორც ნავი მისრიალდა ქალი ჩემი ოთახის კართან. გაყუჩებით მიაყურა და შემდეგ ფრთხილად მიხურა გამოღებული კარი. კვლავ მიაყურა... გაყუჩდა... და...

უცებ გამაღებული, აკრეფილი წვრილი ნაბიჯით წამოვიდა ჩემსკენ. სანამ რასმე მოვიახრებდი, ასწია საბნის წვერი და ლოგინში შემოფრთხილდა.

თავში გამიელვა: უთუოდ ცოლი ქმართან მოვიდა-მეთქი.

ძილი მოვიგონე... თვალები დავხუქე... თავი მოვიმკვდარუნე.

მაგრამ არ შემომხედა, ალბად ვერ მიცნო... და... ცეცხლის ალად შემომერტყა ტანს!...

ნაკვერცხალი დამაყარა ტუჩებზე... ნაღვერდლის თმაში გამხვია!.

დავიწვი ერთიანად.—გონება დავკარგე.

გაიშალნენ ჩემი ხელები და მძლავრად შეეკვრნენ ქალისას...

უცებ იკივლა ქალმა. მკრა ხელი და თავგანწირულად შეჰქანდა, რათა გამსხლტომოდა, მაგრამ ჩემი ხელების ჯაჭვის რგოლის გარღვევა ვერ შესძლო!..

გვიან მიცნო...“

ავტომობილი ვერის აღმართზე ამოდოდა. მოახრობის ავტორი სდუმდა.

— იშვიათი შემთხვევაა!—დაფარღვიე მე მისი ღუმილი.

— სწორედ, რომ იშვიათია!... საკვირველი ის არის, რომ განთიადის ბურუსთან ერთად გაჰქრა იგი... და მე და ჩემი მასპინძელი ქალი ისე ვეპყრობოდით ერთმანეთს, როგორც წინა საღამოს ჩემი სტუმრობისას... თითქო არაფერიც ყოფილიყოს... ასე იყო ალბად საჭირო!..

რა თქმა უნდა, მე ვერ დავრჩებოდი იმ ოჯახში და იმავე დღეს, როგორც შესაღამდა, მიუხედავად მასპინძლის თხოვნა-ვედრებისა, შევჯექი ცხენზე და სხვაგან გავეშურე...

— ა?... როგორ ფიქრობთ?... არ გამოგადგებათ მოთხრობისათვის?..—დაამთავრა მოულოდნელი შევითხვით ჩემმა თანამოგზავრმა.

— სამწუხაროდ,—მიუგე—მე ვერ შევძლებ მის აწერას... მგონია კი, რომ თქვენზე უკეთესად ვერავინ გამოიყენებს მას მოთხრობის სიუჟეტად!

— გეთანხმებით... გეთანხმებით!.. მაგრამ... ჰე... რას იტყვიან?... ჩემისთანა ხალხს არ შეეფერება... ხომ იცით... ჩემი პოლიტიკური კარიერის ხასიათი...

ბ ნ ი შ ი ლ ა

არის ისეთი ხანა ერის ცხოვრებაში, როდესაც ყოველმხრივი—მეტიან პოეზიაც—უნდა ემსახუროდეს მომენტის ბრძანებას; და ვერაინ იტყვას, რომ ეს სამსახური იყოს სათაქილო ჩელოვნებისათვის.

როდესაც ქართველი ვერ მოწონებს მძიმე პორკიდებს აჯარვებს, პოეტის მოვალეობა იყო, ხალხს გამოეხილა, ხალხის სულიერაა აქლუფება, ხალხს შეეცადირება განთავისუფლების აღვის ვარაუბრო თავის მიზნით დაქაბა.

ჩვენი პოეზია ასეც მოიქცა და მან დარჩეულა შეასრულა თავისი მოვალეობა.

მაშინ როდესაც აკაკის ბუკი და წალარა გმირებს დაეძებდა და უფილდა, გმირებს ჩვენში დემოკრატია ამხადებდა, მაგრამ დემოკრატია ვერ კიდევ სუსტი იყო და აკაკის ტრადიციულ სწორეთ ამაში მდგომარეობდა: მასწრაფებინა მსიყრ დემოკრატია და ცხოვრებამ კი საბა თაყადაზნაურული ინტელიგენციის ფერადედა.

ილიამ აღრე გამოაცხადა: მას წულარ ვსტირით, რაც დაკრეულა, ჩვენ უნდა ჩვენი ეშვია მყოობადი, ჩვენ უნდა მივსკეთ მომეცდებხალხსა და ეს მომეცდებ და მას ვსატეზობდა მზაობის სუფუგის დამკვიდრება.

ილიამაც მოულოდა ისეთი ტრადიციი, როგორმაც აკაკი იმყოფებოდა მსიყრ დემოკრატია, მაგრამ ილია უფრო პრაქტიკული ნაქი იყო და უფრო ახალგაზრდა იყო.

ივ. ზომარეთელი.

პარლამ რუსხაძის პოეზია

(ცხოვრების უვაჟილება)

ძველს პოეტებში მეც მყავს ჩემი
 გულის მურაზი.

გრიშაშვილი.

პოეზიისა და მისი მნიშვნელობის შესახებ სხვა და სხვა აზრი არსებობდა, არსებობს დღესაც; მაგრამ თვითონ ცხოვრება ყველაზედ უკეთა სწყვეტავს ამ საკითხს.

არის ისეთი ხანა ერის ცხოვრებაში, როდესაც ყოველისფერი—თვითონ პოეზიაც—უნდა ემსახუროდეს მომენტის ბრძანებას; და ვერავინ იტყვის, რომ ეს სამსახური იყოს სათაკილო ხელოვნებისათვის.

როდესაც ქართველი ერი მონობის მძიმე ბორკილებს ატარებდა, პოეზიის მოვალეობა იყო, ხალხის გამოფხიზლება, ხალხის სულიერათ ამაღლება, ხალხის შეკავშირება განთავისუფლების იდეის გარშემო თავის მიზნათ დაესახა.

ჩვენი პოეზია ასეც მოიქცა და მან ღირსეულათ შეასრულა თავისი მოვალეობა.

მაშინ როდესაც აკაკის ბუკი და ნალარა გმირებს დაეძებდა და უყიოდა, გმირებს ჩვენში დემოკრატია ამზადებდა, მაგრამ დემოკრატია ჯერ კიდევ სუსტი იყო და აკაკის ტრალიზმიც სწორეთ ამაში მდგომარეობდა: მისწრაფებით ის იყო დემოკრატია და ცხოვრებამ კი ჩააბა თავადაზნაურული ინტელიგენციის ფერხულში.

ილიამ ადრე გამოაცხადა: მას ნულარ ვსტირით, რაც დაკარგულა, ჩვენ უნდა ჩვენი ვშვათ მყოლობადი, ჩვენ უნდა მივსცეთ მომავალი ხალხსო და ეს მომავალი მას ეხატებოდა შრომის სუფევის დამკვიდრებაში.

ილიასაც მოელოდა ისეთი ტრალიზმი, როგორშიაც აკაკი იმყოფებოდა ბოლომდე, მაგრამ ილია უფრო პრაქტიკული ნიჭი იყო და ადრე დააღწია თავი ამ

მდგომარეობას თავის რწმენასთან კომპრომისით: მან გამოუცხადა ბრძოლა იმ წრეს, რომელშიაც თვითონ მოქმედებდა, რომელსაც ეკუთვნოდა და ბოლოს დაათავა ამ წრესთან შერიგებით.

აკაკიმ თავიდანვე განაცხადა:

თავ-განწირული პირდაპირ შევექედები ქვეყანას, და რაც უნდა დამემართოს, არ გავიღუნვი და ჩავალ სწორი სწორსა საფლავსო.

ის მართლაც ასე მოიქცა: მთელი თავისი აზროვნებით აკაკი იყო დემოკრატი და უყიოდა გმირებს, რომლებიც დემოკრატიის წრიდან უნდა გამოსულიყვნენ.

როდესაც ჩვენმა დემოკრატებმა ცოტა ფეხი მოიმაგრა, მან სცადა პოეზიაშიც გამოეყო თავისი ჰანგი და დემოკრატიის წრიდან იწყეს გამოსვლა ახალგაზრდა პოეტებმა.

ერთი პირველთაგანი იყო ვარლამ რუხაძე.

თუ თავადაზნაურული ინტელიგენცია და მისი პოეტების ერთი ნაწილი წარსულის მოგონებით და გაზვიადებით ინუგეშებდა გულს, დემოკრატებმა სრულებით უარჰყო ეს გზა უნაყოფო ოცნებისა—გზა რომანტიზმისა და მიზნათ დაისახა შეკავშირება და ბრძოლა არსებულის გარდასაქმნელათ და უკეთესი მომავლის მოსაპოვებლათ.

მიზანი გარკვეული, საშუალებაც გარკვეული.

როგორც ყველგან ისე ჩვენშიც დემოკრატიის საგანი სინამდვილე იყო. ამიტომ შეიყვარა მან რეალიზმი.

რეალიზმი არ ახასიათებს მარტო დემოკრატიას, ის თვისებაა ყოველი კლასისა, რომელიც კი ახალგაზრდობისა და ბრძოლის ხანას განიცდის.

სანამ ევროპის ბურჟუაზია იყო მებრძოლი, სანამ ის ანგრევდა ძველს ახალს დასამყარებლათ, მას სწორეთ სინამდვილე, რეალიზმი უყვარდა და ეს რეალიზმი მან უკიდურესობამდე მიიყვანა, სრულებით გააშიშვლა.

ხოლო როდესაც ევროპის ბურჟუაზია გაბატონდა და შავი აჩრდილი დამარცხებისა წამოიჭრა მის თვალწინ, მას შეეშინდა სინამდვილისა და დაიბნა: ხან რომანტიზმს წაეპოტინა, ხან სიმვოლიზმს.

ევროპის ბურჟუაზია მართალი იყო ამ დღიდან და მართალი იქნება, სანამ საბოლოოთ არ დამარცხდება: ის ყოველისფერს მიიღებს, რაც კი სინამდვილის მწარე დასკვნას დაავიწყებებს.

ის რაც ბურჟუაზიისათვის მწარე დასკვნაა, დემოკრატიისათვის მეტათ ტკბილია.

ამიტომ მებრძოლი დემოკრატია ყოველივეს უარჰყოფს, გარდა სინამდვილისა. ბრძოლა უკეთესი სინამდვილის შესაქმნელათ,—აი დემოკრატიის მიზანი.

ასეთი იყო და არის მიზანი დემოკრატიის წრიდან გამოსული მგონისა—
 ვარლამ რუხაძის.

თავისი პოეზიის ერთი მხარე თვითონ ვარლამმა აღნიშნა ერთ ლექსში:
 ნაღვლით სავსე, გრძნობით თქმული.

ვარლამის პოეზიაში თუ ნაღველი არის, გრძნობა უფრო მეტია და მისი
 ლირიკის ერთ დიდ ღირსებას სწორეთ ეს შეადგენს.

როდესაც პოეტის აზროვნებაში ერთი რომელიმე აზრია განსაკუთრებით
 გაბატონებული, ის ერთფეროვანია.

დიდი ნიჭია საჭირო, რომ ასეთმა პოეტმა თავი გაინთავისუფლოს, თავი
 დააღწიოს ამ ნაკლს, რადგანაც ყოველგვარი ერთფეროვნობა პოეზიაში ნაკლია,
 თუნდაც ეს ფერი მეტათ ლამაზი იყოს.

დემოკრატიის წრიდან გამოსულ მწერლებს ასეთი ერთფეროვნობა ყველას
 ეტყობა.

საკმაოთ ეტყობოდა ის ვარლამ რუხაძესაც იმის პირველ წიგნში.

ამ მხრით იყო მისი მესამე წიგნი საყურადღებო: რას იტყოდა პოეტი, გაი-
 მეორებდა ისევე ძველ ჰაგნებს, თუ ახალს რასმე მოგვეცემდა.

პირველ შემთხვევაში აშკარა იქნებოდა, რომ პოეტის ნიჭი დასრულდა და
 მეტის მოცემა აღარ შეუძლია.

მეორე შემთხვევაში უფლებას მოგვეცემდა გვეთქვა: პოეტის ნიჭი ჯერ ვი-
 თარდება და წინ მიდისო.

ვარლამს აქვს უკანასკნელ წიგნში განმეორება ძველი ჰაგნებისა, მაგრამ აქვს
 ბევრი ახალიც და საერთოთ როგორც ფორმის, ისე შინაარსის მხრივ დიდი წინ-
 მსვლელობა ეტყობა.

პოეზიას სამი რამ ახასიათებს: ფორმა, მუსიკა და აზრი.

იყო დრო, როდესაც დემოკრატიის წრის პოეტები უმთავრეს ყურადღებას
 აქცევდნენ უკანასკნელს, ფორმასა და მუსიკას ნაკლებს ან ხშირათ არავითარს.

პოეზია არ არის იქ, სადაც არ არის განსახიერებული მშვენიერება ფორმასა
 და მუსიკაში.

ვარლამ რუხაძეს სწორეთ ამ მხარისათვის მიუქცევია ყურადღება და ამ მხრივ
 საუცხოვო ნიმუშებია იმის ახალ წიგნში: აიღეთ „ბარათი“, „სიმღერები“, „ამო-
 ნაკვნესი“, „დამწვარი სული“, „მზეთა მზე“ და სხვ.

შინაარსის მხრივ პოეტის ახალი წიგნი მდიდარია და ბრძოლის კიჟანასთან
 ერთად თქვენ აქ ნახავთ საუცხოვო სურათებს პირადი განცდისას, საზოგადო ჰან-
 გებისას, მარადიული კითხვებისა და ბუნების საუცხოვო სურათებისას.

უტყუარ თვისებას ყოველი პოეტისას ბუნების გრძნობა შეადგენს:

პოეტი უნდა გრძნობდეს ბუნებას და სხვებსაც უნდა აგრძნობინებდეს მას.

„მგოსანი და მზე“-ში პოეტს აქვს იშვიათი სურათი ცისკრისა. თქვენს წინაშე სიტყვები კი არ არის, თქვენ ნათლათ ჰხედავთ ტილოზე საუცხოვო ფერადებით საუცხოვოთ დახატულ სურათს, რომელიც ასლი არ არის სინამდვილისა, მაგრამ სინამდვილესავით წარმტაცა და მომხიბლავია.

ამგვარსავე დიდ სურათს ბუნებისას გვაძლევს პოეტი „ოცნების ფერიას“-ში.

პოეტის სურათები ბუნებისა ცივი, გაყინული კი არ არის,—ეს ცოცხალი სურათებია, სიყვარულით გამთბარი და ამოძრავებული: ვარლამ რუხაძე მართლაც ბუნების მოტრფიალეა, როგორც ჩვენი დიდი ვაჟა.

ჰოი ბუნებაე! ყურს გიგდებ მალვით,
 მსურს შევისწავლო შენი ვალობა,
 და ჩემ ლექსებში ავქარგო კრძალვით
 შენი მხიბლავი იღუმალობა.

ეს მიზანი პოეტს საუცხოვოთა აქვს შესრულებული.

თუ პოეტის აღმაფრენა უმთავრესათ ცხოვრების ჭიდილშია ჩამბული, მაგრამ მის სულს ფრთას შემოჰკრავენ ხოლმე ზოგჯერ და ატოკებენ ის კითხვები, რაც ბარათაშვილს აღელვებდა და სულის სიმშვიდეს უკარგავდა.

მსურს გადვიხედო ცას იქით,
 შავ ნისლს რომ დაუბურია:
 ვინ იმყოფება? რა ძალა?
 კარი რათ დაუხურია?

ბარათაშვილის წყურვილს ცის საიდუმლოების ფარდის ახდა შეადგენდა:

მე შენსა მქვრეტელს მავიწყდების საწუთროება.
 გულის თქმა ჩემი შენს იქითა ეძიებს სადგურს,
 ზენაარსთ სამყოფს, რომ დასთმოს აქ ამოვება.

ეს სადგური ბარათაშვილმა ვერ იპოვა, ისე როგორც ყველა იმისმა მძებნელმა.

თუ ჩვენს პოეტს ცა იზიდავს, ამ კითხვასთან ბუნებრივით არის ადამიანის დანიშნულება, მისი მიზანი და სწორეთ ამ საკითხს უტრიალებს მგოსნის მაჭიებელი სული.

ათასგვარი საკითხები წინ მიდგება აუხსნელი:

ვინ ვართ? რა ვართ? სიდან მოვალთ?

სად მიგვიძღვის შარა გძელი?

ან სიცოცხლეს რა ჰქმნის? რა ულის? სად ანთია მისი კერა?

ან რა არის თვით ცხოვრება? ან ტანჯვა ვინ გამოკვერა?

პოეტის სული თუ მოუსვენარია, მებრძოლი, ის ამავე დროს მაძიებელიც არის, მარადიული კითხვები ყოფნა არ ყოფნისა მას თავისკენ ეზიდება და დაუსრულებელ ძიებას პოეტი მიჰყავს ერთგვარ სასოწარკვეთილებამდე.

სიცოცხლე მოკლე, სურვილი—დიდი,
 ვაჰმე, ვით გავდო მათ შორის ხიდი!

ასეთი კითხვების ბრჭყალებიდან ბარათაშვილმა ერთი გამოსავალი ნახა:

არც კაცი ვარგა, რომ ცოცხალი მკვდარსა ემზავსოს,
 იყოს სოფელში და სოფელს-კი არა რა არგოს!

ამგვარივე საკითხები ხშირათ აღელვებდენ ვაჟას და ის სასოწარკვეთილებით წამოიძახებდა:

ერთია, თუნდა ჩვენ ვიყვნეთ
 და თუნდა მინდვრის თავგებიო,

მაგრამ მან გამოსავალი ჰპოვა სამშობლოს დაცვასა და სამსახურში:

დცდამ მისთვის გეშობა, რომ სამშობლოს ვენაცვალოთ და მტერს არ გავათელვინოთო.

ვარლამ რუხაძე გადაუწყვეტელ კითხვებს თავს აღწევს და ჰპოებს გამოსავალს დემოკრატიის ბრძოლაში, მისი პოეზიაც ამ ბრძოლისა და გამარჯვების სიმღერაა. ვარლამი დიდი რევოლიუციის წინამორბედი, მისი მახარობელი.

სულ ვერ ზიდავს მიწა ბოროტების საბანს;
 აფეთქდება, ტანჯვის ცრემლებს ცეცხლით გაბანს!

აფეთქდა მართლაც და ამ აფეთქების მოტრფიალე იყო ვარლამი, აქეთ მოუწოდებდა მუდამ მისი ხმა-ტკბილი მუზა მშრომელ ხალხს.

შენ ხომ ქარიშხლის მოციქული ხარ,
 თავისუფლების მღერალი გედი?—

მთელი პოეზია ვარლამისა თავისუფლების მღერაა.

ვისაც თავისუფლება უყვარს, მას ბრძოლაც უნდა უყვარდეს და ამ გზაზე არაერთარი მსხვერპლი არ უნდა აშინებდეს მას.

ვარლამის მუზა ბრძოლის ცეცხლს აფრქვევდა და ამ ბრძოლის ცეცხლში მას შეჰქონდა, ნაზი, ტკბილი, მოალერსე გრძნობანი.

პოეტმა ბრძოლა იმდენათ შეიყვარა, რომ ის თითქმის მიზნათ დაისახა.

მხოლოდ ორი რამ
 ყოფილა ყოფნის სიმბოლო:
 პირველი—მუდამ ეძიო,
 მეორე—მუდამ იბრძოლო!

და მართლაც ვარლამი მუდამ ბრძოლის ველისაკენ ეძახდა გმირებს და ჩვენი მებრძოლი დემოკრატიის დარაზნაში, ჩვენი ქვეყნის განთავისუფლებაში მან უსათუოთ შეიტანა თავისი წვლილი.

ვარლამმა კარგათ იცის, რომ გამარჯვებისათვის მარტო ბრძოლა ანა კმარა, საჭიროა განვითარება, გათვითცნობიერება და ვარლამი სწორეთ აქეთკენ მოუწოდებდა მუდამ თავის ლაშქარს.

ვარლამის წრე, მისი სატრფიალო გარემო ჩაგრულთა კერაა.

ჩაგრულთ კერასთან ჩემი სიმღერა

კვლავ იგუგუნებს, ნუგეშის მცემი.

ვარლამი თუ ცეცხლის სიტყვებით თხზავს ბრძოლის გალობას, მხოლოდ ამ ჩაგრულთა აღსადგენათ და სამართლიანი წყობილების დასამყარებლათ. ამისათვის ბრძოლა და შეგნება ხელი-ხელ ჩაკიდებული უნდა მიდიოდნენ მისი რწმენით.

წინსვლა, შეგნება, განვითარება,

ბრძოლა უკეთეს მომავლისათვის.

ვარლამის ბრძოლის სიმღერაში ცეცხლის აღს ხშირათ სევდის ჰანგი ურევია, მაგრამ ამ სევდაშიც ვარლამი ტკბილია, მომხიბლავი.

ხანდახან იმის სევდაში თითქოს საპირადოც ურევია.

სად მგოსანი, სად ვაჭარი!

მათ საერთო რა აქვთ ნეტა?!

ფუი იმას, ჩემი ბელი

ფულის ყუთში ვინც ჩაკეტა!

მაგრამ ეს საპირადოც მხოლოდ საზოგადო ნიადაგზეა აღმოცენებული: მას უნდა მთელი თავისი არსებით ემსახურებოდეს მხოლოდ და მხოლოდ მშრომელი ხალხის ბედის გამოქედვას.

უაღრეს გამოხატულებას ჩვენ ვხედავთ „დამწვარ სულ“-ში, რომელიც როგორც ფორმით, ისე შინაარსით საუცხოვოა და საშუალებას გვაძლევს ჩავიხედოთ პოეტის პატიოსან სულში.

მე აქ მოვედი ხელოვნების წმინდა მსახურად,

ეჰ, უნდო ხვედრმა ფულის ყუთთან დამიდგა ქსელი:

დაშრა აუზი შთაგონების—ეს სულის მწველი,

და ახლა მხოლოდ ჩოთქ-დავთარი დამაქვს ჩანგურად.

პოეტი ნეტარებას მხოლოდ მგრგვინავ ტალღებში ჰხედავს, მას უნდა მთელი თავისი არსებით ამ ტალღებში იყოს, მას უნდა ყოველი წამი თავისი სიკაცხლისა მხოლოდ ამ ტალღებში გაატაროს და ხალხის მომავალს შესწიროს.

ეს შეუძლებელია და აქ არის სათავე პოეტის საპირადო სევდისა. „დაწვარი სული“ საუცხოვო გრძობით სავსე დოკუმენტია მართო პოეტის ტანჯვისა კი არა, მისი გულწრფელობისა და კეთილშობილებისა.

მაგრამ სევდა პოეტისა დროებითია, წუთიერია და ის ფაფარ-აყრილ მერანვიით მიჰქრის წინ და მისი სული უკეთეს მერმისის განქვრეტაში ჰპოებს სრულ შევებას.

მომავლისაკენ მიჭირავს თვალი,
და თუ ასრულდა, რაც უნდა ჩემ სულს,
ვით შემაშინებს ტანჯვათა აღი!

და მართლაც ვარლამი უშიშრათ, მედგრათ მიისწრაფის წინ და აქეთ უხმობს ყველა ტანჯვის შეილებს; მას შეურყევლათ სწამს, რომ მომავალი ხალხისა არის.

მშრომელი ხალხის ბრძოლის ველი ქუჩაა. ვარლამი, როგორც მებრძოლი დემოკრატიის პირმშო შეილი, ამ ქუჩის თაყვანისმცემელია.

ჰოი, მქედელო თავისუფლების,
გადიდებ ქუჩავ, ჩაგრულთა კერავ!
დღეს შენ გაგვიღე კარი უფლების,
მრწამს მომავალსაც შენ გამოჰკვერავ!

საკაცობრიო და საერო, საქვეყნო და მშობლიური ვარლამის პოეზიაში სამოთ არის შეხმატკბილებული და თავიდან ბოლომდე ის დემოკრატია. მთელის თვისის არსებით.

შეიძლება ამით აიხსნება, რომ ვარლამს განსაკუთრებით უყვარს აკაკი და ზოგიერთ მის ლექსს ეტყობა აკაკის გავლენა. ვარლამის „ბარათ“-ს ფორმისა და სახეების მხრივ ბევრი რამა აქვს საერთო აკაკის „აღმართ-აღმართ“-თან.

როგორც დემოკრატს პოეტს უყვარს თვისი სამშობლო, მაგრამ სამშობლო სულ სხვა სახით და წყობილებით.

დიახ, მეც მიყვარს საქართველო, მშობელი ერი,
მაგრამ სრულიად ახალ-გაზრდა, სულით ძლიერი,
ხელთ რომ უპყრია ბრძოლის დროშა, შრომის გენია;
თავისუფლებას თაყვანს რომ სცემს, ეტრფიალემა,
მაგრამ იგივე არც სხვისთვის შურს, არ ენანება,
თანასწორობის დიდი მადლი გულს რომ ჰფენია.

ეს არის საქართველო დემოკრატიული და იმის ასაშენებლათ მოუწოდებს პოეტი მშრომელ ხალხს. დემოკრატიული წყობილება, დემოკრატიული საქართ-

ველო,—აი საითკენ უხმობდა ვარლამის პოეზია ყველას. მაგრამ პოეტის საბოლოო მიზანი კიდევ უფრო წინ არის, უფრო მეტი სამართლიანობისა და კეთილდღეობისაკენ.

და როდესაც პოეტი ამბობს:

არ დამივიწყებს სამშობლო ჩემო, ეს არის სრული ქეშმარიტება; დემოკრატიის ცხოვრებაში ვარლამმა გაავლო თავისი ღაზი, რომელიც აღარ წაიშლება. თავისუფალი სამშობლოს ასპარეზზე დემოკრატია გამოიყვანს უფრო დიდ პოეტებს, მაგრამ დემოკრატიის გულში ვარლამი მუდამ დარჩება საყვარელ პოეტათ.

ჩვენს პოეტებს ყოველ გვარი მიმართულებისას ერთი დიდი ნაკლი ემჩნევათ: სამშობლოს აღდგენამ ვერა ჰპოვა მათს გულში შესაფერი გამოხმაურება, ის აგიზგიზება, ის ენტუზიაზმი, რაც ასეთს დროს მოსალოდნელი და აუცილებელი იყო.

ძველებურ ჰანგებს, ძველებურ სევდას ადგილი აღარ უნდა ჰქონდეს. რაა სისხლი, მსხვერპლი, ბევრი უსამართლობა, სისაძაგლე და სიბინძურე დღევანდელი ცხოვრებისა მისთვის, ვინც შორს იყურება?!

და ვინ უნდა იყურებოდეს შორს, ვინ უნდა ხედავდეს მკაფიოთ მომავალს, ვინ უნდა გრძნობდეს ამ მომავალს თუ არა პოეტი.

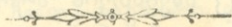
ჩვენი პოეტების შემოქმედებას ჯერ კიდევ საგრძნობლათ ატყვია დალი წარსული, დანგრეული ცხოვრებისა; ატყვია ეს ვარლამსაც.

თავისებურია და ძლიერი პოეტი ზღაპრებში. ოხუნჯობა, ირონია, ზოგჯერ სარკაზმი, მუსიკა, რიტმი და ენა ერთმანეთს ეჯიბრებიან სილამაზეში.

ეს დარგი ახალია ვარლამის შემოქმედებაში და აქ ის სრულებით ლალი და თავისუფალი ხელოვანია. მისი მუზა აქ სხარტულია, კეკლუცი და ვერცხლის წყალივით სრიალა.

ვარლამის პოეზიის ცაზედ ჯერ კიდევ შუადღეა, მოდუნება, მოფერმკრთალება ჯერ მას არ დამჩნევა.

ამიტომ პოეტს ჯერ კიდევ შეუძლია ბევრის მოცემა განახლებული სამშობლოსა და გამარჯვებული დემოკრატიის სადიდებლათ.

საკაკი პაპავა.

ფიქრები თეატრის კრიზისზე.

სამშობლო სცენის უსაზღვრო სიყვარულმა დამაწყრინა
 ეგ მკრთალი სტრიქონები.

თქვენ, ქართველნი რეზისდრნი და მსახიობნი, რამელთა
 ბედი თავიდანვე ჩართვია სამშობლო თეატრის ბედს, კადნიე-
 რებით თქვენ ძღვიდვნიხთ ამ მცირედ „ფიქრებს“

ავტორი.

ორი სიტყვა თქმაძე.

ამ ხნის განმავლობაში ძალიან ძნელი იყო საზოგადოდ ხელოვნებაზე და კერ-
 ძოდ თეატრზე ლაპარაკი. მრავალ თაობათა მისწრაფებას—ჩვენი ერის პოლიტი-
 კურ აღორძინებაზე ჩვენ ხორცს ვასხამდით, ახალ სახელმწიფოს ვქმნიდით, რო-
 მელმაც მთელი პოტენციალური ენერგია ისტორიულად დაცული უნდა გადმოა-
 შლიეინოს ქართველ ერს. ჩვენ დავამტკიცებთ, როგორც წარსულში, რომ არა
 მარტო რომაელთ ვემსგავსებით, რომელთაც სახელმწიფოებრივ აღმშენებლობის
 და უფლებრივ ნორმების შექმნის სიმტკიცე აფოლადებდათ, არამედ იმ ელინ-
 ელთაც ვენათესავებით, რომელთაც ხელოვნება პლასტიურად ალაგზნებდა. ეს
 მომავლის საქმეა და ნურავინ იფიქრებს ჩვენი ჰარნასის მდგომარეობა სიკვდილის
 ჩუმალობა იყოს.

მსოფლიო კატასტროფის ჟამს ჩვენ შევსძელით დამოუკიდებლობის მოპოება
 და სახელმწიფოს გამოფოლადება, განახლებული ეროვნული ძალა შესძლებს
 თვის კულტურის ამეტყველებას და ხელოვნების გაცისკროვნებას. სჩანს, ჩვენ მი-
 ვალწიეთ იმ წერტილს, როცა დრო გამოშვებით მაინც შეგვიძლია დამზიდებით
 მივხედოთ ჩვენს კულტურულ საქმეს და ქართულ ხელოვნებას ვემსახუროთ...
 შესაძლოა, სამშობლოს მტრებმა კვლავ შეგვაწყვეტინონ ევ დიდი საქმე და ყვე-
 ლანი სადარაჯოზე დაგვრახმოს: ჩვენ არც ეს გვაფიქრებს და ხალისს არ გვიკარ-
 ვავს, რადგან მომავალში, ვიცით, მაინც დაუბრუნდებით ხელოვნებას.

სჩანს დადგა ჟამი ჩვენი სულიერი გაღრმავებისათვის მუშაობისა, ქართველი ერის ესთეტიურ შესაძლოებათა გარდაშლისა, დრო ახალ ძიებათა... საამისო სიმპტომები დღეს მრავლად სჩანს და მეც თამამად ვიწყებ თქმას ხელოვნებაზე და ვერ ვანუგეშებ ჩვენ მტრებს იმით, რომ ხელოვნების განახლება პოლიტიკურ რეაქციის ხანაში იწყება. ამ შემთხვევაში მაინც ეს ასე არ არის...

ჩვენი ხელოვნების ფონზე ყველაზე უფრო დაზიანებულად დღეს თეატრი სჩანს, მიზეზებს ეხლა ვერ შეუდგებით; წარსულში კი მას ფრიად საპატიო ადგილი ეჭირა. და მეც მინდა პირველი თქმა ამ თეატრზე იყოს.

ეს წერილები, როგორც მკითხველი დაინახავს ახალი არა რის. იგი დაწერილია 1913 წ. საერთაშორისო ქარიშხლის წინ და გამზადებული იყო მაშინ ერთ-ერთი კრებულისათვის, რომლის გამოცემა ტექნიკურ დაბრკოლების გამო ვერ მოხერხდა; შემდეგ რუსეთში ჩემი ყოფნის დროს, ჩემდა ნებადაურთველად, 1915 წ. იანვარში ერთ-ერთ გაზეთში მისი ბეჭდვა დაეწყოთ, მაგრამ, რადგან გაზეთისათვის ასეთი მასალა შეუფერებელი იყო, ჩემის თხოვნით ეს ბეჭდვა შესწყდა. მას შემდეგ სულ შეუძლებელი გახდა მათი გამოქვეყნება და მეც სრულ ღავიწყებას მივეცი ეს რვეული.

დღეს, მისი დასტამბვის დროს ბევრი დებულება სადაოდ მიმაჩნია, ბევრი ადგილი შესწორებას ითხოვს, მაგრამ ამას იმდენი დრო დასჭირდებოდა, რომ აჯობებდა ახლად დაწერა, ხოლო არც იმდენად დაწყნარებულა ჩვენი ზღვა, რომ დამშვიდებით თავიდან შეუდგეთ ამ საქმეს. ამიტომ ნებას ვაძლევ ჩემს თავს—ეს წერილები სრულიად უცვლელად გამოვაქვეყნო და ვფიქრობ, როცა სადარაჯოზე ნალარის ცემა სულ მისწყდება და ჩვენი ცხოვრების წყარო, სულ დაწმენდილი, ტკბილად დაიწყებს ბუტ-ბუტს, მაშინ ვინმე შეუდგება ამ საკითხის შესწავლას და, შეიძლება, ზოგი რამ აქედანაც გამოადგეს მას მასალად.

პ ი რ ვ ე ლ ი წ ე რ ი ლ ი:

„რეზისორების თეატრი“.

დაუდგამელი ძიებანი და რეზისორთა თეატრი.

I

ჩვენი თეატრი ინსტინქტიურად განახლების გზას ეძიებს და სცდილობს ევროპას არ ჩამორჩეს ამ მხრავ; თუ უკანასკნელმა, რუსეთთან ერთად, ეს საკითხი დადებითად გადასჭრა და მისი უტყუარი გზა პოვა, ცხადია, ჩვენი თეატრიც და-

ადგება ამ ახალ გზას და სამუდამოდ განმტკიცდება; ამიტომ ჩვენ უმთავრესად ლაპარაკი გვექნება რუსეთისა და ევროპის თეატრთა ძიების შესახებ და აქედან სამშობლო თეატრის საკითხზე გადმოვალთ...

ამ რამდენიმე ათეულ წლის წინად, თითქმის, საკითხი საბოლოოდ გადაჭრილად მიაჩნდათ, როგორც უცხოეთში, ისე ჩვენშიაც და მის მიერ არჩეული რომანტიზმ-ნატურალიზმის გზა უტყუარი და ერთად ერთი ეგონათ, ყოველი ნაკლი და დეფექტი თეატრისა ეწერებოდა მსახიობთა უნიჭობას და მთელი ენერჯია აქეთკენ იყო მიმართული გასაუმჯობესებლად.

მაგრამ უცებ სურათი შეიცვალა, უკმაყოფილების ხმა კიდით კიდემდე გაისმა და დღეს ჩვენამდეც მოაღწია.

არც ცხოვრების ასახვა ფოტოგრაფიულის სისწორით, არც დაუსრულებელი რიტორიკა და მშრალი პედაგოგიკა არავის აკმაყოფილებდა.

აშკარა გახდა, რომ საჭირო იყო თეატრის ფართო რეფორმა და აი, აქ იჩინა თავი ევროპის „ძიებამ“. ამგვარი „ძიება“ ახასიათებდა არა მარტო თეატრს, არამედ საზოგადოდ ხელოვნებას და კერძოდ პოეზიას.

ცხოვრებაში შემოიჭრა ახალი ფორმები და მოძრაობა, ცვალებადობა, რღვევა-შენება აშკარა გახდა, ხელოვნება ყველასათვის რაიმე მოძრაობის სახეა და მისი სიღრმე განსაკუთრებით სულის მოძრაობაში იშლება.

თეატრი თავიდანვე ცდილობდა შეურყეველი საძირკველი ეპოვნა და ერთხელ და სამუდამოდ გამოერკვია მტკიცე გზა. მან თითქოს ჰპოვა ამგვარი გზა და ყველამ თავისუფლად აღმოისუნთქა, ყველანი იმედით იყვნენ აღჭურვილნი, რომ თეატრის კარგისა და ავის საზომი სავსებით განსაზღვრული იყო.

მაგრამ ცხოვრებამ ფერი იცვალა, მას ახალი შინაარსი მოევლინა, იგი წინ წავიდა და, აი, აქ დაიწყო ისევ უიმედობა და უკმაყოფილება თეატრისადმი; ძველი ფორმა ახალ შინაარს ველარ იტევდა; საჭირო შეიქმნა ახალი საზომის გამოძებნა.

და აქ ყოველი თეორეტიკოსი შეეცადა ახალ გზის ჩვენებას და, მისდა საზომად, საკუთარ გემოვნებას მიმართა.

თეატრი, მათის აზრით, ესტეტიკის, ანუ უკეთ, ესთეტიურ გემოვნების საქმე იყო. მისი გაღრმავება ინდივიდუალ ქმნის და მისი ასპარეზის გაძლიერება იყო. ასეთ ინდივიდალ თეატრს მოევლინა რეზისორი და გაჩნდა რეზისორთა თეატრიც.

მას შემდეგ რაც რეზისორი შეიქნა სინტეზი ყოველ ინდივიდუალობისა, თეატრმა თანდათან იწყო სულის ლაფვა და მისი კრიზისის ხანაც თანდათან მოახლოვდა.

მრავალნი სამართლიანად ამხედრდენ რეზისორების წინააღმდეგ.)

აქტიორმა თავისი უფლება მოითხოვა, ავტორიც თავისას ითხოვდა და საჭიროდ სცნობდნენ დადებულებას საზღვარი, რომლის იქეთა მხარეს არ უნდა შეკრიბულიყო რეზისორის ძალა.

თუ ავტორის ნაცვლად რეზისორი ჩნდა, თუ მსახიობთა ნაცვლად რეზისორი ჩნდა, საჭირო იყო, თვით რეზისორის გემოვნების ნაცვლად, სხვა რაიმე ობიექტიური საზომი ეპოვნათ ანდა „რეზისორთა თეატრი“ დაემარხათ; თეატრის ისტორიაც ამ უკანასკნელ გზას გაყვა.

განსაკუთრებით რუსეთში ამხედრდნენ „რეზისორთა თეატრის“ წინააღმდეგ; აქტიორთა ინდივიდუალობის დახშობის ნაცვლად აირჩიეს მისი ჰარმონიული შეთანხმება რეზისორის ინდივიდუალობასთან.

ავტორის უფლებათა დამცველად გამოვიდნენ მრავალნი და, სხვათა შორის, ფრიად კულტურული ადამიანი, განათლებული, მაგრამ არა დიდი ნიჭის პატრონი მწერალი, ბობორიკინი.

იგი აღნიშნავს, რომ თეატრის კრიზისი სინამდვილე არ არის, რომ საჭიროა იგი კვლავ გაყვეს ნატურალიზმის ძველ გზას, რომ კვლავ სული ჩაედგას მას. საჭიროა დამოუკიდებლობა რეზისორისაგან მსახიობისა და, მით უმეტეს, ავტორისა.

პიესების „გადაკეთება“ შექანიკურ პროცესს ვერასოდეს ვერ გადასცდება და რეზისორიც მარტოდენ სულს ამოართმევს პიესას ამ რეფორმით. „გარდაქმნა“ კი სულ სხვა გზით უნდა ვილაღდეს; ეს ნიშნავს ავტორის იღებს, უტყუარ ერთ აზრის აქტიურად სახეის გზას, რაიც სავსებით განსხვავდება „გადაკეთებისაგან“, უკანასკნელი უფლება უეჭველად უნდა წაერთვას რეზისორს—მას არ შეუძლია არც ერთი წერტილის დამატება ან ამოშლა დრამატიულ ნაწარმოებიდან... უკანასკნელი ყოველთვის დამთავრებული ქმნილებაა.

თუმცა ბობორიკინი ზოგიერთებთან ერთად გაიძახის, რომ თეატრის კრიზისი ფიქციაა და ღრმა დაკვირვება მოწმობს, რომ იგი მარტო ზრდისა და ევოლიუციის გზით მიდის, მაგრამ არ იქნა, ეგ სიტყვა ვერ განდევნეს მათ და ყოველი ახალი გვერდი თანამედროვე თეატრის ისტორიისა ამ კრიზისით იწყება და თავდება.

II

...ან შეიძლება სულ სხვა სფეროში ტრიალებდეს თეატრის კრიზისის საკითხი; შესაძლოა, თეატრის არსებობის მხარე და ძალა ემპირიულად სავსებით ამოიწურა და მისი აღსასრულიც დადგა. ან შესაძლოა სხვა რომელიმე დარგმა ხელოვნებისამ იკისროს თეატრის ფუნქცია და ამით უკანასკნელის ისტორია დამთავრებულად უნდა მივიჩნიოთ?

აი, სწორედ ამ მხრით მოუარა საკითხს თანამედროვე რუს მწერალთა შემოქმედება; მათში აღსანიშნავია: აიხენვალდი, ანდრეევსკი, ანდრეევი და სხვ.

პირველი სახეებით უარყოფს თეატრს, როგორც ხელოვნებას და მისი გზა დაბადებიდანვე მცდარად მიაჩნია, იგი მისი აზრით ფალსიფიკაციაა, რომელიც მიზანს ვერასოდეს ვერ აღწევდა. მეორენი კი სცნობენ მის მისიას დამთავრებულად, რადგან გზა თეატრისა სახეებით განვლილად მიაჩნიათ... იგი იყო, მაგრამ დღეს აღარ არის საჭირო, რადგან მას სახეებით იტყვის სხვა რომელიმე მხარე და თეატრიც, როგორც ავტონომიური ხელოვნება კვდება. მის მაგიერად გამოდის სულ სხვა, რომელიც უფრო ფართოდ შლის და სწყვეტს თეატრის პრობლემას.

თეატრი დრამატული ნაწარმოების განსახიერებაა, ხოლო უკანასკნელმა კი თავისი გზა სახეებით განვლო. არა მარტო დრამატული ნაწარმოები, არამედ მთელი პოეზია დღეს ზედმეტად იქცევა ბ-ნ ანდრეევსკის აზრით, რადგან გრძობათა და განცდათა უმშვენებლად და ულამაზეს საზღვარს, სიტყვის საშუალებით, უკვე მივალწიეთ. ყოველი, სიტყვით ნასახი, პოეტური ფორმა ამოიწურა და გადაიხარშა. „ამ სფეროში სრული დეკადანსი განმტკიცდა და არავითარი იმედი რენესანსისა არ უნდა გვქონდეს“... სიტყვის ძლიერების მასალა ქრება, მის სიმბოლოთა მნიშვნელობის წრესაც გადავცდით; სიტყვის მეუფებასთან ერთად, გრძობის გადმომცემ ძალას უფრო ღრმად ვხედავთ მიმიკაში და ვისმენტ მუსიკაში. „სიტყვა“ უმთავრეს დანიშნულებას პოულობდა ლირიულ შემოქმედებაში. საკუთარ სუბიექტიურ გრძობათა გადმოსაცემად, დღეს კი ეს, უმთავრესად და უფრო სრულად, სახიერდება მიმიკაში და მელანქოლია მუსიკაში. მაგრამ ავტორი ამ პარადოქსს ბოლომდე ვერ მისდევს და სიტყვასაც ვერ დევნის სახეებით პოეზიიდან; მისი აზრით, სიტყვას დარჩება პოეზიის მდიდარი მხარე—ეპოსი...

ამ „სიტყვის“ უარყოფიდან ერთი ნაბიჯია დრამატულ ნაწარმოებთა და კერძოდ თეატრის უარყოფამდე.

თეატრი, რომელიც სიტყვის საშუალებით გმირთა სულიერ განწყობილებას და კავშირის განვითარებას ხატავს, უმნიშვნელოდ იქცევა და სულ იცვლის თვის სახეს, მას შემდეგ, რაც სიტყვის ადგილს დაიჭერს—ამ დარგში უფრო ღრმა იარაღი—მუსიკა. უკანასკნელი სიტყვას განდევნის სახეებით, ხოლო თეატრი უსიტყვოდ უკვე თეატრი აღარ არის, არამედ პანტომიმა.

სულ ორ საუკუნეზე მეტი არ იქნება მას შემდეგ, რაც მუსიკა დაიბადა თანამედროვე სახით; მისი დასაწყისი სჩანს საშუალო საუკუნოების იტალიაში, მაგრამ აქ მარტოა ჩანასახია, ხოლო მისი აშკარა მეტყველება იწყება მე-XVII საუკუნის დასასრულს სებაზიანიდან და გლიუკიდან.

რუსთა დიდებული პოეტი პუშკინი ინტუიციით განიცდიდა მუსიკის მღვდლებს, როცა პათოსით იტყოდა, რომ მუსიკამ მას აუხსნა: „НОВЫЕ ТАЙНЫ, ГЛУБОКИЯ ПЛЪНИТЕЛЬНЫЯ ТАЙНЫ...“

ამ გვარ ტენდენციას ავტორი ძველ პოეზიაშიც ხედავს, როცა ბერძნები და რომაელები რითმებს არ მიღევდნენ და მუსიკალობას მეტრიულ ლექსებში ხატავდნენ. ასეთვე იყო შექსპირიც. დღეს კი ხმის ინტონაციით ისახება რთული გრძნობანი და განცდანი, რომელთა გადმოცემაში სიტყვა უძლური და უმწეოა. უბრალო ლექსთა კითხვა დღეს მელოდეკლამაციის სახით უფრო გვაკმაყოფილებს.

სიმფონიური კონცერტები აუარებელ ხალხს იზიდავს; აქ სიტყვა სრულებით აღარ არის და ყოველი მსმენელი თავისებურათ მარტავს ხმათა გარიგებას და ინდივიდუალურად განაგრძნობს... ასეთივეა მეორე საშვალეობა გრძნობათა სახვისა, მიმიკა; უკანასკნელმა შექმნა კინემატოგრაფი, რომელიც მოსპობას უქადის თეატრს. ამ დებულებას გაცხარებით იცავს თეატრალურ ჟურნალ „ნილაბის“ ფურცლებზე ცნობილი ანდრეევიც. პარველათ კინემატოგრაფებს სკეპტიკურად უცქერდნენ, მაგრამ დღეს აშკარა შეიქნა ავტორების აზრით მიმიკის საშუალებით უფრო ღრმათ გადმოცემა ნაცადი გრძნობანი.

აქ სიტყვა ვერასოდეს ვერ გახდება ინდივიდუალურ განცდის გადმომცემ იარაღად, რადგან იგი ყველასათვის ერთნაირად გამოითქმის. ამ რიგად, ავტორებს სურთ თეატრის ადგილი ცირკის პანტომიმებს დაუცალონ და, უძლიერესი იარაღი გრძნობათა სახატავათ, სიტყვა, რომლის განმარტება მუსიკა და მიმიკა, საესებით ჩაკლან; მაგრამ ეს ხელოვნური ზღუდე ვერ ამაგრებს სიტყვის ძალას, საკმარისია აღინიშნოს, რომ ძლიერი მუსიკაც შეუდარებელ ძალას იკრებს, როცა თვით იზღუბა ხმებში, ხოლო კინემატოგრაფი კი უსიტყვოდ, უკომენტარიოდ სრულებით გაუგებარი რჩება და სანამ ეკრანზე შინაარსი მოკლედ არ აღინიშნება სიტყვით, მანამ ეკრანის დრამა სრულებით ვერ გაგვიტაცებს...

წ ე რ ი ლ ი მ ე ო რ ე

საკითხის რადიკალური მხარე და თეატრის კრიზისი.

I

აქამდე ჩვენ ვლაპარაკობდით თეატრის კრიზისზე და ისეთ მწერალთა აზრს შევეხეთ, რომელნიც ან დროულათ სთვლიან ამ კრიზისს და მის მომავალს იმედით შესცქერიან, ანდა მის მისიას დამთავრებულად სცნობენ და თეატრის საერთო პრინციპების განსახორციელებლად, სიტყვის გარდა, სხვა უფრო ღრმა დარგი მიაჩნიათ (მუსიკა, მიმიკა), სანამ ამ სფეროში გვაქვს საქმე მოწინააღმდეგე-

თან, მანამ მათი დამარცხება და თეატრის დაცვა ადვილი საქმეა, რადგან ძლია თანამედროვე რიტორიკის სიტყვის თეატრს დაუპირდაპიროთ მეორე, უფრო ძლიერი და მრავალ ფეროვანი თეატრი—სინტეზი სიტყვის, მიმიკის და მუსიკის; თეატრი, რომელიც ამ სამების სინტეზად და ფოკუსად იქცევა...

მაგრამ საკითხი უფრო რთულდება, როცა ასეთ ბუნტარებთან გაქვთ საქმე, როგორც კარგად ცნობილი კრიტიკოსი, აიხენვალდია, რომელიც სავსებით უარყოფს თეატრს, როგორც ხელოვნებას.

მან ეს აზრი წერილობით მოკლე შენიშვნაში გამოთქვა, შემდეგ კი ამის შესახებ მოხსენებაც წაიკითხა, რომელმაც დიდი მითქმა-მოთქმა გამოიწვია. ამის გამო იგი იძულებული შეიქნა თავის „უარყოფით“ თეორიისათვის ერთგვარი დასრულებული სისტემის სახე მიეცა და მან კიდევაც გამოაქვეყნა წერილი: „თეატრის აღსასრული.“ „(იხ. ვაზ. „რეჩ“-ი).

ჩვენ საჭიროდ მიგვაჩნია ეს წერილი გავაცნოთ, მოკლეთ მაინც, ქართველ მკითხველებს და გზა და გზა შევეცადოთ აიხენვალდის შეცდომათა აღნიშვნას და მით, შეძლებისდაგვარად, თეატრის ხელ-ახლო დამტკიცებას.

ბ-ნ აიხენვალდის აზრით დღეს თეატრის კრიზისის ხანა კი არ არის, არამედ დასასრულის, „რადგანაც გამოირკვა მისი პრინციპიალური გაუმართლებლობა, პარადოქსალობა. გემოვნება განვითარებულ თანამედროვე ადამიანს ვერ იპყრობს და ვერ ატყვილებს თეატრი... იგი ცდომილი და უკანონო სახეა ხელოვნებისა... ხელოვნება თავისუფალია, თეატრი კი არა. თეატრი დამოკიდებულია ხელოვნებიდან (ლიტერატურიდან); თუ ლიტერატურა არ არის, თეატრიც კვდება, ხოლო ლიტერატურა უთეატროდ კი არის (პიესა, რომანი), დრამა თავის-თავად სრულია და აიხენვალდის აზრით, თეატრი არ იძლევა პიესაში არაფერ ახალს. კანტი მას უწოდებდა ანალიტიურ და არა სინტეტიურ მსჯელობას; ეს იქიდან სჩანს, რომ შემასმენელი (სპექტაკლი) იძლევა მარტო მას, რაც სავსებით არის ქვემდებარებაში (პიესაში).

დაწერილი დრამა თავის თავად ენერგიულია, იგი სავსებით დამთავრებულია და მას მეტი არა უნდა რა; თეატრი მხოლოდ თანამგზავრია პიესისა და უიმისოდაც შესაძლოა სვლა, ოღონდ გზა კი იყოს. თეატრს თავისი სფერო არა აქვს, არ მოეპოება ავტონომიური არსება“.

(შემდეგი იქნება)

სარედაქციო კოლექცია:

- ივ. გომართელი
- ს. აბაშელი
- პ. ირეთელი
- არ. რუხაძე
- ობოლი მუშა

სამწუხაროდ დუტუ მეგრელის ლექსში მე-12 გვერდზე, სტრიქ. 4 შეგვე-
პარა შემდეგი შეცდომა: დაბეჭდილია—**აღზნებული**—უნდა იყოს **ამორძალი**.

1919 წ. დეკემბრიდან გამოდის ყოველ-თვიური სამხატვრო-სალიტერატურო ჟურნალი

„ც ი ს ა რ ტ ყ ე ლ ა“

გამოცემა რკინის გზის მუშა-მოსამსახურეთა პროფესიონალურ კავშირის ცენტრალურ გამგეობასთან არსებულ კულტურა-განათლების კომისიისა.

ყოველგვარ პირობების გასაგებად მსურველებმა უნდა მიმართონ ამავე კომისიას,—თბილისი, ელისაბედის ქუჩა, № 200.